

Integratiemonitor Gelderland

Niet-westerse allochtonen in beeld

nummer 2, 2007

Janneke Hulsker

Osmose, adviesbureau voor multiculturele vraagstukken
in samenwerking met Gidz

Colofon

Integratiemonitor Gelderland

Niet-westerse allochtonen in beeld

Auteur: Janneke Hulsker

Databewerking: Gidz

Arnhem, oktober 2007

Uitgever:

Osmose, adviesbureau voor multiculturele vraagstukken

Kastanjelaan 51-53

6828 GJ Arnhem

telefoon: 026 - 352 34 20

fax: 026 - 445 84 95

e-mail: info@osmose.nl

internet: www.osmose.nl

Nummer 2, 2007

ISBN: 978-90-75808-37-7

Vormgeving: Henk-Jan Panneman

De prijs van dit nummer bedraagt € 22,50

Osmose

De naam Osmose komt van het Byzantijns-Griekse 'osmos' wat 'botsing' betekent. Figuurlijk betekent 'Osmose' 'wederzijdse doordringing'. Dit begrip staat symbool voor de manier waarop wij willen dat in de multiculturele samenleving mensen met elkaar omgaan. Niet naast elkaar, niet opgaand in elkaar, maar in interactie met elkaar samenlevend. We leggen verbindingen tussen de diversiteit aan kwaliteiten in de samenleving; we bouwen bruggen tussen Nederlandse organisaties en etnische gemeenschappen; als een natuurlijk proces in een levende maatschappij.

Wat is Osmose?

Osmose is een adviesbureau voor multiculturele vraagstukken met als doel het effectief bijdragen aan concrete oplossingen voor multiculturele vraagstukken in de samenleving waarbij de gelijkwaardigheid en verantwoordelijkheid van alle burgers in acht wordt genomen.

Gidz

Gidz is het Gelders kenniscentrum voor welzijn en zorg.

Gidz:

- informeert over actuele ontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn;
- levert demografische gegevens ter ondersteuning van beleid;
- houdt een Gelderse sociale kaart bij van zorg- en welzijnsinstellingen;
- brengt regelmatig publicaties uit.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7	Beeldvorming	42
Inleiding	9	Discriminatie	44
Aanleiding	9	6. Conclusie	46
Werkwijze	9	Gelderland	46
Opbouw Integratiemonitor	10	Gemeenten	46
1. Demografie	11	Indicatoren	47
Aantallen en spreiding	11	Conclusie	49
Migratie	12	Literatuur	50
Leeftijdsverdeling	14	Bijlagen	51
Prognoses bevolkingsgroei	17	1: Praktisch onderzoek	51
2. Arbeid	21	2: Prognoses bevolkingsgroei voor elf Gelderse gemeenten	52
Beroepsbevolking	21	3: Percentage allochtone leerlingen per school in Apeldoorn	63
Arbeidsmarktparticipatie	23	4: Percentage allochtone leerlingen per school in Arnhem	64
3. Onderwijs	26	5: Percentage allochtone leerlingen per school in Culemborg	65
Leerlingen in het basisonderwijs	26	6: Percentage allochtone leerlingen per school in Doesburg	66
Citoscores	28	7: Percentage allochtone leerlingen per school in Doetinchem	67
Zwarte en witte scholen	28	8: Percentage allochtone leerlingen per school in Harderwijk	68
Leerlingen in het voortgezet onderwijs	30	9: Percentage allochtone leerlingen per school in Nijmegen	69
Studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs	31	10: Percentage allochtone leerlingen per school in Tiel	70
Voortijdig schoolverlaters	33	11: Percentage allochtone leerlingen per school in Wageningen	71
4. Leefbaarheid en veiligheid	35	12: Percentage allochtone leerlingen per school in Zutphen	72
Concentratiebuurten	35	13: Een fijne school! Buurtonderzoek naar het imago van een zwarte school	73
Criminaliteit	39	14: Sociale cohesie in de wijk: onderzoek naar de effecten van vier wijkprojecten	74
5. Beeldvorming en communicatie	42	15: Opgroeien in de wijk: een inventarisatie onder bewoners en beroepskrachten in de gemeente Doesburg	75
Interculturalisatie zorginstellingen	42	16: Onderzoek naar zorg- en woonwensen van Molukse ouderen in Gelderland	76
Politieke participatie	42	17: Met mijn toekomst voor ogen: onderzoek naar succesfactoren voor Antilliaanse jongeren	77
		18: Wat vind je van mij? Onderzoek naar respect en tolerantie onder jongeren in Zutphen	78

Voorwoord

Niet zo lang geleden kopte De Gelderlander: “Hoogopgeleide Turken verlaten Nederland”. Het artikel bevatte zes interviews van hoogopgeleiden die zich na afronding van hun studie in Nederland, in Turkije vestigden. In dit artikel viel mij onder andere op dat er geen vergelijking gemaakt werd met bijvoorbeeld hoogopgeleide autochtonen die zich in het buitenland, al dan niet tijdelijk, gevestigd hebben. De suggestie dat (veel) hoogopgeleide Turken Nederland verlaten werd niet onderbouwd met cijfers of feiten. Feitelijk kon ik in dit artikel alleen constateren dat er zich zes hoogopgeleide Nederlanders van Turkse afkomst in Turkije gevestigd hebben.

Voor het integratiebeleid, zeker omdat het vaak zo heftig in de publieke belangstelling staat, is het van belang een zo volledig mogelijk beeld te hebben dat zonnig goed onderbouwd is met cijfers. Deze Integratiemonitor doet dat door de feiten en cijfers weer te geven van de beleidsterreinen van de provincie Gelderland. Dit jaar geven wij daarbij ook aan welke vorderingen er gemaakt zijn door middel van indicatoren.

De Integratiemonitor duidt de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen aan door gebruikmaking van de herkomstlabels: Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Hoewel de herkomstlabels vooral uit praktisch oogpunt gebruikt worden, werken deze in de beeldvorming en publieke opinie niet altijd goed uit.

Het bovengenoemde krantenartikel bijvoorbeeld gebruikte het ‘herkomstlabel’ Turken, daar waar het om in Nederland geboren en getogen Nederlanders van Turkse afkomst gaat. Wij hopen dat de informatie uit de Integratiemonitor genuanceerder gebruikt zal worden bijvoorbeeld door te spreken van Nederlanders van Turkse afkomst in plaats van Turken.

Als u nog vragen heeft of als u nog meer wilt weten over een specifiek multicultureel vraagstuk: Osmose kan op aanvraag nog veel verkenningen waaronder cijfermateriaal bieden. Wij horen graag van u!

Rafza Hussainali
programmamanager Osmose

Inleiding

Aanleiding

Dit is de tweede Integratiemonitor Gelderland die door Osmose is uitgebracht. De monitor werd in 2006 ontwikkeld in opdracht van de provincie Gelderland als instrument ter ondersteuning van beleidsvorming, -monitoring en -bijsturing. De Integratiemonitor brengt jaarlijks op regionaal en lokaal niveau de cijfers die betrekking hebben op niet-westerse allochtonen¹ bij elkaar en biedt duidelijke en overzichtelijke informatie op die terreinen waar integratie een rol speelt. Dit zijn:

- Demografie
- Arbeid
- Onderwijs
- Leefbaarheid en veiligheid
- Beeldvorming en communicatie

Door jaarlijks op de bovenstaande terreinen te monitoren kan vastgesteld worden of de ontwikkelingen in Gelderland zich meer richting integratie of segregatie bewegen. Dit biedt beleidsmakers de mogelijkheid hun beleid te monitoren of bij te sturen. Als uitgangspunt voor deze vijf terreinen dient de provinciale nota integratiebeleid *Gelderland krijgt kleur*.

Werkwijze

In deze uitgave trachten wij, waar mogelijk, de opzet van de eerste Integratiemonitor Gelderland te volgen. De peildatum is dit maal 1 januari 2006, tenzij anders vermeld. Toch zal een aantal gegevens anders worden weergegeven of niet terugkomen in deze uitgave. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn: het feit dat het Centrum voor Werk en Inkomen

¹ Hierbij wordt de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gehanteerd, tenzij anders vermeld.

² Een regeling in het voortgezet onderwijs bedoeld voor leerlingen afkomstig uit culturele minderheidsgroepen.

(CWI) niet langer registreert naar herkomst en de vervanging van de cumi-regeling² in het voortgezet onderwijs. In deze monitor zal voor het eerst een vergelijking worden gemaakt met de cijfers van het voorgaande jaar. In de conclusie zal vervolgens worden vastgesteld op welke indicatoren van integratie er vooruitgang is geboekt en op welke niet.

Ter voorbereiding op de tweede monitor is een start gemaakt met het voeren van gesprekken met verschillende gemeenten die in de Integratiemonitor voorkomen. Uit deze gesprekken kwamen suggesties voor verbetering en aanvullingen voort. In de komende uitgaven zal getracht worden de Integratiemonitor Gelderland steeds meer te laten aansluiten op de wensen en behoeften van beleidsmakers.

We beperken ons in de Integratiemonitor tot het presenteren van cijfers en gaan niet in op mogelijke verklaringen voor het beeld dat door deze cijfers ontstaat. Er spelen te veel factoren een rol om voor elk beeld een heldere verklaring te kunnen bieden. Op verzoek kan Osmose nader onderzoek verrichten om deze cijfers nader te verklaren of extra cijfers verstrekken (zie productbeschrijving Praktisch Onderzoek, bijlage 1).

Populaties

Wij vergelijken in de Integratiemonitor autochtonen met niet-westerse allochtonen. De nadruk ligt hierbij op de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen, de zogenaamde TMSA-groep (Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen en Arubanen). In enkele gevallen wijken wij af van deze keuze. Dit hangt samen met de beschikbaarheid van de gegevens. In die gevallen wordt specifiek bij het figuur of de tabel vermeld om welke groepen het wel gaat.

Schaal

De gegevens worden weergegeven voor Nederland, Gelderland en de volgende elf gemeenten van Gelderland: Arnhem, Apeldoorn, Culemborg, Doesburg, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel, Wageningen

en Zutphen. Dit zijn de acht GSO-gemeenten³ van Gelderland en drie KSB-gemeenten⁴. Wij kiezen voor de steden met het grootste percentage niet-westerse allochtone inwoners, omdat vooral daar de thema's rondom integratie spelen. Ook in het geval van de gekozen gemeenten geldt dat wij soms van deze keuze moeten afwijken gezien de beschikbaarheid van de gegevens. Afwijkingen worden in de tekst vermeld.

Bronnen

Voor deze Integratiemonitor hebben wij gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Koninklijke Landelijke Politiedienst/ Dienst Nationale Recherche Informatie (KLPD/ DNRI), Centrale Financiën Instelling (CFI), Regionale Meldcentra (RMC's), Sociale Atlas Provincie Gelderland, Instituut voor Publiek en Politiek (IPP), antidiscriminatiebureaus en -meldpunten en onderzoeken van Osmose.

Opbouw Integratiemonitor

Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de demografische situatie van niet-westerse allochtonen in Gelderland. Daarbij wordt tevens ingegaan op de prognoses van de bevolkingsgroei in Gelderland en Gelderse gemeenten. In hoofdstuk 2 komt de arbeidsmarktparticipatie aan bod. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de cijfers in het onderwijs. Speciale aandacht is er voor de zwarte en witte scholen en voortijdig schoolverlaters. In hoofdstuk 4 komen gegevens aan de orde die betrekking hebben op leefbaarheid en veiligheid. Hier worden cijfers weergegeven van de concentratiewijken in verschillende Gelderse gemeenten en cijfers van verdachten. In hoofdstuk 5 staat een aantal onderwerpen beschreven die te maken hebben met beeldvorming en communicatie, zoals politieke participatie en discriminatie. Deze monitor wordt afgesloten met een conclusie waarin wordt vastgesteld op welke terreinen er wijzigingen ten aanzien van integratie zijn waar te nemen ten opzichte van 2005.

³ GSO staat voor Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid.

⁴ KSB staat voor Kleine Steden Beleid.

1. Demografie

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de huidige demografische situatie in Gelderland en elf Gelderse gemeenten. Daarbij worden onder andere de spreiding, de migratie, de leeftijdsverdeling en de prognoses van de bevolkingsgroei in beeld gebracht.

Aantallen en spreiding

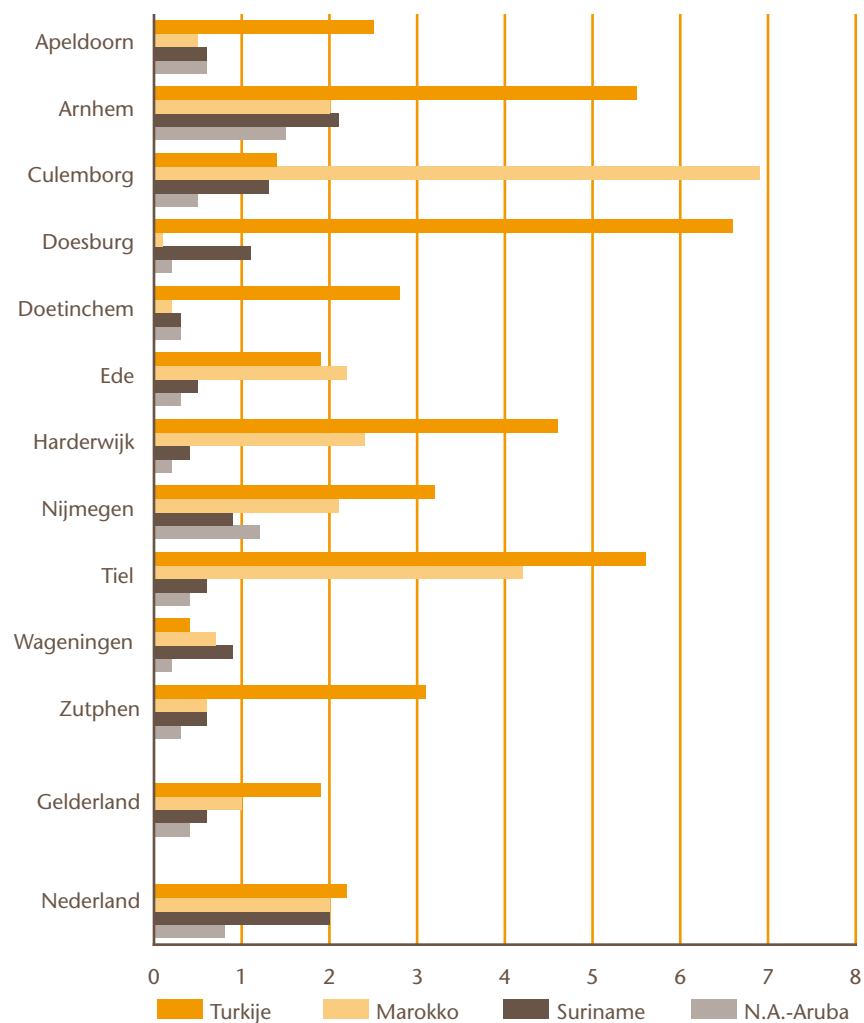
In Gelderland wonen gemiddeld minder niet-westerse allochtonen (6,2%) dan in heel Nederland (10,5%). Alleen de Turkse groep is relatief gezien ongeveer even groot. Deze situatie is gelijk gebleven ten opzichte van 2005. Van de elf Gelderse gemeenten die wij nader bekeken hebben (zie tabel 1), blijkt alleen Doetinchem (5,9%) een lager percentage niet-westerse allochtone inwoners te hebben dan het Gelderse gemiddelde (6,2%).

Tabel 1 Bevolking naar herkomst per gemeente op 1 januari 2006

Gemeente	Totale bevolking	waarvan allochtonen		waarvan niet-westers						totaal					
				totaal	waarvan				overig niet-westers	totaal	waarvan				overig niet-westers
		abs.	%		abs.	Turkije	Marokko	Suriname			N.A-Aruba	%	Turkije	Marokko	
Apeldoorn	156.051	23.162	14,8	10.858	3.963	744	950	1.009	4.192	7,0	2,5	0,5	0,6	0,6	2,7
Arnhem	142.195	40.570	28,5	24.459	7.762	2.786	3.052	2.076	8.783	17,2	5,5	2,0	2,1	1,5	6,2
Culemborg	27.157	5.560	20,5	3.333	384	1.869	354	129	597	12,3	1,4	6,9	1,3	0,5	2,2
Doesburg	11.539	2.206	19,1	1.083	766	9	130	24	154	9,4	6,6	0,1	1,1	0,2	1,3
Doetinchem	56.755	7.651	13,5	3.328	1.577	100	144	156	1.351	5,9	2,8	0,2	0,3	0,3	2,4
Ede	107.048	14.953	14,0	7.476	1.989	2.321	581	269	2.316	7,0	1,9	2,2	0,5	0,3	2,2
Harderwijk	41.388	6.444	15,6	3.999	1.920	996	174	80	829	9,7	4,6	2,4	0,4	0,2	2,0
Nijmegen	159.522	38.307	24,0	19.205	5.044	3.284	1.500	1.977	7.400	12,0	3,2	2,1	0,9	1,2	4,6
Tiel	40.966	8.889	21,7	5.390	2.280	1.711	227	166	1.006	13,2	5,6	4,2	0,6	0,4	2,5
Wageningen	35.315	8.621	24,4	4.271	139	254	324	85	3.469	12,1	0,4	0,7	0,9	0,2	9,8
Zutphen	46.642	7.192	15,4	3.187	1.458	278	279	160	1.012	6,8	3,1	0,6	0,6	0,3	2,2
Gelderland	1.975.704	271.498	13,7	123.183	37.636	18.941	11.024	8.209	47.373	6,2	1,9	1,0	0,6	0,4	2,4
Nederland	16.334.210	3.147.615	19,3	1.720.050	364.333	323.239	331.890	129.683	570.905	10,5	2,2	2,0	2,0	0,8	3,5

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Figuur 1 Procentueel aandeel van vier niet-westerse allochtone groepen in de bevolking per gemeente op 1 januari 2006

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Arnhem heeft met 17,2% nog steeds het hoogste percentage niet-westerse allochtone inwoners. Daarnaast zijn er nog vier gemeenten die boven het landelijk gemiddelde uitkomen, namelijk (in volgorde van hoogste percentage): Tiel, Culemborg, Wageningen en Nijmegen. In vergelijking met de cijfers van 1 januari 2005 - zoals vorig jaar gepresenteerd in de eerste Integratiemonitor Gelderland - zien we een aantal kleine verschuivingen. Zo is het percentage niet-westerse allochtonen in Wageningen toegenomen van 11,5% naar 12,1%, en is het aandeel van de niet-westerse bevolking in Culemborg afgenomen van 12,8% naar 12,3%.

Er wonen in Gelderland minder niet-westerse allochtonen dan in Nederland. Alleen inwoners van Turkse herkomst zien we in Gelderland ongeveer evenveel als in Nederland.

Figuur 1 laat duidelijk zien hoe de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen verspreid zijn binnen de elf gemeenten. Zo vinden we in sommige gemeenten sterke concentraties terug van bepaalde groepen. In Doesburg is bijvoorbeeld de groep Turken groot in vergelijking met de overige niet-westerse allochtone inwoners. In Culemborg is dit het geval met de Marokkaanse inwoners.

Migratie

Tabel 2 geeft een overzicht van de migratiecijfers voor de elf gemeenten. Deze cijfers zijn per geboorteland weergegeven. Dit houdt in dat tweede en latere generaties allochtonen hier niet in terug te vinden zijn. In vergelijking met 2004 is er een aantal verschillen opgetreden. We zien dat de meeste inwoners nog steeds wegtrekken uit de gemeenten Nijmegen, Arnhem en Apeldoorn. Ten opzichte van 2004 is deze emigratie behoorlijk veranderd. Uit Nijmegen zijn 544 mensen minder vertrokken dan in 2004. In Apeldoorn is de migratie afgenomen met 192 mensen. In Arnhem daarentegen is de migratie verder toegenomen met 153 mensen. Alleen in Zutphen en Wageningen is sprake van een migratieoverschot. In 2004 was dit ook nog in Harderwijk het geval. Net als in 2004 verhuizen

vooral de Turkse, Antilliaanse en Arubaanse en de overige niet-westerse allochtonen veel. Het zijn met name de Antilliaanse en Arubaanse en de overige niet-westerse allochtonen die vaker wegtrekken dan zich vestigen in de betreffende gemeenten. Niettemin is dit in mindere mate het geval dan het jaar ervoor. Op Gelders niveau speelt zich dezelfde ontwikkeling af. Ook daar zien we dat Antilliaanse, Arubaanse en overige niet-westerse allochtonen vaker wegtrekken.

Landelijk zien we over de gehele linie minder mensen immigreren, dit geldt ook voor Gelderland. Tevens zien we dat er steeds meer mensen uit Nederland wegtrekken, dit gaat alleen niet op voor de Antilliaanse en Arubaanse groep. In Gelderland zien we dit beeld niet. Daar zijn alleen iets meer Marokkanen vertrokken dan in het jaar ervoor. Een ander verschil is dat er meer overige niet-westerse allochtonen naar Nederland toekomen dan dat er vertrekken, terwijl er in Gelderland juist meer vertrekken dan

Tabel 2 Migratie totaal en naar geboorteland per gemeente in 2005

Gemeente	Immigratie						Emigratie*						Migratieoverschot*					
	totaal	waarvan					totaal	waarvan					totaal	waarvan				
		abs.	Turkije	Marokko	Suriname	N.A- Aruba		overig niet- westers	abs.	Turkije	Marokko	Suriname		N.A- Aruba	overig niet- westers	abs.	Turkije	Marokko
Apeldoorn	490	28	<10	<10	10	136	793	19	<10	<10	31	187	-303	<10	<10	<-10	-21	-51
Arnhem	990	58	14	14	50	347	1.355	31	16	13	99	320	-365	27	<-10	<10	-49	27
Culemborg	61	<10	<10	-	<10	15	137	<10	12	<10	-	25	-76	<-10	<-10	<-10	<10	-10
Doesburg	31	<10	-	-	-	<10	53	<10	-	<10	-	<10	-22	<10	-	<-10	-	-
Doetinchem	123	<10	-	<10	-	31	297	15	<-10	<10	-	76	-174	-12	<10	-	-	-45
Ede	276	19	11	<10	<10	56	437	<10	<10	<10	<10	85	-161	12	<10	<-10	<-10	-29
Harderwijk	114	14	<10	-	<10	15	174	13	<10	<10	<10	23	-60	<10	-	<-10	<10	<-10
Nijmegen	1.246	46	33	15	38	235	1.688	26	22	15	74	299	-442	20	11	-	-36	-64
Tiel	178	18	12	<10	<10	37	229	<10	<10	<10	<-10	23	-51	10	<10	<-10	<10	14
Wageningen	828	<10	<10	<10	<10	373	560	<10	<10	<10	<10	194	268	<10	-	<-10	<-10	179
Zutphen	125	<10	<10	<10	-	11	92	<10	<-10	-	-	22	33	<10	<10	<10	-	-11
Gelderland	7.143	276	113	55	145	1.861	9.963	197	103	61	246	1.918	-2.820	79	10	<-10	-101	-57
Nederland	92.297	3.393	2.356	2.188	2.411	23.764	119.725	2.872	1.981	2.239	4.627	23.649	-27.428	521	375	-51	-2.216	115

* Inclusief saldo administratieve correctie

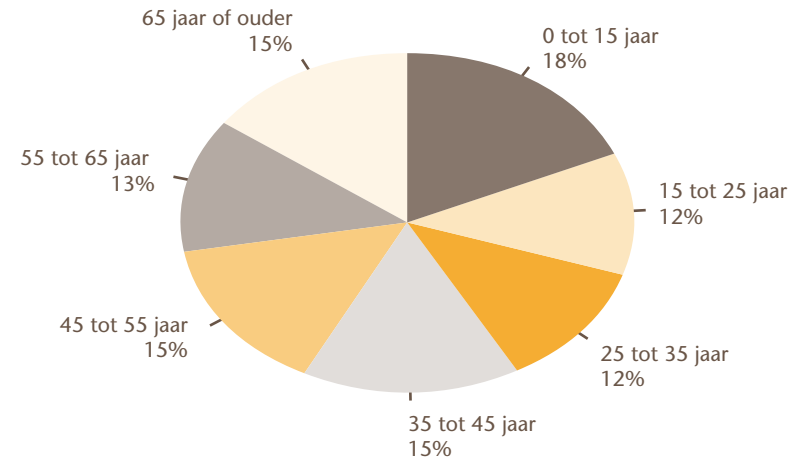
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

erbij komen. Ondanks het feit dat Gelderland een negatief migratiesaldo kent, groeit de Gelderse bevolking licht. Deze groei wordt veroorzaakt doordat er meer kinderen geboren zijn.

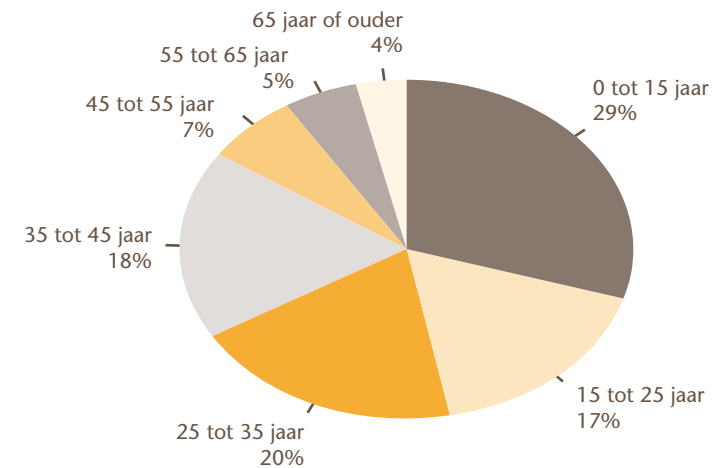
Leeftijdverdeling

Figuur 2a t/m 2e geven een beeld van de leeftijdsverdeling van de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen in vergelijking met de autochtonen in Gelderland. In vergelijking met 1 januari 2005 zien we dat er een afname is van het aandeel 0- tot 15-jarigen onder de Turken en Surinamers in Gelderland (beiden relatief 2% minder dan in 2005). We zien opnieuw dat onder de autochtone bevolking in Gelderland de groep jeugdigen van 0 tot 15 jaar kleiner is dan onder de vier genoemde groepen. Het grootste verschil ligt bij de Marokkaanse jeugd van deze leeftijd die 34% van het totaal vormt, terwijl dit onder autochtonen 18% is. Als we de jeugd van 0 tot 15 jaar en 15 tot 24 jaar bij elkaar optellen, blijven de verschillen groot. Voor autochtonen in Gelderland maakt de groep 0- tot 24-jarigen 30% uit. Voor Marokkanen, Antillianen en Arubanen, Turken en Surinamers is dit respectievelijk: 52%, 48%, 46% en 40%. Wat ook opvalt is dat de groep ouderen onder de vier grootste groepen aanzienlijk kleiner is dan onder de autochtone bevolking van Gelderland. Kijken we naar de bevolking van 55 jaar en ouder dan zien we dat deze groep onder de autochtonen 28% uitmaakt van de populatie. Voor Turken, Marokkanen, Antillianen en Arubanen en Surinamers is dit respectievelijk: 9%, 9%, 9% en 13%. Het overzicht van de Surinaamse leeftijdsverdeling komt het dichtst in de buurt van dat van de autochtone Gelderlanders.

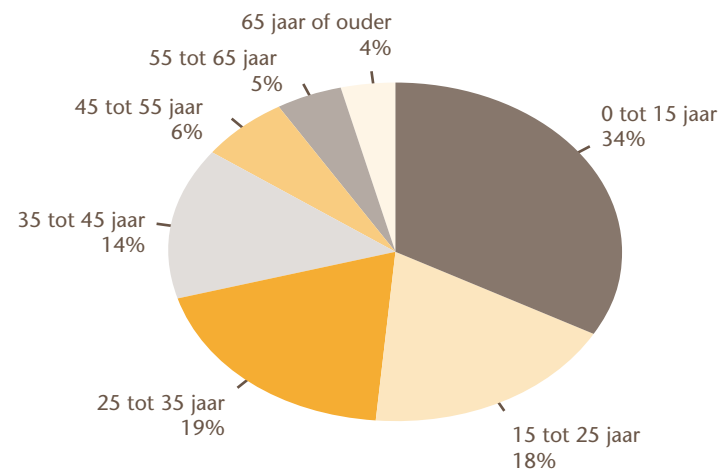
Figuur 2a Leeftijdsverdeling autochtonen in Gelderland op 1 januari 2006

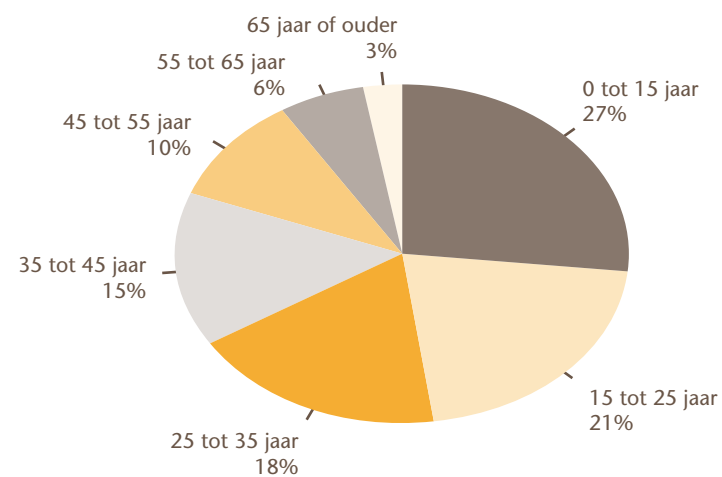
Figuur 2b Leeftijdsverdeling Turken in Gelderland op 1 januari 2006

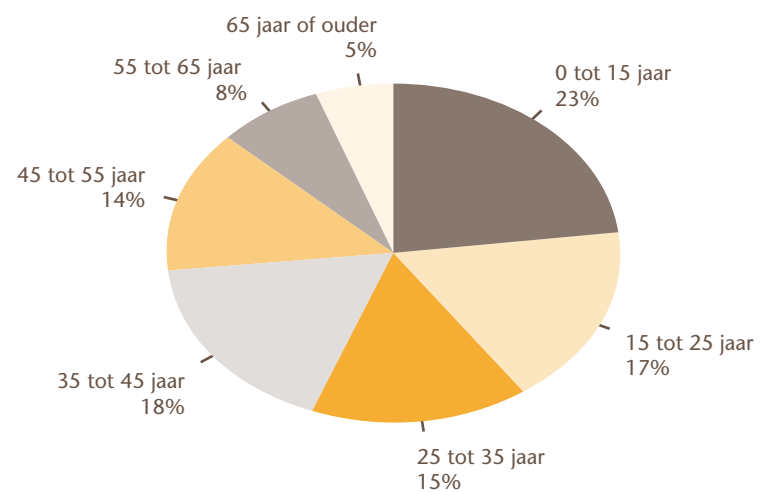
Figuur 2c Leeftijdverdeling Marokkanen in Gelderland op 1 januari 2006

Figuur 2e Leeftijdverdeling Antilliaanse en Arubanen in Gelderland op 1 januari 2006

Figuur 2d Leeftijdverdeling Surinamers in Gelderland op 1 januari 2006

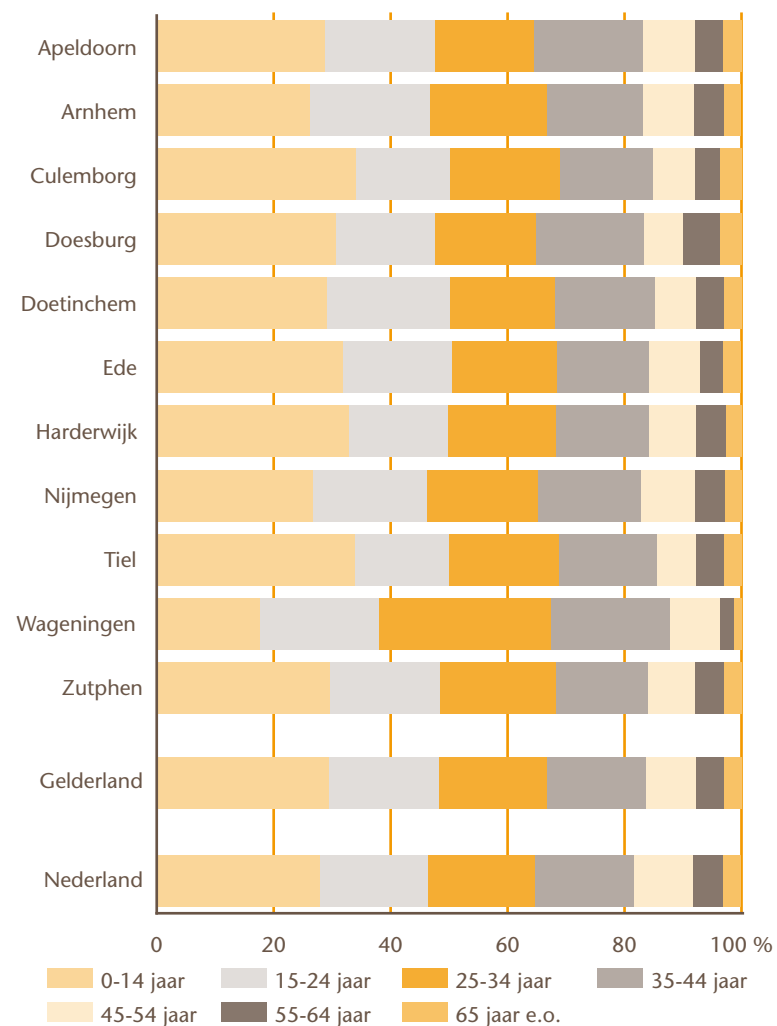
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Figuur 3 geeft een overzicht van de leeftijdsverdeling van de gehele niet-westerse allochtone bevolking per gemeente weer. Hierin is te zien of er inderdaad in elke gemeente sprake is van een relatief grote groep allochtone jeugd en een kleine groep allochtone ouderen. In vergelijking met 1 januari

Als we Gelderland vergelijken met Nederland, dan heeft Gelderland een iets jongere niet-westerse allochtone bevolking.

2005 zien we dat ook dit jaar het percentage 0- tot 15-jarigen het hoogst is in Tiel en Culemborg, op de voet gevolgd door Harderwijk. Kijken we naar de jeugd van 0 tot 25 jaar, dan heeft de allochtone bevolking in Ede het hoogste percentage kinderen en jongeren samen. Het grootste aandeel 55-plussers vinden we terug in de gemeente Doesburg, Apeldoorn en Arnhem. Als we Gelderland vergelijken met Nederland, dan heeft Gelderland een iets jongere niet-westerse allochtone bevolking.

Figuur 3 Leefstijdsverdeling van de niet-westerse allochtone bevolking per gemeente op 1 januari 2006

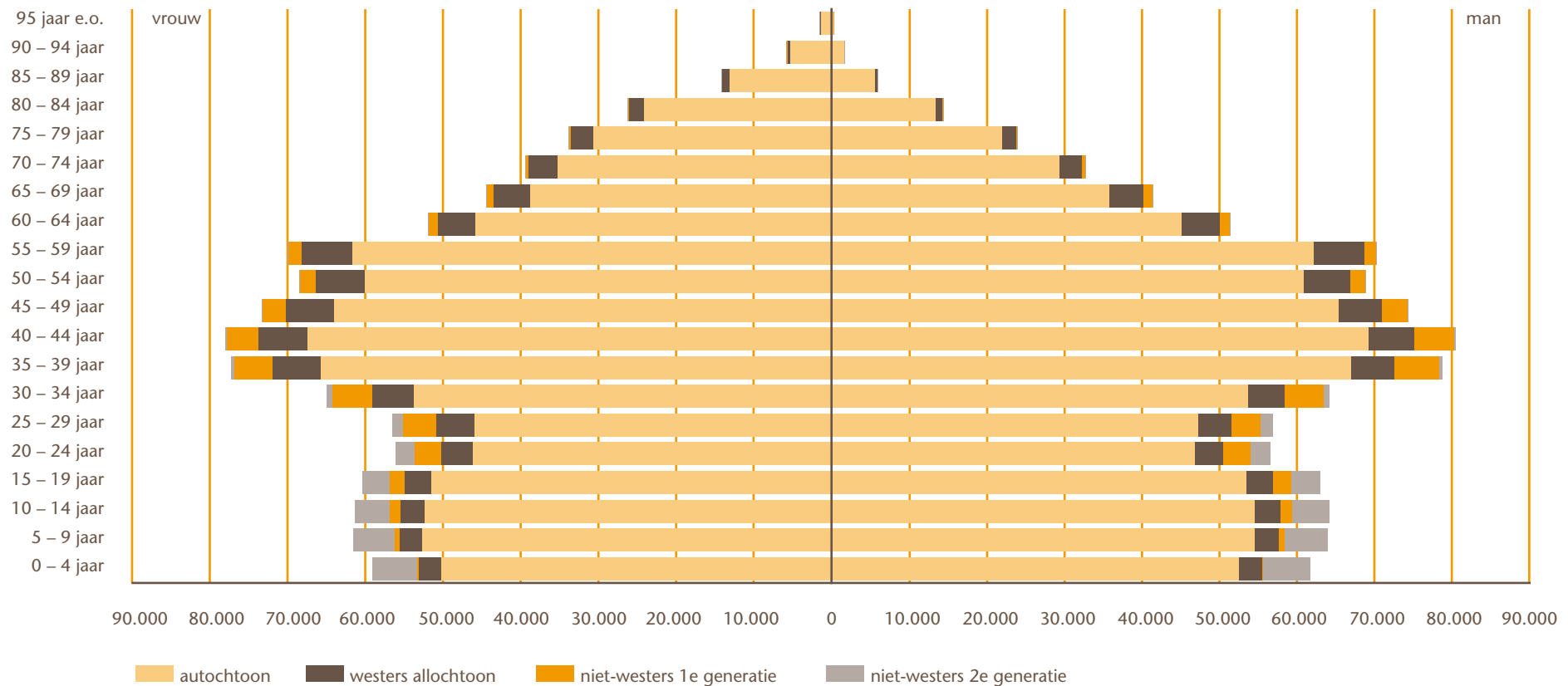
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Prognoses bevolkingsgroei

In figuur 4 en 5 wordt een overzicht gegeven van de bevolkingssamenstelling in Gelderland op 1 januari 2006 en de prognose voor 1 januari 2025. In de figuren is te zien uit welke bevolkingsgroepen de

verschillende leeftijdsgroepen zijn opgebouwd. In figuur 4 zien we opnieuw dat het grootste aandeel niet-westerse allochtonen is terug te vinden onder de jongste leeftijdsgroepen (0-19 jaar). Onder de oudste leeftijdsgroepen vindt men de minste niet-westerse allochtonen terug.

Figuur 4 Bevolking Gelderland naar herkomst, geslacht en leeftijd op 1 januari 2006

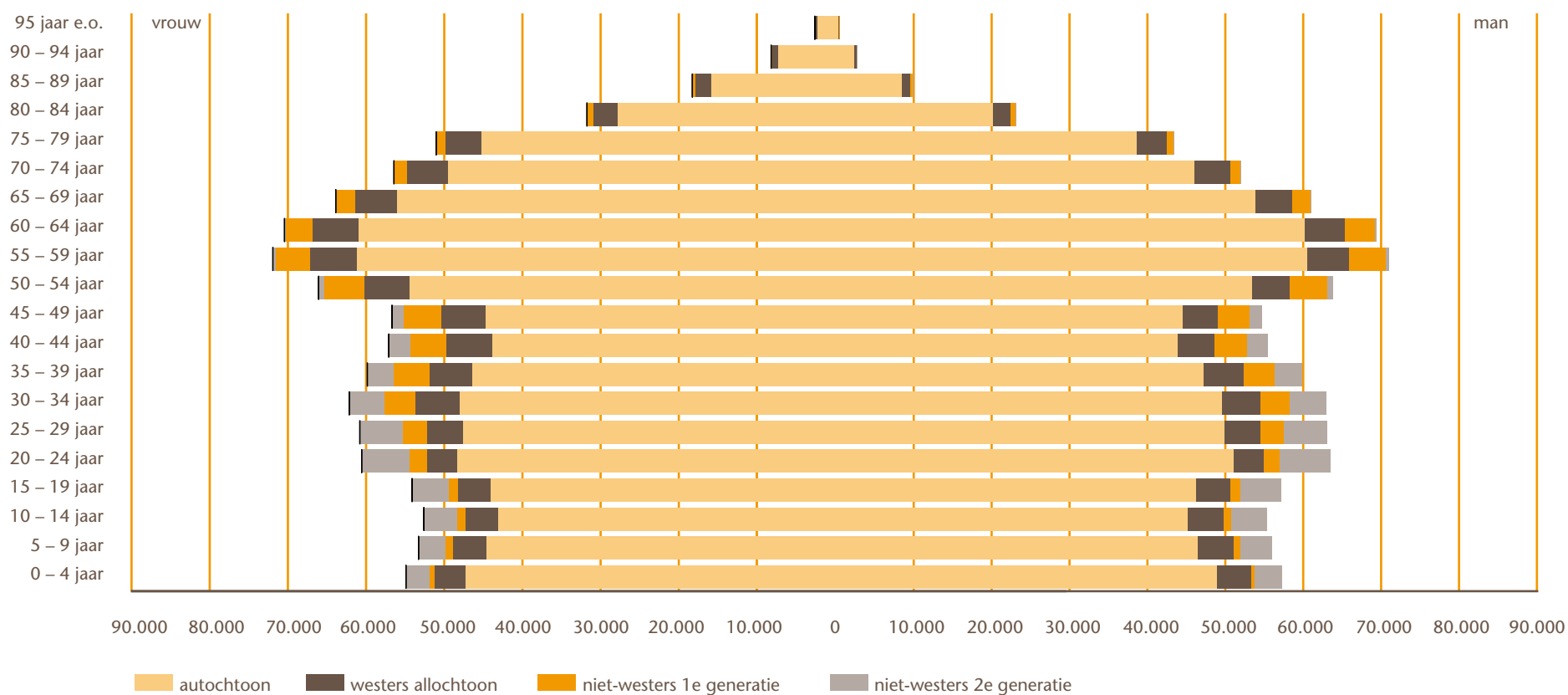

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Figuur 5 werpt een blik op de toekomst met een weergave van de prognose van de samenstelling op 1 januari 2025. De figuur in haar geheel laat een verschuiving zien naar een steeds ouderwordende bevolking. Een andere ontwikkeling is het steeds grotere aandeel dat de niet-westerse

allochtone bevolking zal gaan vormen in de toekomst. Het grootste aandeel niet-westerse allochtonen vindt men in figuur 5 niet meer terug in de jongste leeftijdscategorieën, maar in de leeftijd 20 tot 34 jaar.

Figuur 5 Prognose bevolking Gelderland naar herkomst, geslacht en leeftijd op 1 januari 2025

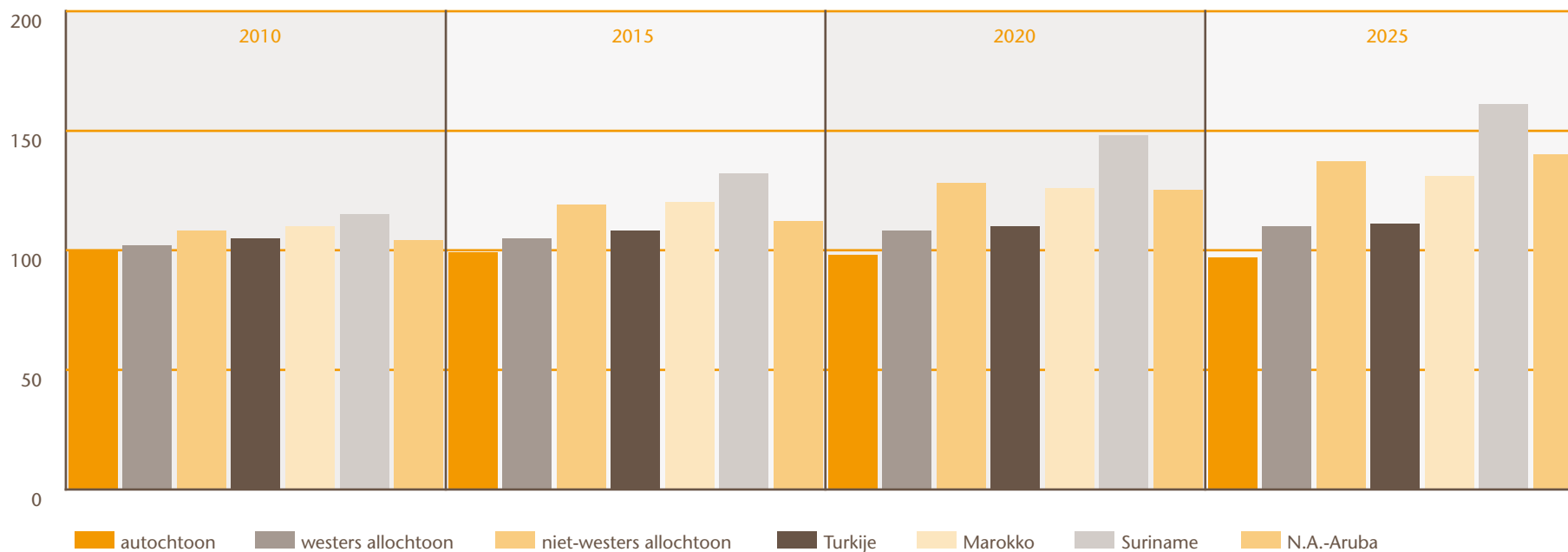
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Wat zijn de trends voor de komende jaren voor de verschillende groepen afzonderlijk? Figuur 6 en 7 laten zien hoe de verschillende groepen in de Gelderse en Nederlandse samenleving zich van 1 januari 2006 tot 1 januari 2025 volgens de prognoses van het CBS zullen ontwikkelen. Het valt op dat in Gelderland de komende jaren alleen het autochtone deel van de bevolking zal gaan afnemen. De allochtone groepen blijven groeien. In Gelderland zal volgens de prognoses de grootste groei gaan plaatsvinden bij de Surinamers en de Antillianen en Arubanen. In Nederland zien we dat het Surinaamse bevolkingsdeel juist het minst toeneemt van de

vier grote groepen niet-westerse allochtonen. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat Surinamers en Antillianen en Arubanen gezamenlijk slechts 1% van de Gelderse bevolking innemen. Bovendien zijn prognoses over kleine groepen minder nauwkeurig. In bijlage 2 staan vergelijkbare figuren vermeld voor de elf gemeenten afzonderlijk.

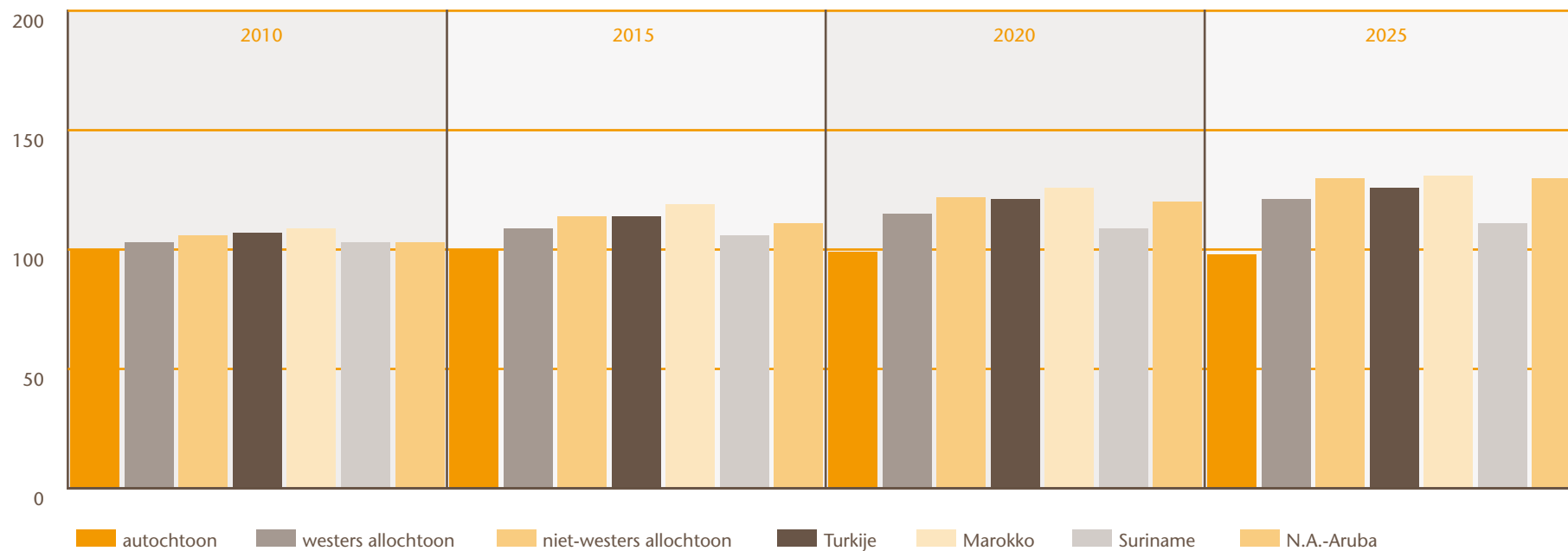
Tot in 2025 neemt de autochtone bevolking van Gelderland af en groeit het allochtone deel.

Figuur 6 Indexcijfers van de bevolking van Gelderland naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Figuur 7 Indexcijfers van de bevolking van Nederland naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Conclusie

- Er komen meer overige niet-westerse allochtonen naar Nederland toe dan dat er vertrekken, terwijl er in Gelderland juist meer vertrekken dan erbij komen.
- Van alle autochtonen in Gelderland is 18% tussen de 0 en 14 jaar. Onder de Gelderse bevolking van Marokkaanse herkomst is 34% tussen de 0 en 14 jaar.
- Onder de autochtonen in Gelderland is 28% 55 jaar of ouder. Bij de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen ligt dit tussen de 9% en 13%.
- In Gelderland zal de komende jaren alleen het autochtone deel van de bevolking afnemen. De allochtone groepen blijven groeien.

2. Arbeid

In dit hoofdstuk worden cijfers weergegeven op het gebied van arbeid. Dit jaar komen alleen de beroepsbevolking en arbeidsmarktparticipatie aan bod. De reden hiervoor is dat het CWI geen herkomstgegevens meer registreert. De wet Bescherming Persoonsgegevens staat het CWI niet toe om deze informatie bij werkzoekenden op te vragen en te presenteren. Dit hangt samen met het wegvallen van de tijdelijke Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden, de Wet Samen. Het ontbreken van deze

gegevens is in het kader van het monitoren van integratie een gemis. Om goed te kunnen monitoren is het belangrijk dat juist ook inzicht wordt gegeven in de voortgang van het integratieproces op de arbeidsmarkt. Hiervoor zijn cijfers van niet-werkende werkzoekenden naar herkomst onontbeerlijk.

Beroepsbevolking

De beroepsbevolking is samengesteld uit mensen in de leeftijdscategorie van 15 tot 65 jaar. In tabel 3 zien we in de eerste drie kolommen de bevolking van 15 tot 65 jaar die woonachtig is in Nederland⁵. Van deze

Tabel 3 Omvang beroepsbevolking naar herkomst per gemeente op 1 januari 2006

Gemeente	Bevolking (15-64 jaar)			Beroepsbevolking (15-64 jaar)			Werkzame beroepsbevolking (15-64 jaar)			Bruto participatiegraad		
	totaal x 1000	herkomst autochtonen	allochtonen	totaal x 1000	herkomst autochtonen	allochtonen	totaal x 1000	herkomst autochtonen	allochtonen	totaal %	herkomst autochtonen	allochtonen
Apeldoorn	102	86	17	71	61	10	67	59	9	69,3	71,2	59,6
Arnhem	100	74	26	68	53	15	63	50	13	67,7	71,3	57,4
Doetinchem	43	37	6	30	27	3	29	26	3	69,2	73,4	45,1
Ede	69	58	11	49	43	7	47	41	6	71,5	73,2	62,2
Harderwijk	28	22	6	18	15	3	17	14	3	64,7	69,2	48,3
Nijmegen	113	84	29	75	59	16	69	55	13	66,6	70,1	56,2
Tiel	29	20	8	22	16	6	20	15	5	75,3	78,5	67,7
Wageningen	20	17	3	15	13	2	14	12	2	73,4	72,4	79,6
Zutphen	29	23	6	20	17	3	19	16	2	69,8	74,3	51,8
Gelderland	1.308	1.118	190	893	783	110	848	751	98	68,3	70,0	58,2
Nederland	10.964	8.786	2.177	7.486	6.146	1.339	7.074	5.880	1.193	68,3	70,0	61,5

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2007, bewerking Gidz 2007

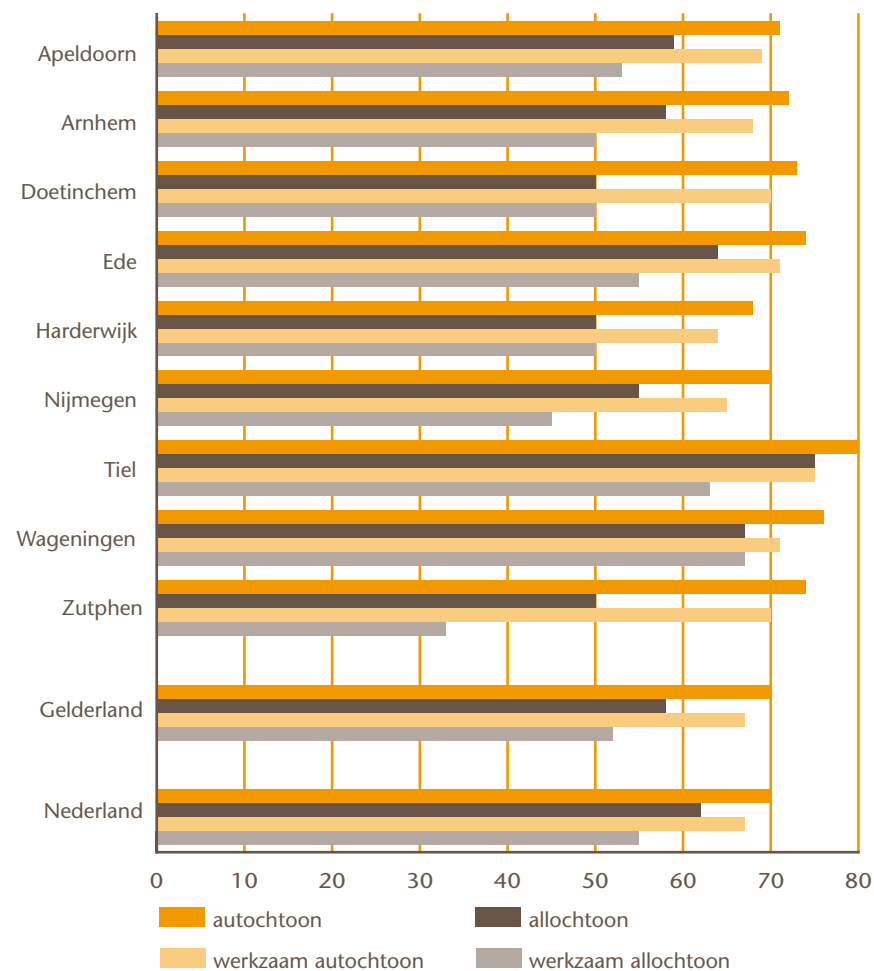
⁵ Exclusief personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen.

bevolkingsgroep behoort iedereen die minimaal 12 uur per week werkt of beschikbaar is voor minimaal 12 uur werk, tot de beroepsbevolking. De werkzame beroepsbevolking bestaat vervolgens uit al die mensen die ook daadwerkelijk 12 of meer uur werken. Degenen die niet of minder dan 12 uur werken behoren tot de werkloze beroepsbevolking. Deze gegevens waren niet voor alle elf gemeenten beschikbaar.

Om een beter beeld te krijgen van de verschillen tussen de bevolkingsgroepen van verschillende herkomst, zijn de gegevens van tabel 3 ook weergegeven in figuur 8. Deze figuur laat zien dat de allochtone beroepsbevolking in elke gemeente een kleiner onderdeel uitmaakt van de bevolking van 15 tot 65 jaar, dan het geval is bij de autochtone bevolkingsgroep. Er zijn dus relatief gezien minder allochtonen beschikbaar voor werk dan autochtonen. Het kleinste verschil tussen beschikbare allochtonen en autochtonen vinden we in de gemeente Tiel. Het grootste verschil vinden we terug in de gemeente Zutphen, op de voet gevolgd door Doetinchem.

Deze figuur geeft tevens voor beide groepen weer welk percentage van de beroepsbevolking ook daadwerkelijk werkzaam is. Nu zien we dat Wageningen het kleinste verschil kent tussen de allochtone en autochtone werkzame beroepsbevolking. Opnieuw vinden we het grootste verschil in Zutphen. Het percentage werkzame autochtonen is daar bijna twee keer zo hoog als het percentage werkzame allochtonen.

Figuur 8 Percentage beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking naar herkomst ten opzichte van de totale bevolking van 15-64 jaar naar herkomst per gemeente op 1 januari 2006

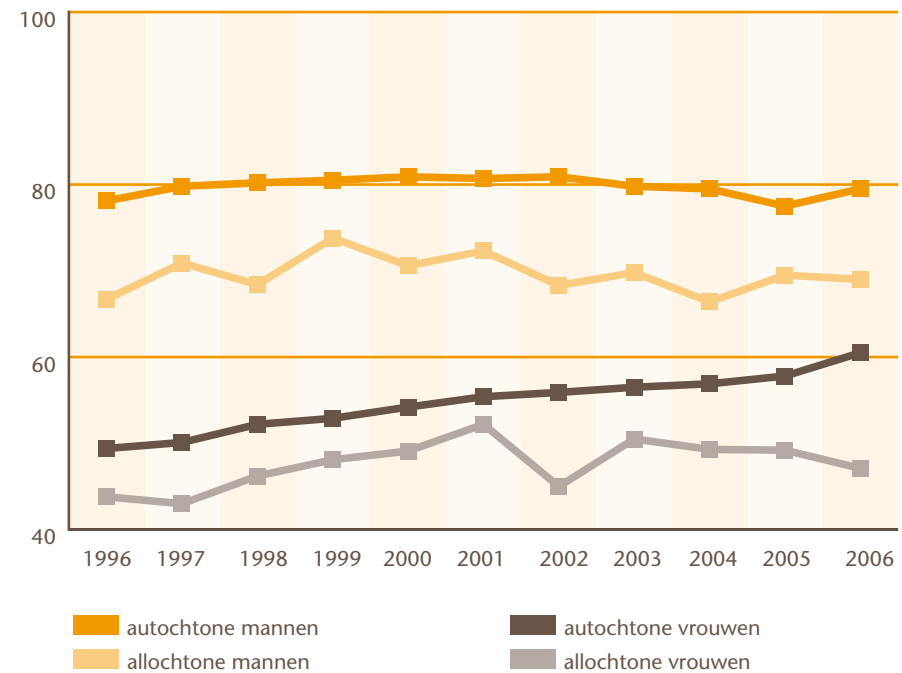
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Arbeidsmarktparticipatie

We hebben gekeken naar de ontwikkeling van de arbeidsmarktparticipatie vanaf 1996. Dit is het percentage van de potentiële beroepsbevolking (iedereen van 15 tot 65 jaar) dat deelneemt aan het arbeidsmarktproces. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de bruto arbeidsmarktparticipatie, waarin zowel werkenden als werkzoekenden (ingeschreven bij het CWI) zitten, en de netto arbeidsmarktparticipatie, waarin alleen de werkzame beroepsbevolking zit (met meer dan 12 uur werk per week).

Als we kijken naar figuur 9, dan zien we dat in de periode van 1996 tot en met 2006 de arbeidsmarktparticipatie van de autochtone en allochtone mannen hoger is dan die van de autochtone en allochtone vrouwen. Voor niet-westerse allochtonen zijn geen aparte gegevens beschikbaar. Allochtone vrouwen kennen de laagste arbeidsmarktparticipatie. Daarnaast valt op dat de autochtone mannen en vrouwen een constante ontwikkeling volgen over de jaren (zonder veel schommelingen). Waarbij de autochtone mannen in 2005 een kleine dip laten zien en de vrouwen vanaf 2005 juist een nog sterkere stijgende lijn. Deze rechte lijnen contrasteren met de lijnen die de ontwikkelingen bij de allochtone mannen en vrouwen weergeven. De ontwikkeling bij de allochtone mannen blijft grillig verlopen en de daling die zich bij de allochtone vrouwen heeft ingezet sinds 2003 blijft zich verder doorzetten. Dit laat zien dat de economische opleving in 2005 wel gunstige consequenties heeft gehad voor de autochtone mannen en vrouwen, maar niet voor de allochtone mannen en vrouwen. De meest positieve ontwikkelingen kunnen we waarnemen onder autochtone vrouwen. Zij hebben over de afgelopen periode een constante groei doorgemaakt.

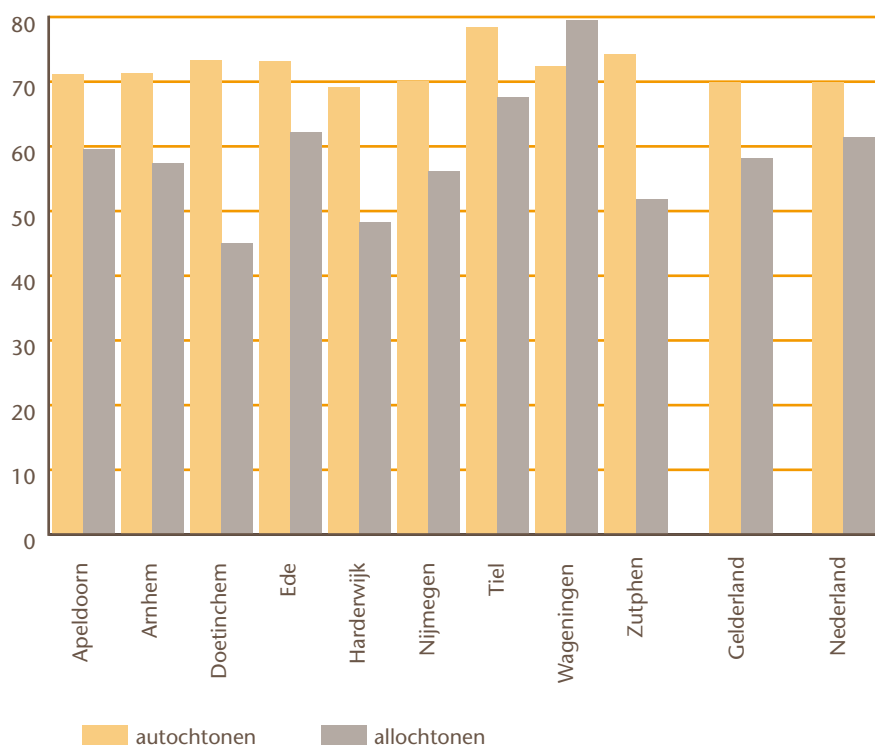
Figuur 9 Bruto arbeidsmarktparticipatie van autochtone en allochtone mannen en vrouwen 1996-2006

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

In figuur 10a is de arbeidsmarktparticipatie van autochtonen en allochtonen voor negen gemeenten tegen elkaar afgezet. Dit figuur is gebaseerd op de cijfers uit de laatste twee kolommen van tabel 3. We zien dat de participatiegraad van autochtonen in al deze gemeenten boven het Gelders en landelijk gemiddelde uitkomt, behalve in Harderwijk. Voor de participatiegraad van allochtonen zien we een ander beeld. Daar zien we evenveel gemeenten boven als onder het Gelders gemiddelde scoren.

Figuur 10a Bruto arbeidsmarktparticipatie van autochtonen en allochtonen per gemeente in 2006

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

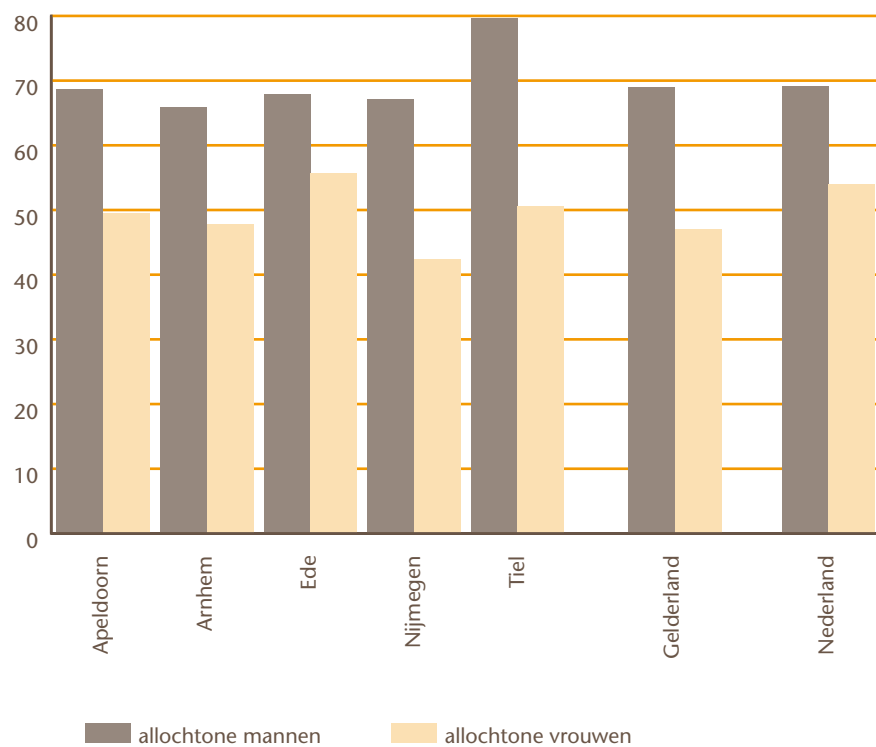
Ten aanzien van de gegevens uit 2004 is er een aantal opmerkelijke verschillen. Was in 2004 Doetinchem de enige gemeente waar de arbeidsmarktparticipatie van allochtonen hoger was dan van autochtonen, nu zien we voor Doetinchem een heel ander beeld. Dit keer scoort de arbeidsmarktparticipatie van de allochtonen in Doetinchem juist het laagst en is in Doetinchem sprake van het grootste verschil tussen de participatie van allochtonen en autochtonen. Het hoge percentage werkloze allochtonen in Doetinchem bevestigt de lage arbeidsmarktparticipatie in 2006. Voor de plotselinge omslag is volgens de gemeente Doetinchem echter geen duidelijke verklaring te vinden. Mogelijk heeft deze omslag te maken met de recente gemeentelijke herindeling. Daarnaast is te zien dat in Wageningen de participatiegraad van allochtonen hoger is dan van autochtonen. Dit kan te maken hebben met de aanwezigheid van veel internationale studenten op de landbouwuniversiteit.

De vraag is of het verschil in participatiegraad tussen allochtonen en autochtonen is toe- of afgenomen. We zien dat dit per gemeente verschilt. Bij drie gemeenten is het verschil in participatie tussen allochtonen en autochtonen duidelijk toegenomen. Het betreft: Apeldoorn, Doetinchem en Harderwijk. Daartegenover staan drie gemeenten waarbij het verschil duidelijk is afgenomen. Dit zijn: Nijmegen, Tiel en Wageningen. Voor heel Gelderland is het verschil iets toegenomen (van 10% naar 12%).

Figuur 10b laat voor vijf gemeenten zien hoe de verschillen zijn tussen allochtone mannen en vrouwen als het gaat om de arbeidsmarktparticipatie. Ook hier zien we een aantal opvallende verschillen in vergelijking met de cijfers van 2004. In Gelderland is het verschil tussen mannen en vrouwen bijna 30%, terwijl in heel Nederland dat verschil veel kleiner is, namelijk zo'n 15%. De arbeidsmarktparticipatie van allochtone vrouwen is

In Gelderland is het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen mannen en vrouwen bijna 30%, terwijl in heel Nederland dat verschil veel kleiner is, namelijk zo'n 15%.

Figuur 10b Bruto arbeidsmarktparticipatie van allochtone mannen en vrouwen per gemeente in 2006

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

sinds 2004 harder achteruitgegaan dan van mannen. Dit maakt het verschil tussen de twee groepen groter. In 2004 liepen Nederland en Gelderland nog ongeveer gelijk op. Het grootste verschil tussen mannen en vrouwen vinden we terug in Tiel (bijna 30%). Dit was eerst Apeldoorn. Het kleinste verschil zien we in Ede. Het verschil in participatiegraad tussen allochtone mannen en vrouwen is overigens afgenomen in Apeldoorn en Nijmegen en toegenomen in Arnhem, Ede en Tiel.

Conclusie

- Het kleinste verschil tussen voor werk beschikbare allochtonen en autochtonen vinden we in de gemeente Tiel.
- In Wageningen is de participatiegraad van allochtonen hoger dan van autochtonen.
- De economische opleving in 2005 heeft wel gunstige consequenties gehad voor de arbeidsmarktparticipatie van autochtone mannen en vrouwen, maar niet voor allochtone mannen en vrouwen.

3. Onderwijs

In dit hoofdstuk worden cijfers uit het onderwijs gepresenteerd, zoals het aantal leerlingen in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het hbo en wetenschappelijk onderwijs. Tevens is er speciale aandacht voor zwarte en witte scholen en voortijdig schoolverlaters.

Leerlingen in het basisonderwijs

Om een indruk te krijgen van het aantal niet-westerse allochtone leerlingen in het basisonderwijs, kijken wij naar de achterstandsscores die het Ministerie van Onderwijs hanteert. In het basisonderwijs wordt niet geregistreerd naar herkomst, maar op basis van het principe van de gewichtenleerlingen. Elke leerling krijgt een bepaald 'gewicht'. Een hoger gewicht betekent een hoger risico om een onderwijsachterstand op te lopen. Het geldt dat het Ministerie van Onderwijs beschikbaar stelt aan

Tabel 4 Aantal leerlingen met een achterstandsscore in het basisonderwijs per gemeente in schooljaar 2005-2006

Gemeente	Totaal aantal leerlingen	waarvan met achterstandsscore					Leerlingen met 1,9-score %	Gemiddelde achterstandsscore
		1	1,25	1,4	1,7	1,9		
Apeldoorn	13.964	11.478	1.151	<10	94	1.236	8,9	1,11
Arnhem	11.584	7.866	1.011	<10	42	2.659	23,0	1,23
Culemborg	3.041	2.414	150	0	<10	473	15,6	1,15
Doesburg	1.310	962	177	0	<10	170	13,0	1,15
Doetinchem	5.515	4.626	467	<10	<10	414	7,5	1,09
Ede	11.343	8.787	1.433	<10	<10	1.117	9,8	1,12
Harderwijk	4.229	3.308	382	<10	13	525	12,4	1,14
Nijmegen	11.999	8.856	1.241	41	38	1.823	15,2	1,17
Tiel	4.390	3.095	448	0	27	820	18,7	1,20
Wageningen	2.575	2.210	187	0	<10	175	6,8	1,08
Zutphen	4.763	4.067	369	<10	<10	320	6,7	1,08
Gelderland	194.991	157.403	22.275	101	613	14.599	7,5	1,10
Nederland	1.549.459	1.199.223	158.923	1.336	3.089	186.888	12,1	1,14

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2007, bewerking Sociale Atlas provincie Gelderland en Gidz 2007

scholen is afhankelijk van het gewicht van de leerlingen. Omdat onder de 1.9 leerlingen alleen allochtone leerlingen met laag opgeleide ouders vallen, zijn allochtone leerlingen met hoog opgeleide ouders niet terug te vinden in de statistieken. Dit zijn de verschillende gewichten:

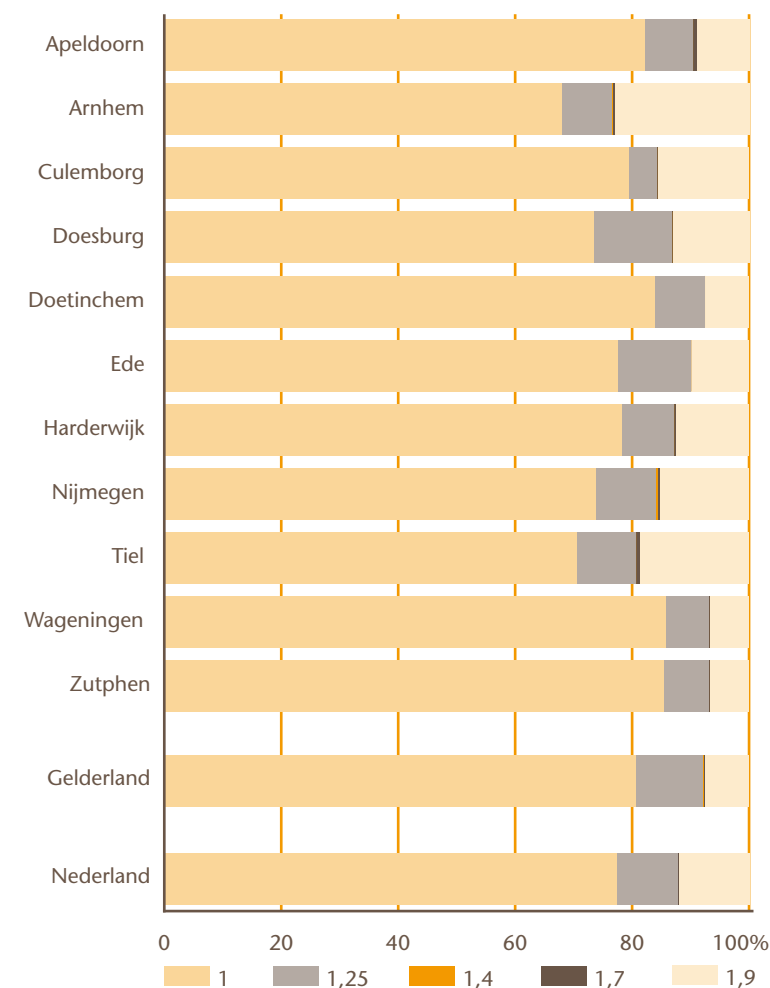
- 1.25 leerlingen: kinderen met laag opgeleide autochtone ouders (in termen van opleidings- en/of beroepsniveau)
- 1.4 leerlingen: schipperskinderen in internaat of pleeggezin
- 1.7 leerlingen: kinderen van reizende en trekkende bevolking
- 1.9 leerlingen: kinderen van laag opgeleide allochtone ouders (waarvan ten minste één van de ouders van niet-Nederlandse herkomst is en beperkingen kent in opleidings- en beroepsniveau)
- 1.0 leerlingen: alle andere kinderen⁶

Tabel 4 geeft een overzicht van het aantal gewichtenleerlingen in het basisonderwijs in de elf gemeenten. Het hoogste percentage 1.9 leerlingen vinden we, evenals in 2003-2004, terug in Arnhem, opnieuw gevolgd door Tiel en Culemborg. Het laagste percentage 1.9 leerlingen vinden we dit jaar terug in Zutphen, in 2003-2004 was dat Wageningen. Als we de cijfers vergelijken met die van 2003-2004 dan valt op dat in de meeste gemeenten het percentage 1.9 leerlingen is afgenomen. Deze ontwikkeling zien we ook terug in de landelijke en Gelderse cijfers. De grootste dalingen hebben plaatsgevonden in Culemborg (van 18,8% naar 15,6%), in Arnhem (van 24,8% naar 23%) en in Harderwijk (van 14,1% naar 12,4%). Alleen in Wageningen is het percentage 1.9 leerlingen toegenomen van 5,9% naar 6,8%.

Figuur 11 geeft de cijfermatige informatie uit de vorige tabel nog eens weer in een beeld dat de samenstelling van de groep gewichtenleerlingen per gemeente duidelijk laat zien.

⁶ Per 1 augustus 2006 geldt een nieuwe gewichtenregeling voor 4- en 5-jarigen. Daarin wordt de relatie met etniciteit losgelaten. In de nieuwe regeling is de herkomst van de leerlingen dus niet meer te herleiden. De nieuwe regeling wordt tot 2010 in fasen ingevoerd. Deze regeling heeft geen invloed op de cijfers van schooljaar 2005-2006.

Figuur 11 Percentage leerlingen met een achterstandsscore per gemeente in schooljaar 2005-2006

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2007, bewerking Sociale Atlas provincie Gelderland en Gidz 2007

Citoscores

Elk jaar doen veel leerlingen van groep 8 in het basisonderwijs mee aan de citotoets. De resultaten van de citotoets die is afgenomen in 2007 worden weergegeven in tabel 5. Deze cijfers betreffen heel Nederland omdat er geen cijfers beschikbaar zijn voor heel Gelderland of haar gemeenten. Evenals in 2006 scoren 1.9 leerlingen lager dan alle andere gewichtenleerlingen met uitzondering van de 1.7 leerlingen (kinderen van reizende en trekkende bevolking).

Tabel 5 Aantal en percentage gewichtenleerlingen en hun gemiddelde citoscores in 2007

Gewicht	onbekend	1.0	1.25	1.4	1.7	1.9
Aantal	20.397	92.897	13.603	170	216	15.159
Percentage	14,3	65,2	9,5	0,1	0,2	10,6
Gemiddelde score	535,9	536,8	529,8	529,4	527,1	528,5

Bron: Citogroep Primair Onderwijs, Arnhem, 2007

Zwarte en witte scholen

In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van zwarte, witte en grijze scholen in het basisonderwijs in de elf gemeenten. Dit overzicht is gebaseerd op hoe de allochtone⁷ leerlingen in het basisonderwijs verdeeld zijn over de scholen binnen hun gemeente. Onder witte scholen worden scholen verstaan die minder dan 10% allochtone leerlingen hebben, zwarte scholen hebben meer dan 50% allochtone leerlingen en zogenaamde grijze scholen bevatten meer dan 10% en minder dan 50% allochtone leerlingen. Voor een uitgebreid

⁷ Hier wordt de definitie van CFI (Centrale Financiën Instelling) gehanteerd waarbij onder allochtone leerlingen wordt verstaan: alle leerlingen die zelf of van wie één van de ouders geboren is in een van de volgende landen: Aruba, de Molukse Eilanden, Spanje, Griekenland, Italië, Kaapverdië, Marokko, Nederlandse Antillen, niet-Engelstaligen, Portugal, Suriname, Tunesië, Turkije, voormalig Joegoslavië, vluchtelingen. Deze definitie komt niet geheel overeen met de definitie van het CBS die in de rest van deze monitor wordt gehanteerd.

overzicht van de verdeling van allochtone leerlingen per basisschool in tien van deze gemeenten verwijzen wij naar de bijlagen 3 t/m 12.

Bij de interpretatie van deze cijfers dient echter rekening te worden gehouden met het feit dat wij hier alleen laten zien waar de scholen met hoge concentraties allochtone leerlingen zich bevinden. Deze cijfers laten de relatie van het aandeel allochtone leerlingen met het allochtone bevolkingsaandeel van de buurt buiten beschouwing. Ook zeggen deze cijfers niets over de kwaliteit van het onderwijs.

Tabel 6 laat zien dat Arnhem en Nijmegen het hoogste percentage zwarte scholen hebben, evenals op 1 oktober 2004. Tiel en Doesburg kennen het laagste percentage zwarte scholen. Het percentage grijze scholen is in Tiel en Doesburg aanzienlijk hoger dan in de overige gemeenten. Het hoge percentage grijze scholen duidt op een grotere spreiding van allochtone leerlingen over de verschillende scholen. In vergelijking met de cijfers uit de vorige Integratiemonitor zijn alle gemeenten die ook in de vorige Integratiemonitor genoemd werden op dat punt vooruit gegaan. Alle gemeenten hebben nu een hoger percentage grijze scholen en een lager percentage witte scholen dan op 1 oktober 2004/2005. Alleen in de gemeente Zutphen is het percentage grijze scholen gelijk gebleven. Wageningen is de gemeente met het laagste percentage grijze scholen. Wat betreft de zwarte scholen is er sprake van een toename van het percentage zwarte scholen in drie gemeenten, namelijk Doetinchem, Harderwijk en Nijmegen. Omdat het aantal zwarte scholen in deze gemeenten gelijk is gebleven, ligt dit volledig aan de afname van totaal aantal scholen dat dit jaar voor deze drie gemeenten geregistreerd staat bij CFI. In Apeldoorn is ondanks het gelijk blijven van het percentage zwarte scholen, het aantal zwarte scholen juist afgenomen. Ook dit is te wijten aan het verminderde totaal aantal scholen dat dit jaar geregistreerd staat. De sterke afname van het aantal scholen in Apeldoorn roept echter de vraag op of in de praktijk daadwerkelijk nieuwe grijze scholen zijn ontstaan of alleen op papier omdat scholen misschien alleen bestuurlijk zijn samengevoegd?

Tabel 6 Witte, grijze en zwarte basisscholen in 11 gemeenten op 1 oktober 2004/2005 en 2006

Gemeente	Totaal aantal scholen		Wit				Grijs				Zwart			
	2004	2006	abs. 2004	abs. 2006	% 2004	% 2006	abs. 2004	abs. 2006	% 2004	% 2006	abs. 2004	abs. 2006	% 2004	% 2006
Apeldoorn	72	54	50	27	70	50	14	21	19	39	8	6	11	11
Arnhem	46	46	19	11	46	24	15	23	33	50	12	12	26	26
Culemborg	-	12	-	3	-	25	-	7	-	58	-	2	-	17
Doesburg	-	4	-	0	-	0	-	4	-	100	-	0	-	0
Doetinchem*	24	18	17	11**	71	61	6	6	25	33	1	1	4	5
Ede***	35	35	17	17	49	49	13	13	37	37	5	5	14	14
Harderwijk*	23	19	14	8	61	42	7	9	30	47	2	2	9	11
Nijmegen	41	37	19	15	46	41	14	14	34	38	8	8	20	22
Tiel	14	14	3	1	21	7	11	13	79	93	0	0	0	0
Wageningen	-	12	-	8	-	67	-	3	-	25	-	1	-	8
Zutphen*	18	14	12	7	67	50	5	6	28	28	1	1	5	5
Totaal	273	265	151	108	55	41	85	119	31	45	37	38	14	14

* Cijfers van 1 oktober 2004 betreffen cijfers van 1 oktober 2005.

** Van één school zijn de cijfers niet beschikbaar. Deze school is gerekend tot de witte scholen.

*** Voor Ede zijn geen actuele cijfers beschikbaar. Het betreft hier de cijfers van 1 oktober 2004.

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Als we deze cijfers vergelijken met de het percentage 1.9 leerlingen (zoals te lezen in tabel 4) dan is te zien dat het percentage zwarte scholen over het algemeen correspondeert met het percentage 1.9 leerlingen in de betreffende gemeente. We zien bijvoorbeeld dat de volgorde van hoogste naar laagste percentage 1.9 leerlingen als volgt is: Arnhem, Tiel, Culemborg, Nijmegen, Doesburg, Harderwijk, Ede, Apeldoorn, Doetinchem, Wageningen, Zutphen. De volgorde van gemeenten met betrekking tot het percentage zwarte scholen is: Arnhem, Nijmegen, Culemborg, Ede,

Apeldoorn/Harderwijk, Wageningen, Doetinchem/Zutphen, Tiel/Doesburg. Tiel en Doesburg eindigen als laatste. Met een hoog percentage 1.9 leerlingen, zijn er in beide gemeenten toch weinig tot geen zwarte

scholen. Bij Tiel is dit direct te verklaren aan de hand van het actief gevoerde spreidingsbeleid.

Ondanks het hoge percentage 1.9 leerlingen, zijn er in Tiel weinig zwarte scholen.

Bij Doesburg zou dit ook te maken kunnen hebben met het lage aantal scholen.

In 2006 heeft Osmose in opdracht van een zwarte basisschool in Gelderland, onderzoek gedaan naar het imago van de school onder de buurtbewoners. Deze school streeft er namelijk naar de leerlingenpopulatie

een afspiegeling te laten vormen van de wijk. De resultaten van dit onderzoek staan beschreven in bijlage 13.

Leerlingen in het voortgezet onderwijs

Hoe de niet-westerse allochtone leerlingen binnen het voortgezet onderwijs zijn verdeeld, is te zien in tabel 7. We zien dat het aandeel

Tabel 7 Aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs per 1 oktober 2006

Gemeente	Totaal leerlingen abs.	waarvan				waarvan					onbekend abs.
		autochtoon	westers allochtoon	niet-westers allochtoon abs.	%	Turkije abs.	Marokko	Suriname	N.A.-Aruba	overig niet-westers	
Apeldoorn	12.741	11.057	632	1.046	8	442	66	59	85	394	6
Arnhem	9.577	6.784	752	1.990	21	730	208	213	105	734	51
Culemborg	3.846	3.273	180	391	10	42	169	45	35	100	2
Doetinchem	8.371	7.481	393	468	6	202	12	32	25	197	29
Ede	7.631	6.353	450	820	11	190	262	67	42	259	8
Harderwijk	4.188	3.527	246	413	10	136	89	24	17	147	2
Nijmegen	15.889	12.839	1.229	1.752	11	449	274	128	183	718	69
Tiel	2.829	2.136	181	507	18	204	143	24	19	117	5
Wageningen	2.296	1.802	186	282	12	27	59	30	<10	158	26
Zutphen	4.412	3.827	316	259	6	101	21	29	19	89	10
Gelderland	114.831	97.427	6.586	10.508	9	3.264	1.623	887	691	4.043	310
Nederland	928.721	731.942	59.640	133.648	14	30.196	26.055	23.845	9.768	43.784	3.491

Bron: CFI 2007, bewerking Gidz 2007

8 De cumi-regeling is met ingang van 1 januari 2007 vervangen door het Leerplusarrangement Voortgezet Onderwijs.

niet-westerse allochtone leerlingen het hoogst is in Arnhem, Tiel en Wageningen. Omdat de Integratiemonitor van vorig jaar een overzicht gaf van het percentage cumi-leerlingen⁸ in plaats van leerlingen naar herkomst, is er geen vergelijking mogelijk met de cijfers van vorig jaar.

Studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs

Tabel 8 laat zien hoeveel studenten er in de afgelopen twee schooljaren hebben deelgenomen aan het hbo en wetenschappelijk onderwijs. Zowel in Nederland als in Gelderland is het aantal studenten toegenomen. Ook in de afzonderlijke gemeenten is deze trend waar te nemen. In Harderwijk en Wageningen is echter sprake van een afname van het aantal studenten. Als

In Arnhem en Doetinchem stijgt het percentage niet-westerse allochtone studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs sterk.

we kijken naar de niet-westerse allochtone studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs, dan zien we in Doetinchem en Arnhem een behoorlijke groei onder

deze groepen. In Doetinchem is het aantal studenten van niet-westerse allochtone afkomst verdubbeld. In Arnhem kent de groep studenten van Marokkaanse afkomst een stijging van 43%, de groep van Turkse afkomst een toename van 25%, de groep van Surinaamse afkomst een toename van 20% en de overige niet-westerse allochtonen een toename van 15%. Alleen de groep van Antilliaans-Arubaanse herkomst kent een lichte daling. Maar dit is de enige groep van de grootste vier groepen (TMSA) die al een behoorlijk aantal studenten telde. Verder valt op dat in zeven gemeenten het aantal overige niet-westerse studenten toeneemt en dat afnamen van aantallen studenten vooral voorkomt onder Surinaamse en Antilliaans-Arubaanse studenten. In vergelijking met Nederland zien we in Gelderland een afname van het aantal Antilliaans-Arubaanse studenten terwijl dit aantal in heel Nederland juist toeneemt.

Tabel 8 Aantal studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs naar herkomst in de schooljaren 2004-2005 en 2005-2006

Periode	Gemeente	Totaal aantal studenten	waarvan								herkomst onbekend
			autochtonen	westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen	waarvan					
						Turkije	Marokko	Suriname	N.A.-Aruba	overig niet- westers	
2004-2005	Apeldoorn	3.310	2.780	240	290	100	30	20	30	110	
	Arnhem	6.230	4.520	680	1.050	160	70	100	260	460	
	Culemborg	680	550	60	80	0	40	20	0	20	
	Doesburg	190	140	20	20	10	0	0	0	10	
	Doetinchem	920	790	80	40	20	0	0	0	20	
	Ede	3.200	2.830	200	180	30	40	30	10	70	
	Harderwijk	970	830	60	90	30	20	10	10	20	
	Nijmegen	14.240	11.890	1.280	1.090	180	100	110	260	440	
	Tiel	760	600	70	100	30	40	10	0	20	
	Wageningen	4.490	3.420	450	630	0	0	40	20	570	
	Zutphen	790	660	60	50	30	10	0	0	10	
	Gelderland	58.670	49.930	4.350	4.380	730	450	410	670	2.120	
	Nederland	546.200	418.000	50.550	65.170	8.270	8.600	14.260	8.660	25.380	12.490
2005-2006	Apeldoorn	3.410	2.850	240	310	100	30	30	30	120	
	Arnhem	6.550	4.640	730	1.200	200	100	120	250	530	
	Culemborg	680	540	60	80	0	50	10	0	20	
	Doesburg	190	150	20	20	20	0	0	0	0	
	Doetinchem	1.110	950	70	80	30	0	0	0	50	
	Ede	3.280	2.900	180	190	30	40	30	10	80	
	Harderwijk	960	810	70	80	20	20	10	0	30	
	Nijmegen	15.070	12.630	1.360	1.090	190	100	100	240	460	
	Tiel	810	630	70	90	30	30	10	0	20	
	Wageningen	4.400	3.230	500	660	0	10	40	10	600	
	Zutphen	1.060	910	80	60	30	10	10	0	10	
	Gelderland	60.330	51.100	4.540	4.700	800	480	460	650	2.310	
	Nederland	562.710	428.300	52.330	69.210	8.910	9.180	14.990	8.790	27.340	12.870

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2007, bewerking Gidz 2007

Voortijdig schoolverlaters

Evenals in de vorige editie, is er ook dit keer aandacht voor voortijdig schoolverlaters. Het totaal aantal uitvallers dat geregistreerd staat bij de Regionale Meldcentra (RMC's) is ten opzichte van het schooljaar 2003-2004 behoorlijk toegenomen. In 2003-2004 waren in Gelderland in totaal 6.056 voortijdig schoolverlaters geregistreerd. In 2005-2006 zijn dat er 7.743. Dat is een stijging van 28%. Dit cijfer hoeft niet alleen te betekenen dat het aantal uitvallers is gestegen, maar kan ook duiden op een betere

In Gelderland is sprake van een afname van de oververtegenwoordiging van allochtone voortijdig schoolverlaters van 23% naar 19%.

registratie omdat bekend is dat niet alle uitvallers gemeld werden. Tabellen 9a en 9b laten zien dat in de schooljaren 2004-2005 en 2005-2006 sprake is van een daling van het percentage allochtone voortijdig schoolverlaters in de regio's Nijmegen, Achterhoek, Stedendriehoek, Noord-West Veluwe en Rivierenland. In de Vallei en Arnhem is sprake van een toename. Voor alle Gelderse regio's in totaal geldt dat het percentage allochtone voortijdig schoolverlaters tussen 2003-2004 en 2005-2006 is gedaald van 23% naar 19%. Dit betekent dat er op Gelders niveau een afname is van de oververtegenwoordiging van allochtone voortijdig schoolverlaters (ter vergelijking: 16% van de jongeren in Gelderland tussen de 15 en 24 jaar is van allochtone afkomst).

Tabel 9a Aantal gemelde voortijdig schoolverlaters naar herkomst in schooljaar 2004-2005

Regio	Totaal	waarvan			onbekend abs.
		autochtoon abs.	allochtoon abs.	%	
Nijmegen	1.323	701	622	47	0
Achterhoek	1.148	950	193	17	5
Vallei	974	775	158	16	41
Stedendriehoek	809	537	190	23	82
Arnhem	1.042	792	228	22	22
Noordwest Veluwe	530	478	<10	2	43
Rivierenland	1.022	886	128	13	8
Totaal regio's	6.848	5.119	1.528	22	201

Bron: RMC 2006, bewerking Gidz 2007

Tabel 9b Aantal gemelde voortijdig schoolverlaters naar herkomst in schooljaar 2005-2006

Regio	Totaal	waarvan			onbekend abs.
		autochtoon abs.	allochtoon abs.	%	
Nijmegen*	1.239	755	482	39	2
Achterhoek	975	710	130	13	135
Vallei	996	776	179	18	41
Stedendriehoek	780	504	163	21	113
Arnhem	1.474	1.099	364	25	11
Noordwest Veluwe	982	895	14	1	73
Rivierenland	1.297	1.162	127	10	8
Totaal regio's	7.743	5.901	1.459	19	383

* Met uitzondering van Millingen aan de Rijn

Bron: RMC 2006, bewerking Gidz 2007

Tabel 10a Aantal herplaatste voortijdig schoolverlaters naar herkomst in schooljaar 2004-2005

Regio	Totaal	waarvan			onbekend
		autochtoon	allochtoon abs.	%	
Nijmegen	934	528	406	43	0
Achterhoek	616	518	88	14	10
Vallei	436	338	78	18	20
Stedendriehoek	433	286	89	21	58
Arnhem	780	615	152	19	13
Noordwest Veluwe	80	74	0	0	6
Rivierenland	461	403	55	12	3
Totaal Regio's	3.740	2.762	868	23	110

Bron: RMC 2006, bewerking Gidz 2007

In deze uitgave worden tevens de cijfers van het aantal herplaatste voortijdig schoolverlaters gepresenteerd. Tabel 10a en 10b laten zien dat er in de Gelderse regio's een toename is van het aantal herplaatste voortijdig schoolverlaters. Alleen in de regio's Achterhoek en Stedendriehoek is sprake van een afname van het aantal herplaatste leerlingen. De grootste stijgingen zijn te vinden in de regio Noord-West Veluwe (68%), Achterhoek (36%) en Rivierenland (32%). Als we kijken naar de herkomst van de herplaatste voortijdig schoolverlaters dan is te zien dat het percentage allochtonen binnen deze groep voor alle regio's samen, licht gedaald is (van 23% naar 22%).

Tabel 10b Aantal herplaatste voortijdig schoolverlaters naar herkomst in schooljaar 2005-2006

Regio	Totaal	waarvan			onbekend
		autochtoon	allochtoon abs.	%	
Nijmegen*	1.029	611	378	37	40
Achterhoek	394	295	48	12	51
Vallei	543	444	99	18	0
Stedendriehoek	351	239	69	20	43
Arnhem	1.019	811	200	20	8
Noordwest Veluwe	134	94	<10	4	34
Rivierenland	607	548	59	10	0
Totaal Regio's	4.077	3.042	859	22	176

* Met uitzondering van Millingen aan de Rijn

Bron: RMC 2006, bewerking Gidz 2007

Conclusie

- Tiel en Doesburg kennen het laagste percentage zwarte scholen.
- Het percentage grijze scholen is in Tiel en Doesburg aanzienlijk hoger dan in de overige gemeenten.
- In vergelijking met Nederland zien we in Gelderland een afname van het aantal Antilliaans-Arubaanse studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs, terwijl dit aantal in Nederland toeneemt.
- Voor alle Gelderse regio's in totaal geldt dat het percentage allochtone voortijdig schoolverlaters tussen 2003-2004 en 2005-2006 is gedaald van 23% naar 19%.

4. Leefbaarheid en veiligheid

Dit hoofdstuk gaat in op twee onderwerpen die beide verband houden met leefbaarheid en veiligheid. We beperken ons hierbij tot een overzicht van concentratiewijken in elf Gelderse gemeenten en cijfers over aantallen verdachten en verdachte jongeren. Het onderwerp leefbaarheid en veiligheid beperkt zich echter niet tot deze twee soorten gegevens. Er zijn namelijk meerdere onderwerpen die van invloed kunnen zijn op de leefbaarheid en veiligheid van een wijk, zoals: de fysieke woonomgeving, de bevolkingssamenstelling en de sociaal-economische positie van de bewoners. De Stichting Atlas voor gemeenten heeft een zogenaamde WijkWijzer ontwikkeld waarin per wijk wordt weergegeven welke indicatoren in die wijk bedreigend zijn voor de leefbaarheid en veiligheid in die wijk.

Concentratiebuurten

Om inzicht te krijgen in de spreiding van niet-westerse allochtone bewoners over de buurten in hun gemeenten, hebben we voor de elf gemeenten de buurten geteld waarin het percentage niet-westerse allochtone bewoners minimaal anderhalf keer het gemiddelde percentage van de stad is.⁹ We hebben voor buurten in plaats van wijken gekozen, omdat buurten over het algemeen kleiner zijn en daarom duidelijker aangeven waar de concentraties precies te vinden zijn.

Bij deze vergelijking dient rekening te worden gehouden met de verschillen tussen de eenheden die gemeten zijn. Niet elke buurt in tabel 11 en 12 telt evenveel inwoners. Ook kan de indeling per gemeente verschillen. Sommige gemeenten hebben meerdere kleine buurten, anderen gebruiken juist indelingen in grotere eenheden.

⁹ We gebruiken de indeling van buurten zoals die door het CBS gehanteerd wordt. Deze indeling stemt echter niet altijd overeen met die van de gemeenten (volgens de websites).

Tabel 11 Concentratiebuurten per gemeente op 1 januari 2005 en 2006

Gemeente	Buurten totaal		Concentratiebuurten			
	abs.		abs.		%	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Apeldoorn	95	96	9	7	9	7
Arnhem	81	81	13	13	16	16
Culemborg	8	8	2	1	25	13
Doesburg	7	7	2	2	29	29
Doetinchem	82	82	7	9	9	11
Ede	64	64	11	10	17	16
Harderwijk	59	59	7	6	12	10
Nijmegen	44	44	9	8	20	18
Tiel	25	25	3	3	12	12
Wageningen	13	14	2	2	15	14
Zutphen	16	16*	4	8	25	50
Totaal	457	496	69	69	15	14

* Cijfer van totaal aantal buurten overgenomen van vorig jaar

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2007, bewerking Osmose 2007

In vergelijking met de cijfers van 2005 zien we in zes van de elf gemeenten een daling van het percentage concentratiebuurten. Namelijk in Apeldoorn, Culemborg, Ede, Harderwijk, Nijmegen en Wageningen. In Doetinchem en Zutphen is er sprake van een stijging. Ook voor de concentratiebuurten van alle elf gemeenten samen geldt dat er sprake is van een lichte daling van het percentage concentratiebuurten van 15% naar 14%. De grootste uitschieters (Doesburg en Zutphen) zijn gemeenten met weinig buurten. In deze gemeenten heeft een verandering in het aantal buurten een groot effect op het percentage.

In tabel 12 is een compleet overzicht gegeven van alle buurten in de elf gemeenten die anderhalf maal of een hoger percentage niet-westerse allochtone bewoners hebben dan het gemiddelde van die gemeente. Vergeleken met de cijfers van 2005 zien we opnieuw dat in de meeste steden buurten voorkomen met een percentage van 30% niet-westerse allochtonen of hoger. Alleen Doesburg en Wageningen kennen dergelijke hoge concentraties niet. Verder is het opvallend dat Harderwijk en Doetinchem buurten hebben met respectievelijk 66% en 59% niet-westerse allochtone bewoners, terwijl Doetinchem een gemiddelde concentratie van slechts 5,9% kent en Harderwijk van 9,7%. Arnhem is nog steeds de gemeente met de meeste buurten die 30% of hoger scoren, namelijk 12 van de 13 concentratiebuurten.

Tabel 12 Percentage niet-westerse allochtonen naar herkomst per concentratiebuurt per gemeente op 1 januari 2006

nw-all= niet-westerse allochtonen, T= Turkije, M= Marokko, S= Suriname, NaA= Nederlandse Antillen en Aruba

Naam	inwoners	nw-all	T	M	S	NaA	overig nw-all
Apeldoorn	156.050	7	3	0	1	1	3
Anklaar	4.860	21	9	1	1	2	9
Orden	6.390	15	9	1	0	1	4
Rivierenkwartier	2.810	14	7	1	1	0	4
Sluisoord	4.210	17	6	1	2	2	6
Sprenkelaar	3.840	19	8	1	1	2	7
Staatsliedenkwartier	3.140	21	11	2	1	1	5
Zuidbroek	590	36	2	0	0	0	34
Arnhem	142.200	17	5	2	2	1	6
Arnhemse Broek	2.730	42	28	2	4	2	6
Groene Weide	2.300	29	6	3	3	3	13

Tabel 12 (vervolg)

Naam	inwoners	nw-all	T	M	S	NaA	overig nw-all
Immerloo I	1.540	49	14	15	2	3	15
Immerloo II	1.980	62	9	7	6	3	37
Kamillehof en Bakenhof	2.250	36	11	10	4	2	9
Klarendal-Noord	2.390	37	17	4	6	2	8
Klarendal-Zuid	2.470	32	16	1	3	3	8
Malburgen West	3.480	40	10	9	3	3	14
Presikhaaf I	1.930	34	12	4	3	2	12
Presikhaaf II	2.120	50	23	8	3	3	12
Presikhaaf III	4.630	37	15	5	3	1	13
Van Verschuerbuurt	440	30	13	5	5	2	7
Zeegsingel en omgeving	2.150	53	15	13	4	5	15
Culemborg	27.160	12	1	7	1	0	2
Industriegebied	1.650	34	2	26	1	0	4
Doesburg	11.540	9	7	0	1	0	1
De Ooi	2.310	22	20	0	1	0	1
Zuidelijk Molenveld	1.120	18	15	0	1	0	2
Doetinchem	56.760	6	3	0	0	0	2
Buitengebied Christoffelstraat	410	66	3	0	0	0	63
De Hoop-Zuid	750	11	7	1	1	0	2
De IJkenberg	2.600	20	14	1	0	0	4
Hamburgerbroek	180	9	2	0	0	1	6
Muziekbuurt	880	18	11	0	0	1	6
Oosseld en							
Vijverberg-Zuidwest	2.520	10	4	1	0	0	4
Overstegen-West	2.290	10	6	0	0	0	4
Schöneveld-Noord	1.520	10	8	0	0	0	2
Schrijvers- en dichtersbuurt	1.340	11	5	0	1	0	5

Tabel 12 (vervolg)

Naam	inwoners	nw-all	T	M	S	NaA	overig nw-all
Ede	107.050	7	2	2	1	0	2
Bloemenbuurt	2.860	12	8	2	1	0	1
De Burgen	2.230	47	14	24	1	0	7
De Dalen	2.060	12	2	5	1	0	3
De Horsten	2.490	25	3	11	1	1	7
Deelen	50	24	2	0	0	0	22
Elskamp	3.580	14	3	4	1	0	5
Hoogbouw-Zuid	2.460	31	5	12	2	0	12
Kernhem	3.280	13	5	3	2	0	4
Klaphek	1.920	11	2	3	1	0	4
Uitvindersbuurt	2.440	24	12	6	1	1	4
Harderwijk	41.390	10	5	2	0	0	2
De Wittenhagen-Zuid	1.510	42	23	14	0	0	4
Hanzewaard	630	18	7	6	3	0	3
Stadsdennen-Oost	570	59	32	21	2	0	4
Stadsdennen-Zuidwest	1.250	17	9	6	1	0	1
Stromenwaard	800	17	6	6	2	0	3
Tinnegieter	1.220	26	9	10	1	0	6
Nijmegen	159.520	12	3	2	1	1	5
Aldenhof	2.700	22	4	7	2	2	7
De Kamp	5.700	18	2	2	2	2	9
Hatert	9.600	18	7	3	1	2	5
Malvert	2.860	26	5	7	2	2	10
Meijhorst	3.540	30	4	7	2	5	12
Neerbosch-Oost	7.080	23	7	6	1	1	7
Nije Veld	5.620	23	10	5	1	1	6
Wolfskuil	6.350	23	12	4	1	1	5

Tabel 12 (vervolg)

Naam	inwoners	nw-all	T	M	S	NaA	overig nw-all
Tiel	40.970	13	6	4	1	0	2
Hertogenwijk	2.100	44	22	16	0	0	5
Ooij	3.000	23	13	7	0	1	3
Ridderweide en Tiel-West	3.730	29	9	13	1	0	5
Wageningen	35.320	12	0	1	1	0	10
Buitenvijk Tarthorst- Roghorst-Haverlande	4.560	27	1	0	1	0	25
Verspreide huizen Wageningse Berg, De Enk	870	24	0	0	0	0	24
Zutphen	46.640	7	3	1	1	0	2
Helbergen	1.610	30	17	1	1	1	10
Loodrenk en Woud	90	34	2	0	0	0	32
Marswegkwartier	580	34	31	0	1	0	2
Pagemate en omgeving	1.300	13	7	2	0	1	3
Staatsliedenbuurt	1.240	23	16	2	2	1	2
Vijver en omgeving	1.120	25	16	3	1	0	5
Voorsteralleekwartier	1.210	15	3	1	0	1	8
Zeeheldenbuurt	1.240	14	6	3	1	1	4

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2007, bewerking Osmose 2007

Uit onderzoek van Van der Laan Bouma-Doff (2005) is gebleken dat het wonen in concentratiewijken de integratie belemmert. Daarom heeft Osmose van 2004 tot 2006 onderzoek gedaan naar vier wijkprojecten die een bijdrage leveren aan integratie op wijkniveau. Een samenvatting van dit onderzoek is terug te vinden in bijlage 14.

Osmose heeft in 2006 ook geïnventariseerd wat de behoeften naar onderwijs- en opvoedingsondersteuning en wijkvoorzieningen zijn onder Doesburgse wijkbewoners en welzijnsinstellingen. Deze inventarisatie is tot stand gekomen naar aanleiding van het Kleine Stedenbeleid dat de gemeente Doesburg voor de periode 2006 en 2007 heeft geformuleerd. In dit beleid is gestart met de verbetering van de wijken De Ooi en Zuidelijk Molenveld. De gemeente wil bewoners meer betrekken bij de activiteiten in de wijk en zowel instellingen als bewoners verantwoordelijk maken voor wat er in de wijk gebeurt. Het uiteindelijke doel hiervan is het creëren van een betere opgroeiwijk. Van het project dat Osmose voor de gemeente Doesburg heeft uitgevoerd is een samenvatting opgenomen in bijlage 15.

Criminaliteit

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van criminaliteitscijfers naar herkomst. Tabel 13 laat zien hoe hoog het aantal verdachten van een misdrijf is, zoals geregistreerd in het HKS (Herkenningssysteem). In alle gemeenten is tussen 2004 en 2006 het totaal aantal verdachten toegenomen, met als grootste uitschieter de gemeente Nijmegen (met een toename van 64%). Als we de groepen afzonderlijk bekijken dan valt op dat het aantal Turkse en Marokkaanse verdachten in een aantal gemeenten toch is afgenomen. Dit is ook in Doetinchem het geval bij verdachten van Surinaamse herkomst.

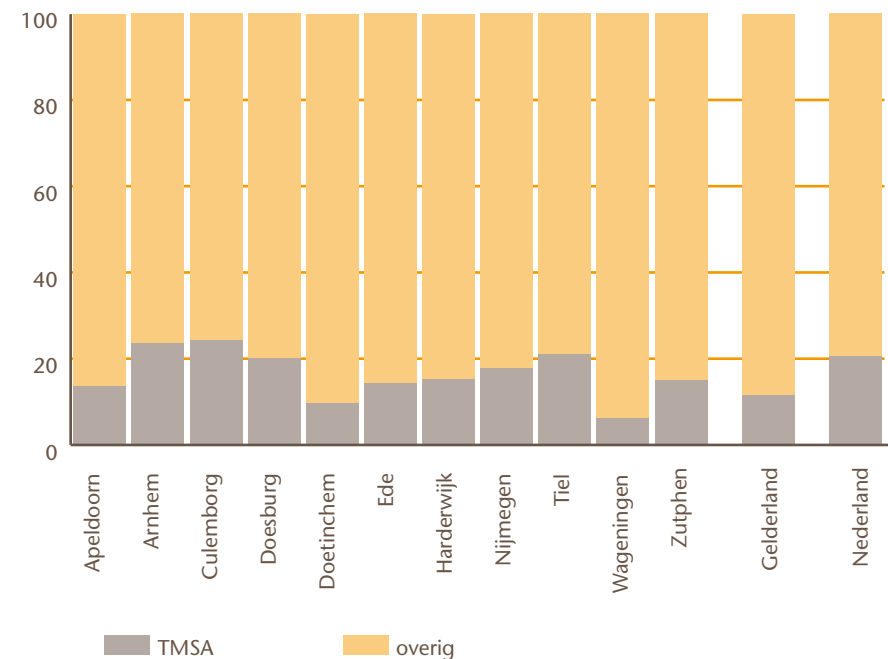
Als we naar de cijfers van heel Gelderland kijken, zien we dat het verschil tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen afneemt. In 2004 was in Gelderland 21% van niet-westerse allochtone afkomst, in 2006 is dat 18%. Vergelijken met de demografische gegevens betekent dit dat eerst 3,5 keer meer allochtonen als verdachte stonden geregistreerd dan op basis van de demografische gegevens verwacht mag worden en dat dit nu nog 3 keer zo veel is. Bij autochtone verdachten was dit in 2004 0,85 keer en in 2006 0,86 keer. Dit betekent dat het verschil tussen allochtone en autochtone verdachten is afgenomen.

Figuur 12 brengt een aantal cijfers uit tabel 13 in beeld en focust daarbij op de TMSA-groep (de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen

samen). Hierin is duidelijk het verschil per gemeente zichtbaar. Ook het verschil tussen Nederland en Gelderland komt duidelijk naar voren.

Tot slot presenteren wij de gegevens van jeugdige verdachten in Gelderland. Tabel 14 laat zien dat ook bij de jeugdige verdachten sprake is van een behoorlijke toename van aantallen verdachten tussen 2004 en 2006. Deze trend speelt zich zowel binnen Gelderland als binnen Nederland af en geldt

Figuur 12 Aandeel Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaans-Arubaanse verdachten ten opzichte van het totaal aantal verdachten per gemeente in 2006

Bron: HKS 2007, voorbereiding KLPD/DNRI, nabewerking Gidz 2007

voor zowel allochtone als autochtone verdachten. Kijken we echter naar het percentage allochtone jeugdige verdachten (waarbij beide leeftijdscategorieën bij elkaar zijn opgeteld) dan zien we dat de trend die in de Integratiemonitor 2006 beschreven werd zich verder doorzet. Het percentage allochtone jeugdige verdachten blijft in Gelderland dalen (van 30% naar 29%) terwijl het in Nederland blijft stijgen (van 37% naar 43%).

Evenals bij de volwassen verdachten, hebben we ook voor de jeugdige verdachten de cijfers vergeleken met de demografische situatie (het percentage jongeren van 10 tot 25 jaar). In 2004 en 2006 is in Gelderland 10% van de jongeren van niet-westerse allochtone afkomst. Dit betekent dat in beide jaren anderhalf keer meer niet-westerse allochtone jongeren als verdachte stonden geregistreerd dan op basis van de demografische gegevens

Tabel 13 Aantal verdachten naar herkomst per gemeente in 2006

Gemeente	Totaal	waaronder						
		Nederland	allochtonen	waarvan				
				Turkije	Marokko	Suriname	N.A.-Aruba	overig niet-westers
Apeldoorn	2.262	1.605	657	136	50	52	75	173
Arnhem	2.954	1.685	1.269	258	134	173	133	328
Culemborg	383	239	144	<10	73	10	<10	16
Doesburg	179	126	53	26	0	<10	<10	<10
Doetinchem	794	617	177	61	<10	<10	<10	54
Ede	1.252	877	375	40	114	20	<10	80
Harderwijk	631	460	171	55	34	<10	0	38
Nijmegen	2.901	1.811	1.090	178	172	64	105	332
Tiel	616	412	204	67	50	<10	<10	22
Wageningen	400	274	126	<10	16	<10	0	69
Zutphen	716	486	230	66	26	<10	<10	47
Gelderland	24.288	18.144	6.144	1.162	797	464	426	1.55
Nederland	223.397	142.271	81.126	10.687	13.081	14.213	7.958	19.471
Niet-ingezetenen	20.926	1.446	19.480	1.015	2.389	787	237	8.643

Bron: HKS 2007, voorbereking KLPD/DNRI, nabewerking Gidz 2007

verwacht mag worden. Bij autochtone verdachten is er sprake van een kleine toename. In 2004 waren autochtone jongeren 0,83 keer minder als verdachte geregistreerd en in 2006 0,86 keer. Dit betekent dat het verschil tussen allochtone en autochtone verdachte jongeren licht is afgenomen.

Het percentage allochtone jeugdige verdachten blijft in Gelderland dalen (van 30% naar 29%) terwijl het in Nederland blijft stijgen (van 37% naar 43%).

Tabel 14 Aantal jeugdige verdachten in Gelderland en Nederland naar herkomst in 2004 en 2006

	Totaal	waarvan		waarvan				
		allochtoon		Turkije abs.	Marokko	Suriname	N.A.-Aruba	overig niet-westers
		abs.	%					
Gelderland 2004								
12 t/m 17 jaar	3.043	921	30	167	199	78	49	260
18 t/m 24 jaar	4.898	1.477	30	222	263	92	88	498
Totaal	7.941	2.398	30	389	462	170	137	758
Gelderland 2006								
12 t/m 17 jaar	3.838	1.202	31	268	223	103	78	300
18 t/m 24 jaar	6.104	1.643	27	298	279	105	89	494
Totaal	9.942	2.845	29	566	502	208	167	794
Nederland 2004								
12 t/m 17 jaar	29.389	9.834	33	1.663	2.913	469	659	2.885
18 t/m 24 jaar	55.192	21.482	39	2.267	4.779	1.203	1.899	7.787
Totaal	84.581	31.316	37	3.930	7.692	1.672	2.558	10.672
Nederland 2006								
12 t/m 17 jaar	33.946	14.641	43	2.159	3.552	2.063	1.268	3.511
18 t/m 24 jaar	59.664	25.995	44	2.760	5.002	3.669	2.004	7.628
Totaal	93.610	40.636	43	4.919	8.554	5.732	3.272	11.139

Bron: HKS 2007, voorbereiding KLPD/DNRI, nabewerking Gidz 2007

Conclusie

- In de elf gemeenten samen is sprake van een lichte daling van het percentage concentratiebuurten van 15% naar 14%.
- Arnhem is de gemeente met de meeste buurten waar 30% of meer niet-westerse allochtonen wonen, namelijk 12 van de 13 concentratiebuurten
- Tussen 2004 en 2006 is de oververtegenwoordiging van allochtone verdachten afgenomen van 3,5 keer naar 3 keer de verwachte hoeveelheid.
- Het verschil in oververtegenwoordiging tussen allochtone en autochtone verdachte jongeren is licht afgenomen.

5. Beeldvorming en communicatie

Dit hoofdstuk gaat over beeldvorming en communicatie. Wij presenteren hierin cijfers over politieke participatie en discriminatie. Over de onderwerpen interculturalisatie en beeldvorming hebben wij geen cijfermatig materiaal ter beschikking maar maken wij gebruik van enkele Osmose onderzoeken.

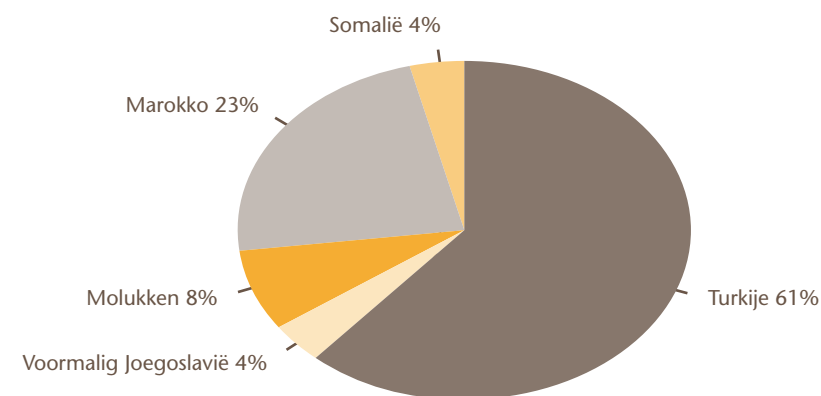
Interculturalisatie zorginstellingen

In de vorige uitgave is aandacht besteed aan de interculturalisatie van de Gelderse jeugdzorginstellingen waarbij Osmose betrokken is. In 2006 heeft Osmose een onderzoek verricht dat aanbevelingen doet richting interculturalisatie van ouderenzorginstellingen. Het betreft een onderzoek naar de zorg- en woonwensen van Molukse ouderen in vier Gelderse gemeenten. Uit de resultaten blijkt dat Molukse ouderen behoefte hebben aan speciaal voor hen ingerichte zorghuizen. Meer informatie over dit onderzoek is te vinden in bijlage 16.

Politieke participatie

De vorige Integratiemonitor besteedde kort aandacht aan de participatie van allochtonen in het vrijwilligerswerk. Dit keer hebben wij cijfers kunnen achterhalen van een andere vorm van participatie, namelijk: politieke participatie. In dat kader worden hier de gegevens weergegeven die betrekking hebben op allochtone raadsleden in Gelderse gemeenten. In 2006 zijn er in Gelderland gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Niet alle Gelderse gemeenten hebben hieraan meegedaan. In tien gemeenten in de Achterhoek en de Liemers waren na de gemeentelijke herindeling een jaar eerder al verkiezingen gehouden. In de 46 gemeenten waar wel verkiezingen gehouden zijn, zijn in totaal 26 raadsleden met een allochtone herkomst gekozen. Van deze 26 mensen zijn er 12 vrouw en 14 man. Figuur 13 geeft aan van welke herkomst deze raadsleden zijn. Het is opvallend dat hierin twee van de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen ontbreken, namelijk de Antillianen en Arubanen en de Surinamers.

Figuur 13 Herkomst van de 26 allochtone raadsleden in Gelderland in de 46 gemeenten die in 2006 hebben deelgenomen aan de gemeenteraadsverkiezingen¹⁰

Bron: Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) 2006, bewerking Gidz 2007

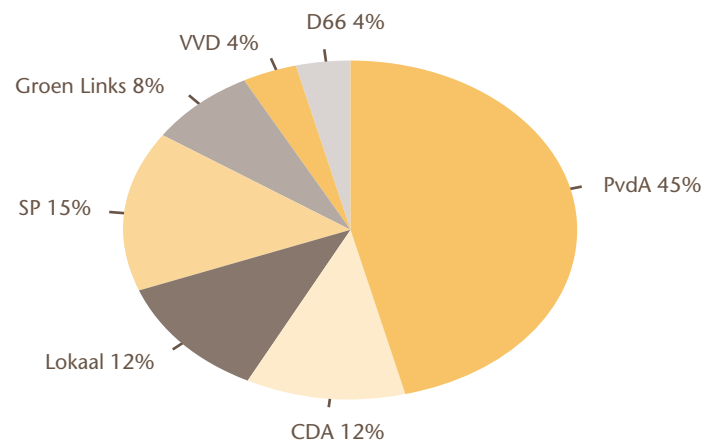
Figuur 14 geeft weer voor welke politieke partijen deze 26 raadsleden in de gemeenteraad zitten.

Beeldvorming

Op het gebied van beeldvorming heeft Osmose in 2006 twee onderzoeken uitgevoerd. Het eerste onderzoek betreft een onderzoek onder Antilliaanse jongeren in Arnhem. Het doel van het onderzoek was om de succesfactoren van geslaagde Antilliaanse jongeren te achterhalen. Daarbij werd ook ingegaan op de invloed van beeldvorming. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat de jongeren op verschillende manieren worden beïnvloed door de negatieve berichtgevingen over Antilliaanse jongeren in de media. Sommige jongeren voelen zich geremd in het bereiken van hun doel en zien op tegen situaties waarin zij vermoeden met negatieve

¹⁰ In figuur 13 van het IPP zijn ook Molukkers meegenomen. Volgens de definitie van het CBS valt deze groep echter niet onder de niet-westerse allochtonen.

Figuur 14 Politieke partijen waarvoor de allochtone raadsleden in Gelderland in 46 gemeenten gekozen zijn

Bron: Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) 2006, bewerking Gidz 2007

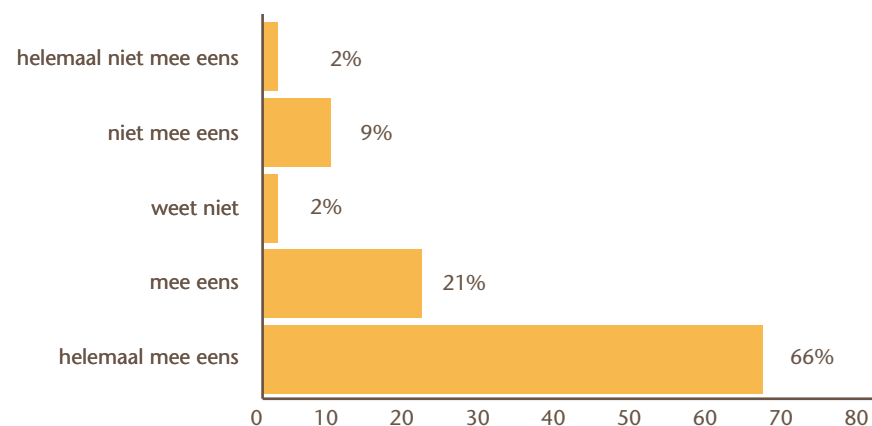
beeldvorming geconfronteerd te worden, bijvoorbeeld bij stageplaatsen en sollicitatiegesprekken. Andere Antilliaanse jongeren voelen zich door de negatieve berichtgevingen juist extra gestimuleerd om te bewijzen dat zij wel geslaagd zijn in de maatschappij en niet voldoen aan het stereotype beeld. De samenvatting van dit onderzoek is terug te vinden in bijlage 17.

Het tweede onderzoek ging over beeldvorming onder allochtone en autochtone jongeren in Zutphen. In opdracht van de gemeente Zutphen heeft Osmose uitgezocht hoe allochtone en autochtone jongeren in hun gemeente over elkaar denken en met elkaar omgaan. Daarnaast werd gekeken naar hun opvattingen over thema's als discriminatie, integratie, tolerantie en respect.

Figuur 15 en 16 laten zien dat de groep jongeren die heeft meegedaan aan het onderzoek behoorlijk tolerant is. Een ruime meerderheid vindt

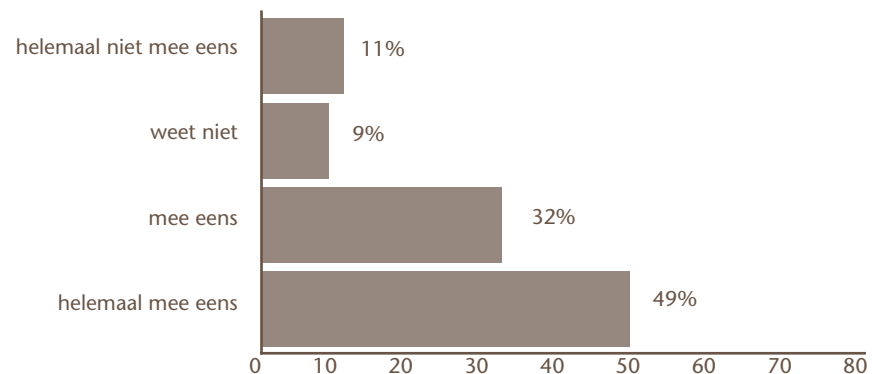
Figuur 15 Gewoon met elkaar omgaan (n=47)

'Mensen van verschillende afkomsten moeten gewoon met elkaar om kunnen gaan.'

Figuur 16 Wonen (n=47)

'Ik vind het prima als mensen van een andere afkomst naast mij wonen.'

Bron: Osmose 2007

dat mensen van verschillende afkomsten gewoon met elkaar om moeten kunnen gaan. Als mensen met een andere afkomst naast de jongeren komen wonen, heeft de overgrote meerderheid hier ook geen moeite mee. Zie bijlage 18 voor een samenvatting van dit onderzoek.

Discriminatie

In tabel 15 is te zien hoeveel discriminatieklachten er over de afgelopen jaren per antidiscriminatiebureau en -meldpunt in Gelderland, zijn binnengekomen. Hierbij moet opgemerkt worden dat de discriminatiebureaus geen dekkend netwerk vormen in Gelderland.¹¹ In 2007 is in Gelderland, naar aanleiding van de overgangsregeling antidiscriminatievoorzieningen 2006 van het Ministerie van Justitie, een start gemaakt met het bekijken van de mogelijkheid tot het vormen van regionale antidiscriminatiebureaus en -meldpunten.

We zien in tabel 15 dat in 2005 de meeste klachten in Nijmegen werden geregistreerd. Daar werden aanzienlijk meer klachten geregistreerd dan in voorgaande jaren. Ook Tiel en Wageningen hebben de meeste klachten geregistreerd in 2005.

In Nijmegen werden in 2005 de meeste discriminatieklachten geregistreerd.

Een relevante vraag voor de Integratiemonitor is bij hoeveel van deze klachten het rassendiscriminatie betreft. Figuur 17 laat zien wat de discriminatiegrond was voor de klachten die in 2005 zijn geregistreerd. Daarin is te zien dat in de gemeenten Ede en Wageningen de meeste klachten rassendiscriminatie betreffen. Dit is ook in heel Nederland het

¹¹ Uit het *Advies over de toekomst van Anti Discriminatiebureaus* van het Interprovinciaal Overleg (2005) blijkt dat de Provincie Gelderland een dekking heeft van 26%. Klachtenbureau Apeldoorn omvat Stadsgewest Apeldoorn (Apeldoorn, Epe, Voorst), Doetinchem, Harderwijk en Zutphen; Klachtenbureau Ede omvat de gemeente Ede; Klachtenbureau Nijmegen omvat Stadsgewest Nijmegen inclusief Druten, West Maas en Waal, Maasdriel en Millingen aan de Rijn; Klachtenbureau Tiel heeft als werkgebied de gemeenten Tiel, Buren, Kesteren en Neerijnen.

geval. In Nijmegen en Tiel betreft het grootste gedeelte van de klachten juist leeftijdsdiscriminatie. In Apeldoorn is de groep overige discriminatiegronden het grootst (hieronder valt bijvoorbeeld seksuele geaardheid).

In figuur 18 is weergegeven door wie deze klachten worden ingediend. Voor de verschillende gemeenten en heel Nederland is dit beeld divers. In Nederland is het percentage klachten dat door de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen werd ingediend, ten opzichte van 2004 bijna verdubbeld. Klachten afkomstig van Marokkanen vormen echter nog steeds de grootste groep klachten. Evenals in 2004 kent ook in 2005 Ede het hoogste percentage klachten dat afkomstig is van de TMSA-groep. Ook hier zien we een sterke stijging van het percentage klachten afkomstig van de TMSA-groep ten opzichte van vorig jaar (van bijna 40% naar bijna 80%). Van alle klachten in Ede komt zelfs 45% van de Marokkanen (vorig jaar was dat nog zo'n 10%). Het aandeel Turkse klachten in Ede is licht gestegen.

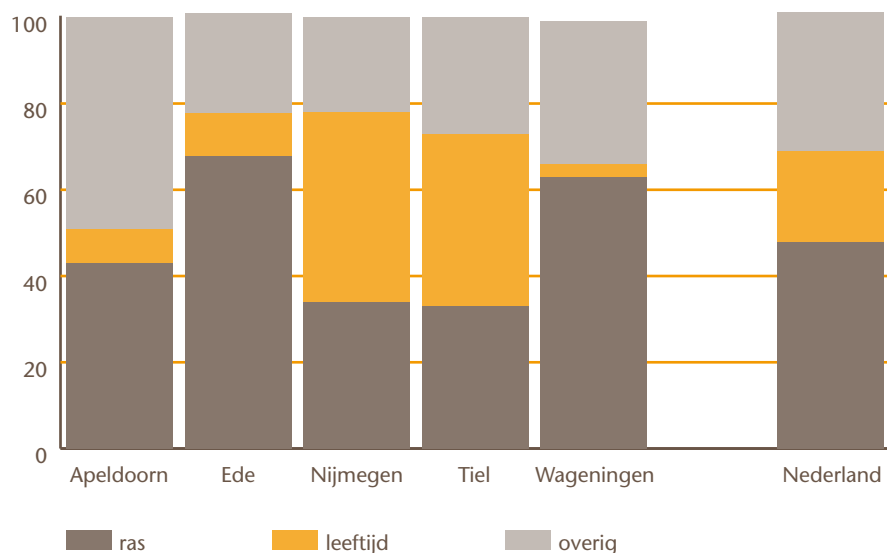
Tabel 15 Aantal discriminatieklachten per antidiscriminatiebureau en -meldpunt in Gelderland 2000-2005

Gemeente	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Apeldoorn	77	158	145	67	62	63
Arnhem	32	55	–	–	–	–
Ede	33	46	47	73	52	71
Nijmegen	–	69	68	83	75	123
Tiel	22	25	25	26	19	30
Wageningen	–	–	–	–	23	30
Nederland*	3.530	3.913	3.926	3.510	3.819	4.433

* De Nederlandse totalen in de diverse jaarrapportages wijken van elkaar af.

Bron: Jaaroverzicht discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten, Kerncijfers 2000 tot en met Kerncijfers 2005, bewerking Gidz 2007

Figuur 17 Discriminatiegrond van de klacht per gemeente en Nederland in 2005

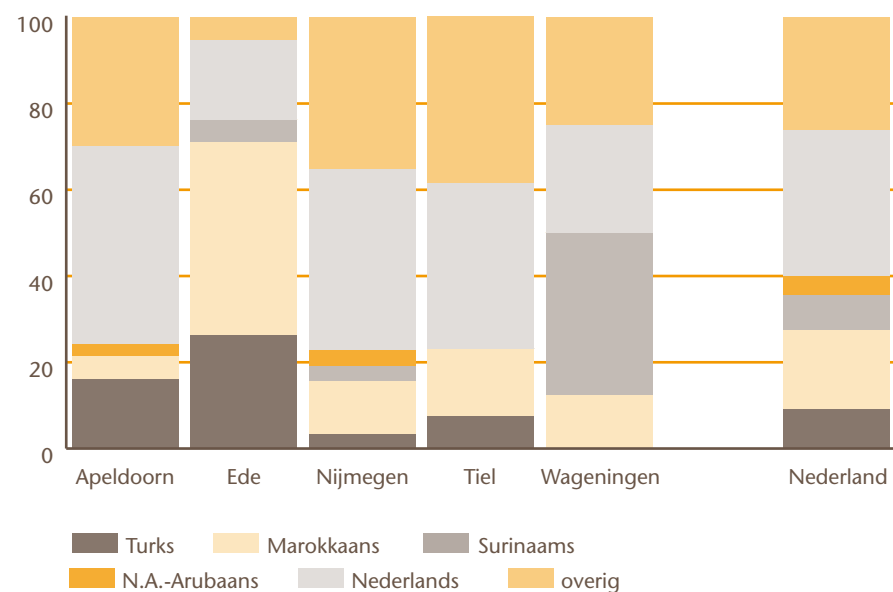

Bron: Kerncijfers 2005: Jaaroverzicht discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten, bewerking Gidz 2007

Ede blijft daarmee de gemeente met het grootste aandeel klachten van Turken. Ook in Wageningen zien we een opvallend beeld. Daar is bijna 40% van de klachten afkomstig van Surinamers. Nijmegen en Tiel kennen het laagste percentage klachten dat door de vier grootste groepen wordt ingediend. Het grootste aandeel Antilliaanse en Arubaanse klachten vinden we in Nijmegen.

45% van alle klachten in Ede komt in 2005 van de inwoners van Marokkaanse herkomst. In 2004 was dat 10%.

Figuur 18 Herkomst van het slachtoffer van de discriminatieklacht per gemeente en Nederland in 2005

Bron: Kerncijfers 2005: Jaaroverzicht discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten, bewerking Gidz 2007

Conclusie

- Onder de allochtone raadsleden die in Gelderland in de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 werden gekozen, ontbreken raadsleden van Antilliaans-Arubaanse en Surinaamse herkomst.
- In vergelijking met andere gemeenten in Gelderland worden in Ede de meeste discriminatieklachten ingediend door niet-westerse allochtonen (bijna 80%).
- In Wageningen is bijna 40% van de discriminatieklachten afkomstig van Surinamers.

6. Conclusie

In de conclusie komen wij kort terug op de verschillen tussen Gelderland en Nederland en de opvallendste gegevens over de elf verschillende gemeenten. Daarna bespreken we de ontwikkelingen op het gebied van integratie in Gelderland aan de hand van zes indicatoren.

Gelderland

Uit de demografische gegevens van 2006 blijkt dat het percentage niet-westerse allochtonen in Gelderland lager is dan in heel Nederland. Alleen voor mensen van Turkse herkomst geldt dat zij even vaak in Nederland als in Gelderland wonen. Gelderland heeft in vergelijking met Nederland ook een iets jongere niet-westerse allochtone bevolking. Daarnaast zien we dat er landelijk gezien steeds meer mensen emigreren, met uitzondering van de Antilliaanse en Arubaanse groep. In Gelderland zijn alleen iets meer Marokkanen vertrokken dan in het jaar ervoor.

Ook zien we dat er meer overige niet-westerse allochtonen naar Nederland toekomen dan dat er vertrekken, terwijl dit in Gelderland juist andersom is.

Op het gebied van arbeid zien we dat het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen allochtone mannen en vrouwen in Gelderland (rond de 30%) twee keer zo hoog is als in Nederland (rond de 15%).

Tot slot zien we dat het verschil in het percentage jeugdige verdachten in Gelderland en Nederland, dat ook in de vorige monitor werd genoemd, groter wordt. Het percentage allochtone jeugdige verdachten blijft in Gelderland dalen van 30% naar 29%, terwijl het in Nederland blijft stijgen van 37% naar 43%. Het verschil tussen Gelderland en Nederland is nu aanzienlijk.

Gemeenten

Zoals Gelderland en Nederland op een aantal terreinen verschillen, zo hebben ook alle gemeenten die besproken werden in de Integratiemonitor hun eigen karakteristieke kenmerken. We noemen er een aantal.

In *Apeldoorn* is de emigratie van niet-westerse allochtonen afgenomen. Apeldoorn heeft, evenals Doesburg en Arnhem, het hoogste percentage 55-plussers van niet-westerse afkomst.

In *Arnhem* is de emigratie verder toegenomen. Daarnaast heeft Arnhem het hoogste percentage 1.9 leerlingen in het basisonderwijs, het hoogste percentage zwarte scholen en het hoogste percentage niet-westerse allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs. Ook kent Arnhem een behoorlijke groei van niet-westerse allochtone studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs. Vooral het aantal studenten van Marokkaanse herkomst stijgt sterk. Tot slot is Arnhem nog steeds de gemeente met de meeste concentratiebuurten waar het percentage niet-westerse allochtone bewoners 30% of hoger is.

In *Culemborg* is het percentage niet-westerse allochtonen afgenomen van 12,8% naar 12,3%. Het percentage 0- tot 15-jarigen van niet-westerse afkomst is het hoogst in Culemborg en Tiel. De grootste daling van het percentage 1.9 leerlingen in het basisonderwijs heeft plaatsgevonden in Culemborg (van 18,8% naar 15,6%).

Doesburg kent, evenals Tiel, het laagste percentage zwarte scholen. Het percentage grijze scholen is in Doesburg en Tiel het hoogst. Doesburg heeft, evenals Wageningen, geen concentratiebuurten met een percentage van 30% of meer niet-westerse allochtonen.

In *Doetinchem* is het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen allochtonen en autochtonen het grootst. Daarnaast heeft Doetinchem een buurt waar het percentage niet-westerse allochtone bewoners ver boven het gemiddelde van de gemeente ligt. Het percentage in die buurt is 59%, terwijl

in Doetinchem slechts 5,9% van niet-westerse allochtone afkomst is.

Ede kent het hoogste percentage kinderen en jongeren samen (tussen de 0 en 25 jaar). Daarnaast kent Ede het kleinste verschil in arbeidsmarktparticipatiegraad tussen allochtone mannen en vrouwen. Ede heeft daarnaast bij het antidiscriminatiebureau het hoogste percentage klachten uit de TMSA-groep. Dit percentage is zelfs gestegen van bijna 40% naar bijna 80%. Van alle klachten in Ede komt bovendien 45% van de Marokkanen.

Harderwijk heeft een buurt waar het percentage niet-westerse allochtone bewoners ver boven het gemiddelde van de gemeente ligt. Het percentage in die buurt is 66% terwijl in Harderwijk 9,7% van de bewoners van niet-westerse allochtone afkomst is.

Uit *Nijmegen* trekken in vergelijking met andere gemeenten de meeste niet-westerse allochtonen weg. Nijmegen kent het hoogste aantal studenten in het hbo en wetenschappelijk onderwijs in Gelderland. Daarnaast is in Nijmegen het totaal aantal verdachten het sterkst toegenomen (een toename van 64%). In Nijmegen werden bij het antidiscriminatiebureau de meeste klachten geregistreerd.

In *Tiel* is het verschil tussen voor werk beschikbare allochtonen en autochtonen het kleinst. Het verschil in participatiegraad tussen allochtone mannen en vrouwen is in Tiel echter het hoogst (bijna 30%). Evenals Doesburg kent Tiel het laagste percentage zwarte scholen. Het percentage grijze scholen is in Tiel en Doesburg het hoogst.

Het percentage niet-westerse allochtonen is in *Wageningen* toegenomen van 11,5% naar 12,1%. Wageningen is de enige van elf gemeenten waar de arbeidsmarktparticipatiegraad van allochtonen hoger is dan van autochtonen. Ook is alleen in Wageningen het percentage 1.9 leerlingen gestegen (namelijk van 5,9% naar 6,8%). In Wageningen is bijna 40% van de klachten, geregistreerd bij het antidiscriminatiebureau, afkomstig van Surinamers.

Het grootste verschil tussen voor werk beschikbare allochtonen en autochtonen vinden we terug in de gemeente *Zutphen*. Ook het verschil in het percentage werkzame allochtonen en autochtonen is daar het hoogst. Dat is namelijk bijna twee keer zo hoog voor autochtonen als voor allochtonen. Zutphen heeft het laagste percentage 1.9 leerlingen in het basisonderwijs.

Indicatoren

In de eerste uitgave van de Integratiemonitor Gelderland in 2006, is als het ware de startsituatie weergegeven met betrekking tot de situatie van niet-westerse allochtonen in Gelderland. In deze Integratiemonitor bekijken we of er veranderingen zijn opgetreden met betrekking tot de integratie van niet-westerse allochtonen in Gelderland. Dit doen wij aan de hand van zes indicatoren die in de eerste Integratiemonitor zijn vastgesteld. In de vorige monitor waren acht indicatoren vastgesteld maar vanwege het ontbreken van gegevens van het CWI kunnen de indicatoren die betrekking hebben op het aantal niet-werkende werkzoekenden en inkomen niet worden besproken. Dit zijn de zes indicatoren. Als de onderstaande ontwikkelingen zouden plaatsvinden, zou er sprake zijn van een ontwikkeling richting integratie:

- Arbeidsmarktparticipatie: het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen autochtonen en allochtonen is afgenomen.
- Zwarte scholen: het percentage zwarte scholen is afgenomen.
- Voortijdig schoolverlaters: de oververtegenwoordiging van allochtone voortijdig schoolverlaters ten opzichte van autochtone voortijdig schoolverlaters is afgenomen.
- Concentratiebuurten: het percentage concentratiebuurten is afgenomen.
- Verdachten: de oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtone verdachten ten opzichte van autochtone verdachten is afgenomen.
- Jeugdige verdachten: de oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtone jeugdige verdachten ten opzichte van autochtone jeugdige verdachten is afgenomen.

Arbeidsmarktparticipatie

Om inzicht te krijgen in de veranderingen die zijn opgetreden op het gebied van de arbeidsmarktparticipatie, keren we terug naar het hoofdstuk Arbeid. Figuur 10a laat zien hoe de situatie is in 2006. Voor heel Gelderland is het verschil toegenomen van 10% naar 12%. Per gemeente verschilt dit echter. Bij drie gemeenten is het verschil in participatie tussen allochtonen en autochtonen sinds 2004 duidelijk toegenomen (Apeldoorn, Doetinchem en Harderwijk). Bij drie andere gemeenten is het verschil juist duidelijk afgenomen (Nijmegen, Tiel en Wageningen). De conclusie die hieruit volgt is dat over het geheel genomen het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen autochtonen en allochtonen is toegenomen. Wel onderscheidt een aantal gemeenten zich in positieve dan wel negatieve zin van de overige gemeenten.

Zwarte scholen

In het hoofdstuk Onderwijs zien we in tabel 6 dat in acht van de elf gemeenten (die ook in de vorige Integratiemonitor stonden) het percentage grijze scholen is toegenomen en het percentage witte scholen is afgenomen. Het hoge percentage grijze scholen duidt op een grotere spreiding van allochtone leerlingen over de verschillende scholen. Het percentage zwarte scholen is nergens afgenomen. In Apeldoorn is het percentage zwarte scholen weliswaar niet afgenomen, maar wel het aantal. Dit kan samenhangen met het verminderde aantal scholen dat dit jaar geregistreerd staat in Apeldoorn. Een toename van het percentage vinden we bij drie gemeenten terug, namelijk Doetinchem, Harderwijk en Nijmegen. Ook dit hangt samen met het kleinere totaal aantal scholen dat dit jaar voor deze drie gemeenten geregistreerd staat bij CFI. De conclusie is dat het percentage zwarte scholen in Gelderland niet is afgenomen. Toch is het positief waar te nemen dat er steeds meer grijze scholen bijkomen. Deze ontwikkeling duidt op een grotere spreiding van leerlingen binnen het basisonderwijs.

Voortijdig schoolverlaters

In Gelderland is 16% van de jongeren tussen de 15 en 24 jaar van allochtone afkomst. Men mag dus verwachten dat dit percentage terugkomt in de cijfers van de voortijdig schoolverlaters. Dit was in het schooljaar 2003-2004 in Gelderland niet het geval. Toen was nog 23% van de voortijdig schoolverlaters van allochtone afkomst. In 2005-2006 is dit percentage gezakt naar 19% (zie tabel 9b). In vijf van de zeven regio's is deze daling terug te vinden, namelijk in Nijmegen, de Achterhoek, de Stedendriehoek, de Noord-West Veluwe en Rivierenland. In de Vallei en Arnhem is echter sprake van een toename. De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat er een afname van het percentage allochtone voortijdig schoolverlaters in Gelderland heeft plaatsgevonden.

Concentratiebuurten

Voor wat betreft de indicator concentratiebuurten zien we in tabel 11 van het hoofdstuk Leefbaarheid en veiligheid dat in vergelijking met de cijfers van 2005 een daling van het percentage concentratiebuurten is waar te nemen. Voor de elf gemeenten samen geldt dat er sprake is van een lichte daling van het percentage concentratiebuurten van 15% naar 14%. Deze daling is ook waar te nemen in zes van de elf gemeenten (Apeldoorn, Culemborg, Ede, Harderwijk, Nijmegen en Wageningen). In twee gemeenten, Doetinchem en Zutphen, stijgt het percentage concentratiebuurten en in de rest blijft het percentage gelijk. De conclusie die hieruit volgt is dat in de elf Gelderse gemeenten samen sprake is van een lichte daling van het percentage concentratiebuurten.

Verdachten

Om vast te kunnen stellen hoe het zit met het verschil tussen autochtone en niet-westerse allochtone verdachten kijken we naar figuur 12 en tabel 13. In 2004 was er in Gelderland sprake van een oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtone verdachten. Dit was namelijk 21%, terwijl zij 6% van de bevolking uitmaken. Tussen 2004 en 2006 is dit percentage echter afgenomen tot 18%, terwijl de demografische situatie gelijk is gebleven. Dit betekent dat er eerst 3,5 keer meer allochtonen als verdachte stonden

geregistreerd dan op basis van de demografische gegevens verwacht mag worden, en nu nog 3 keer zo veel. We zien deze daling ook terugkomen in het afnemende aantal verdachte Turken en Marokkanen in een aantal gemeenten. De conclusie is dat de oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtone verdachten inderdaad afneemt.

Jeugdige verdachten

Het verschil in oververtegenwoordiging tussen allochtone en autochtone verdachte jongeren is licht afgenomen. Weliswaar stonden zowel in 2004 als in 2006 anderhalf keer meer niet-westerse allochtone jongeren als verdachte geregistreerd dan op basis van de demografische gegevens verwacht mag worden. Maar bij de autochtone verdachte jongeren is er sprake van een kleine toename. In 2004 waren autochtone 0,83 keer minder als verdachte geregistreerd en in 2006 0,86 keer. Het verschil tussen autochtone niet-westerse allochtone verdachten is daarom toch kleiner geworden. Ook blijkt uit de gegevens dat het percentage allochtone jeugdige verdachten – inclusief westers allochtonen – in Gelderland is gedaald van 30% naar 29%. Dit lijkt slechts een klein verschil, maar sluit wel aan bij de dalende trend die ook in de vorige Integratiemonitor werd geconstateerd. De conclusie is dat het verschil in oververtegenwoordiging tussen allochtone en autochtone jeugdige verdachten is afgenomen.

Conclusie

We hebben vastgesteld dat van de zes indicatoren die besproken zijn, er vier een positieve ontwikkeling laten zien. Op één gebied is er sprake van stilstand en op een ander gebied is een negatieve ontwikkeling geconstateerd. Omdat de cijfers die in deze Integratiemonitor met elkaar vergeleken worden, meestal slechts één jaar bestrijken, moeten deze ontwikkelingen wel in het juiste perspectief worden geplaatst. Er zou sprake kunnen zijn van een eenmalige ‘uitschieter’. Of een stijging of daling ook daadwerkelijk doorzet kan pas na een aantal jaren worden geconstateerd. Wel wordt een ontwikkeling aannemelijker, naarmate dezelfde ontwikkeling in meer gemeenten of op meer gebieden voorkomt.

De grootste positieve ontwikkeling zien we op het terrein van de voortijdig schoolverlaters. Daar is binnen een periode van twee jaar de oververtegenwoordiging van allochtone leerlingen behoorlijk gezakt. Ook bij de oververtegenwoordiging van allochtonen onder verdachten zien we een positieve ontwikkeling. Zowel bij de volwassen als jeugdige verdachten is een afname van het verschil tussen allochtone en autochtone verdachten te constateren. Tot slot zien we dat ook het percentage concentratiebuurten enigszins is afgenomen.

Alleen op het terrein van de zwarte en witte scholen is geen sprake geweest van een toe- of afname. Het percentage zwarte scholen is gelijk gebleven. Toch stemt de ontwikkeling van de groei van het aantal grijze scholen positief.

Tot slot is op één gebied een negatieve ontwikkeling te constateren, namelijk die van arbeidsmarktparticipatie. Er is een lichte toename in het verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen allochtonen en autochtonen geconstateerd. Het is spijtig dat er geen andere gegevens op het gebied van arbeid beschikbaar zijn die deze negatieve ontwikkeling zouden kunnen onderschrijven of juist ontkrachten.

Literatuur

Citogroep Primair Onderwijs 2006 *Terugblik en Resultaten 2007, Eindtoets Basisonderwijs Groep 8*, Arnhem, Cito.

Interprovinciaal Overleg 2005 *Perspectief op Gelijke Behandeling: Advies over de Toekomst van Anti Discriminatiebureaus*, Den Haag, IPO.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2001 *Kerncijfers Discriminatie 2000. Landelijke Cijfers over Geregistreerde Meldingen van Discriminatie*, Den Haag, LVADB.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2002 *Klachten en Meldingen. Kerncijfers Discriminatie 2001*, Den Haag, LVADB.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2003 *Klachten en Meldingen over Ongelijke Behandeling. Kerncijfers 2002*, Den Haag, LVADB.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2004 *Jaaroverzicht Discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten. Kerncijfers 2003*, Den Haag: LVADB.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2005 *Jaaroverzicht Discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten. Kerncijfers 2004*, Den Haag, LVADB.

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten 2006 *Jaaroverzicht Discriminatieklachten bij Anti Discriminatiebureaus en Meldpunten. Kerncijfers 2005*, Den Haag, LVADB.

Van der Laan Bouma-Doff, W. 2005 *De Buurt als Belemmering?* Gorcum.

Bijlage 1 Praktisch onderzoek

Antwoord op uw vragen?

Veel informatie is de afgelopen jaren toegankelijker geworden (bijvoorbeeld via internet), maar welke informatie is betrouwbaar en relevant? Osmose biedt helderheid door u te voorzien van praktisch bruikbare informatie op maat. Wilt u weten hoe de allochtone wijkbewoners staan tegenover uw plaatselijk beleid? Wilt u meer weten over uw allochtone cliënten? Bij Osmose kunt u terecht met uw onderzoeksvragen en voor begeleiding bij het uitvoeren van praktisch onderzoek.

Doel

Het praktisch onderzoek heeft tot doel kennis en informatie te verzamelen over vraagstukken waar bij u behoefte aan is, zodat u naar aanleiding van deze informatie actie kunt ondernemen. De kennis die, in de vorm van een rapport met aanbevelingen, uit het onderzoek naar voren komt moet praktisch en toepasbaar zijn. Het doel van begeleiding bij de uitvoering van praktisch onderzoek is u in staat stellen zelf uw onderzoek uit te voeren onder professionele begeleiding.

Doelgroep

Praktisch onderzoek (of begeleiding daarbij) is geschikt voor bedrijven en instellingen die:

- zich willen verdiepen in allochtone cliënten / burgers;
- hun beleid aangaande allochtone cliënten / burgers willen herzien;
- een oplossing zoeken voor een ongewenste situatie waarbij allochtone cliënten / burgers betrokken zijn.

Wij denken hierbij met name aan beleidsmedewerkers en het management van overheden, gesubsidieerde instellingen, organisaties en bedrijven die voor of met allochtonen werken.

Inhoud

Bij de uitvoering van praktisch onderzoek ligt bij Osmose de nadruk op kwalitatief onderzoek. Dit betekent dat de betrouwbaarheid van de gegevens niet zozeer wordt ontleend aan de hoeveelheid (kwantiteit) maar aan de kwaliteit van de gegevens.

Werkwijze

Praktisch onderzoek:

De werkwijze die wordt gehanteerd bij de uitvoering van praktisch onderzoek hangt af van uw wensen. Per onderzoek wordt bekeken welke werkwijzen het beste passen bij het onderzoek. Elk onderzoek wordt afgesloten met een rapport waarin de resultaten, conclusies en aanbevelingen van het onderzoek staan. Bij de uitvoering van praktisch onderzoek kan Osmose gebruik maken van literatuuronderzoek, telefonische en schriftelijke enquêtes, gestructureerde en open interviews.

Begeleiding bij praktisch onderzoek:

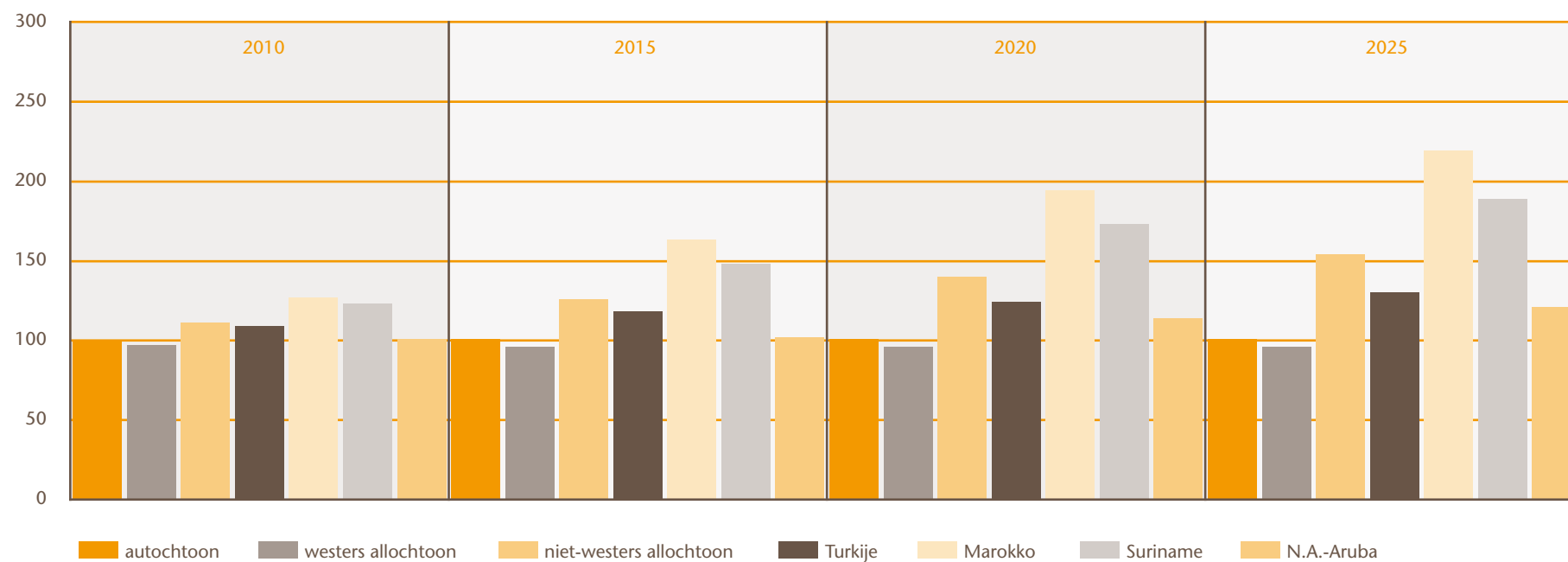
In het begeleidingsproces wordt u voorzien van schriftelijk advies, praktische tips en checklists en op verzoek instructie voor interviewers.

Osmose biedt begeleiding in de volgende fasen:

- formuleren van een onderzoekbare vraagstelling;
- kiezen van de juiste onderzoeksmethoden;
- ontwerpen van vragenlijsten;
- afnemen van interviews;
- de verwerking en analyse van de onderzoeksgegevens;
- schrijven van een onderzoeksrapport.

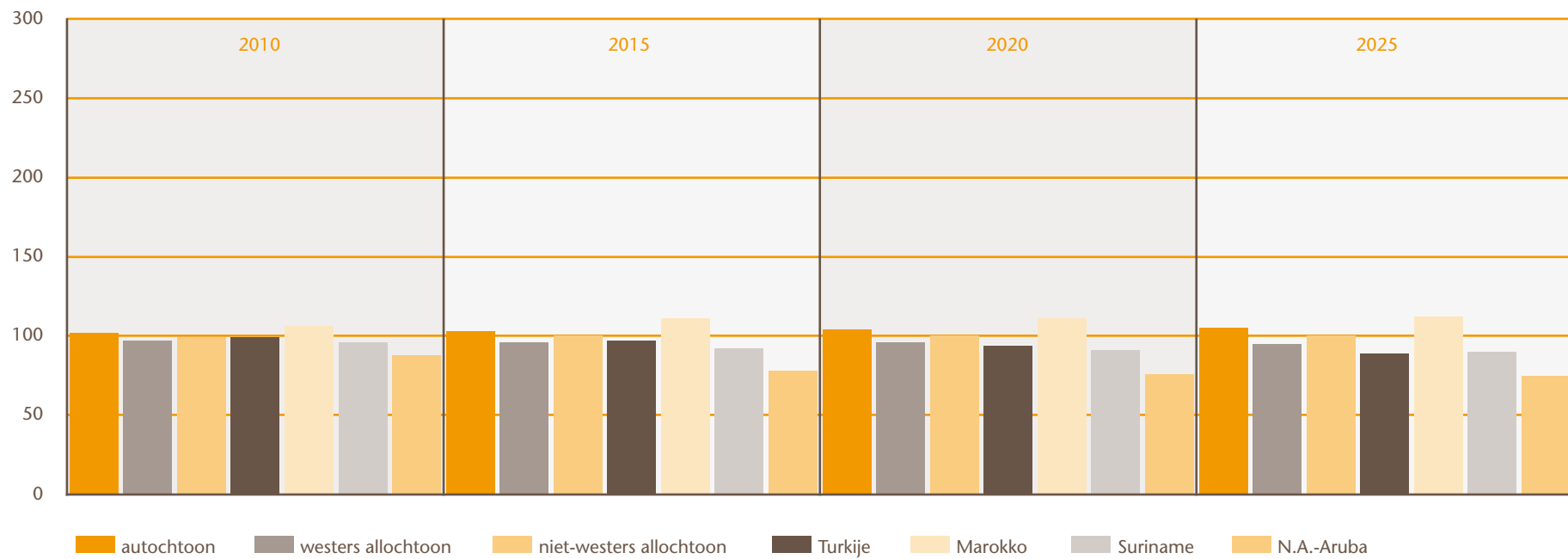
Bijlage 2 Prognoses bevolkingsgroei voor elf Gelderse gemeenten

Indexcijfers van de bevolking van Apeldoorn naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

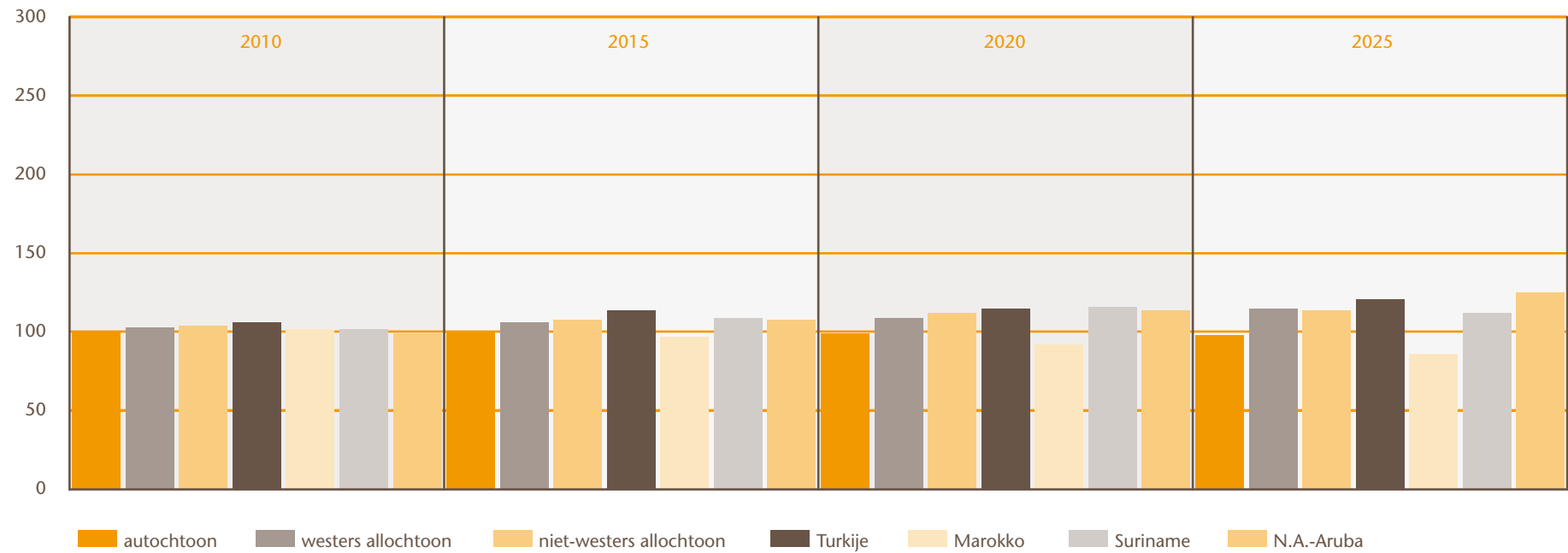
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Arnhem naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

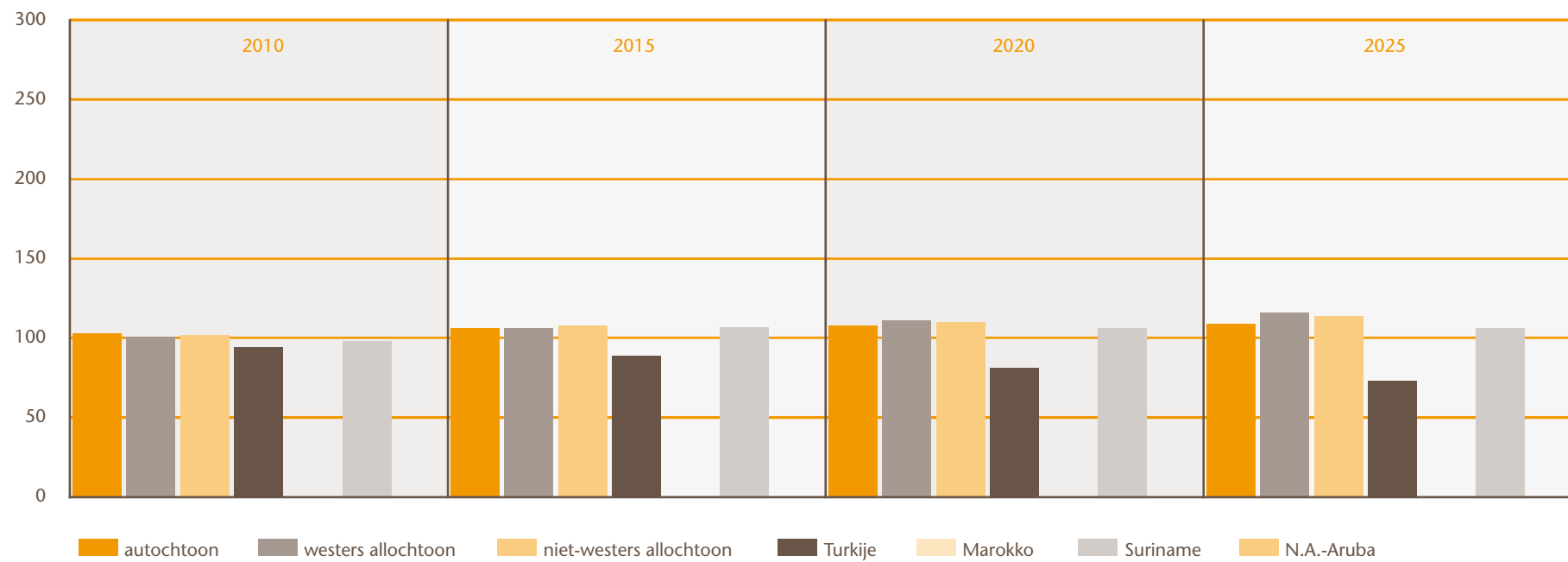
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Culemborg naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

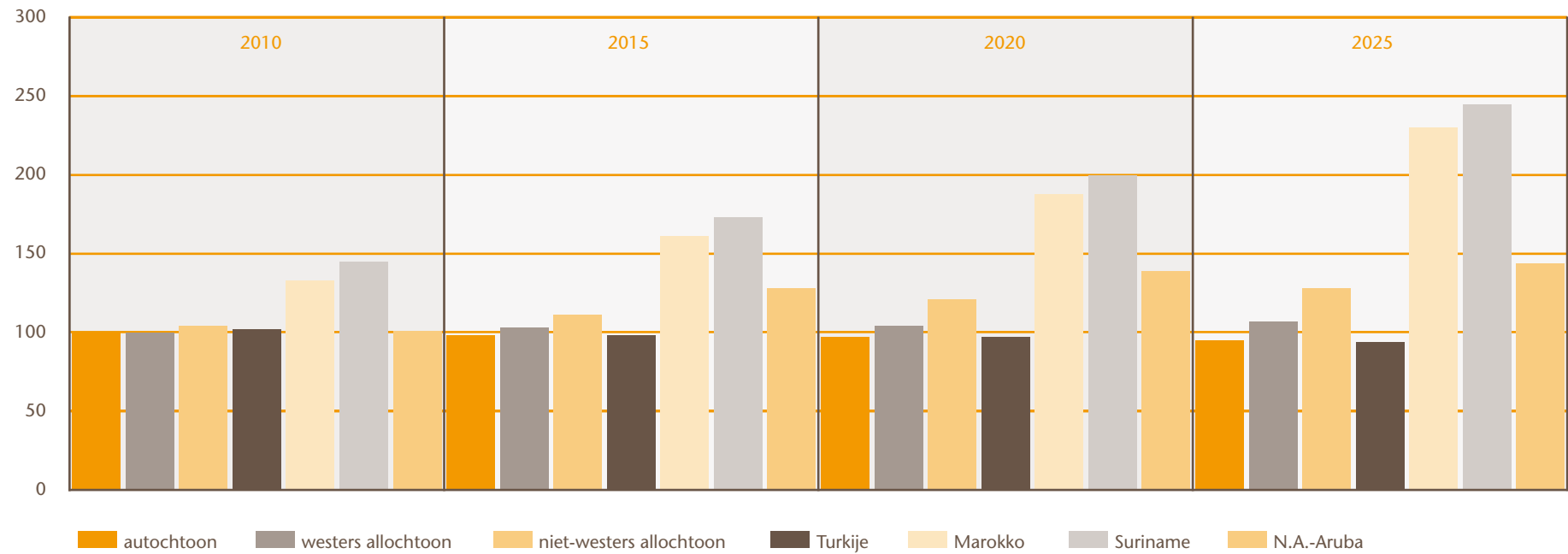
Indexcijfers van de bevolking van Doesburg naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)*

* Wegens lage aantallen allochtonen uit Marokko en Antillen-Aruba in startjaar 2006 in Doesburg zijn voor deze groepen geen indexcijfers berekend.

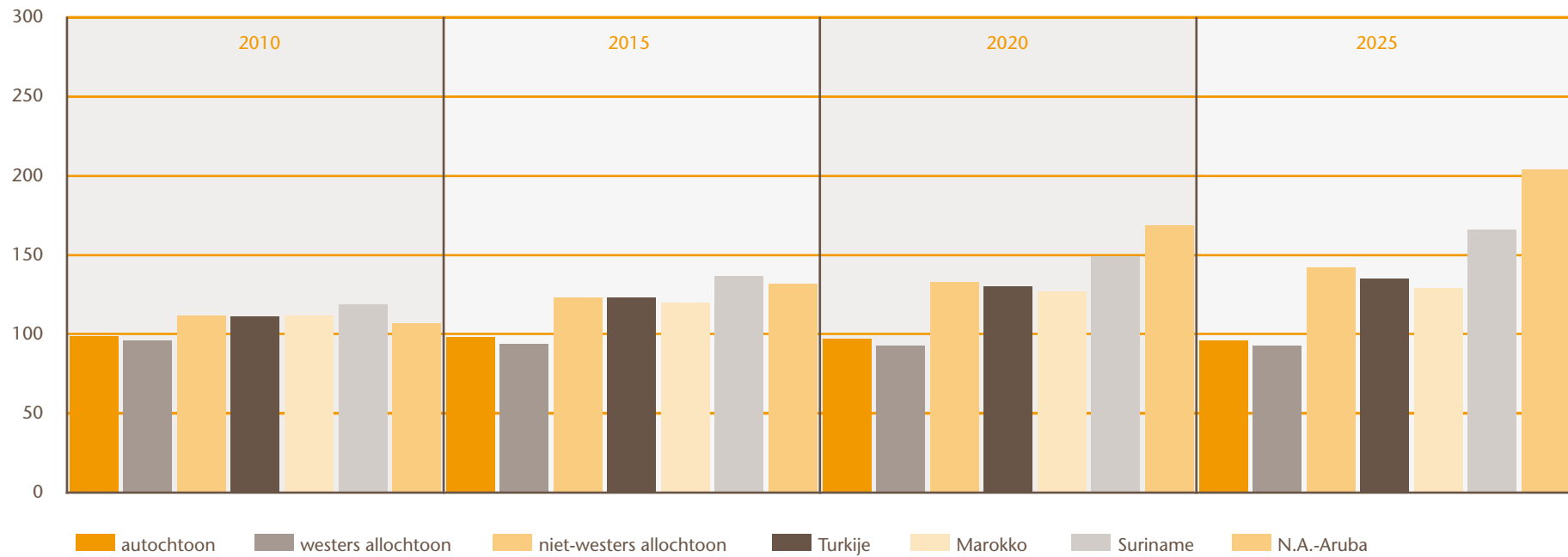
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Doetinchem naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

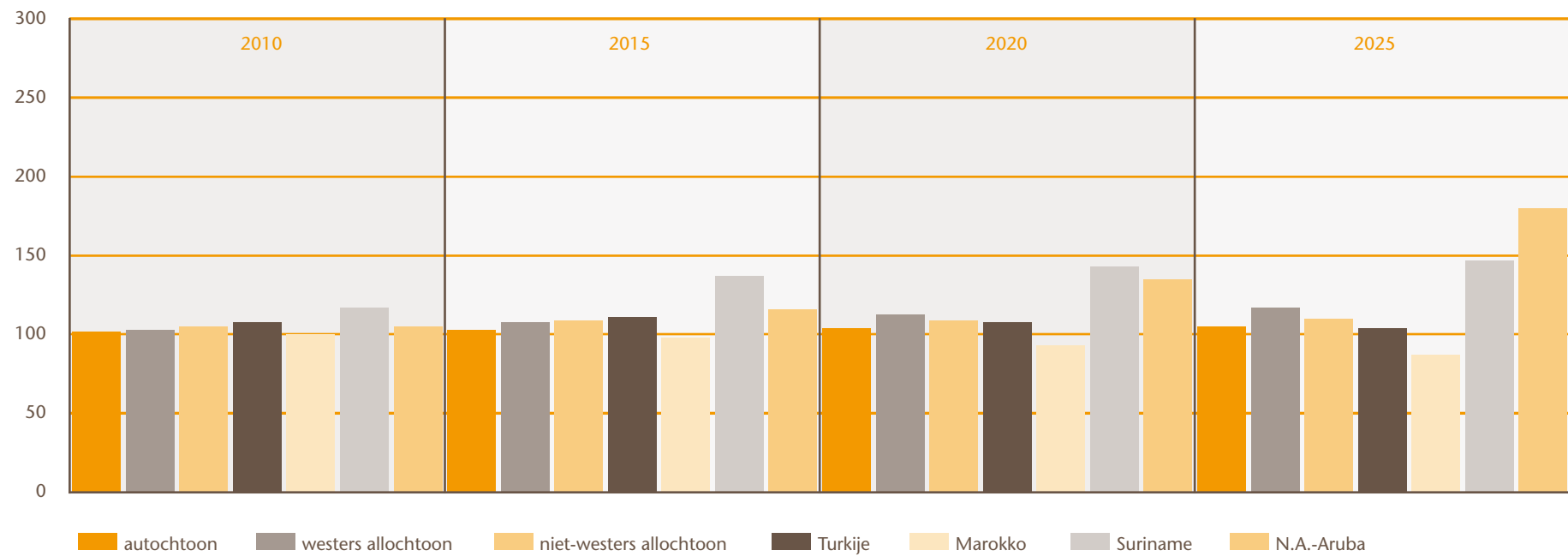
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Ede naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

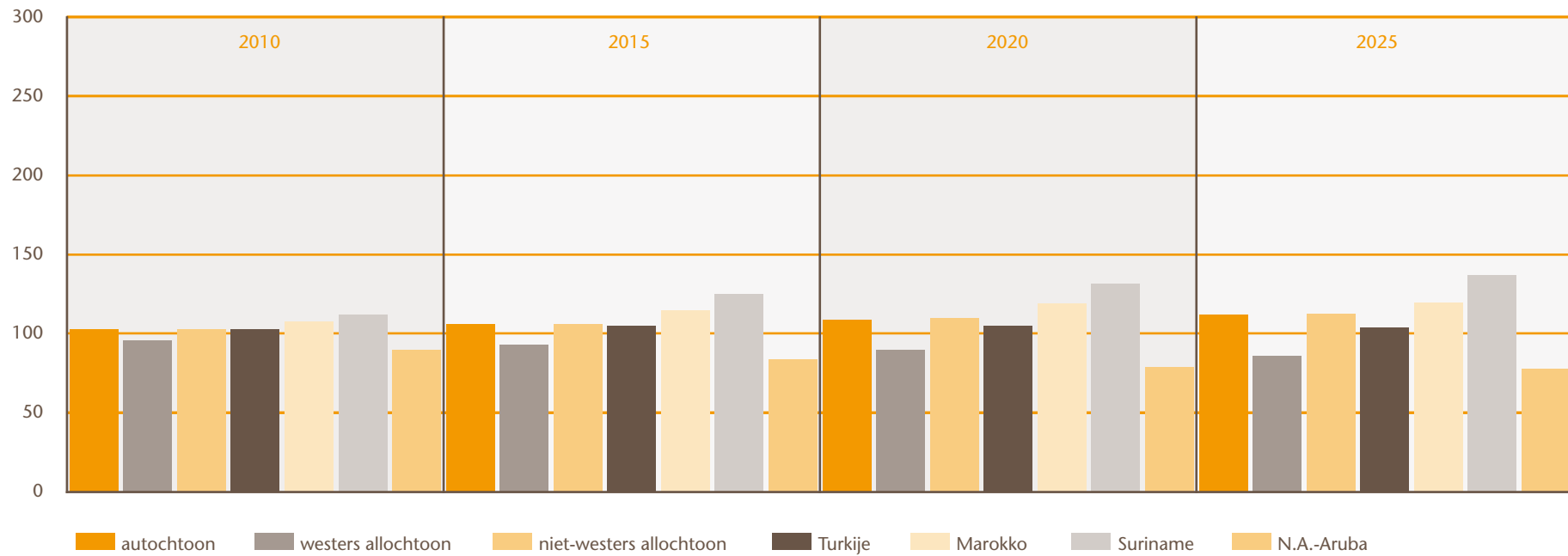
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Harderwijk naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

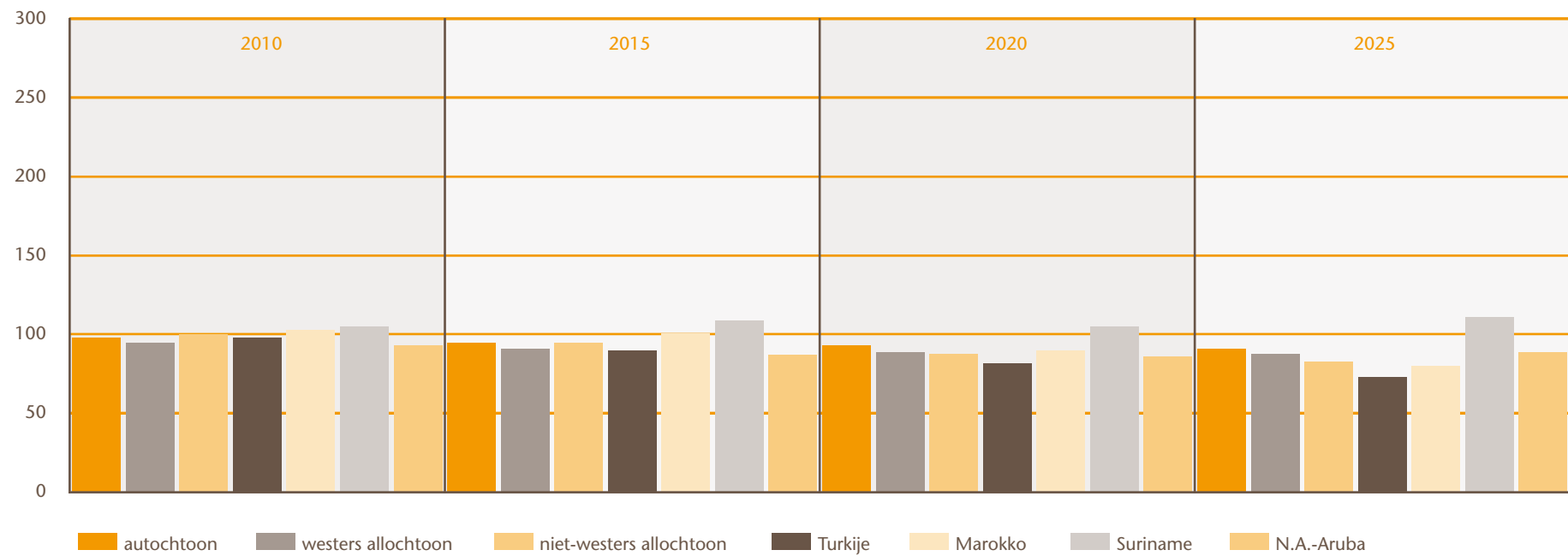
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Nijmegen naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

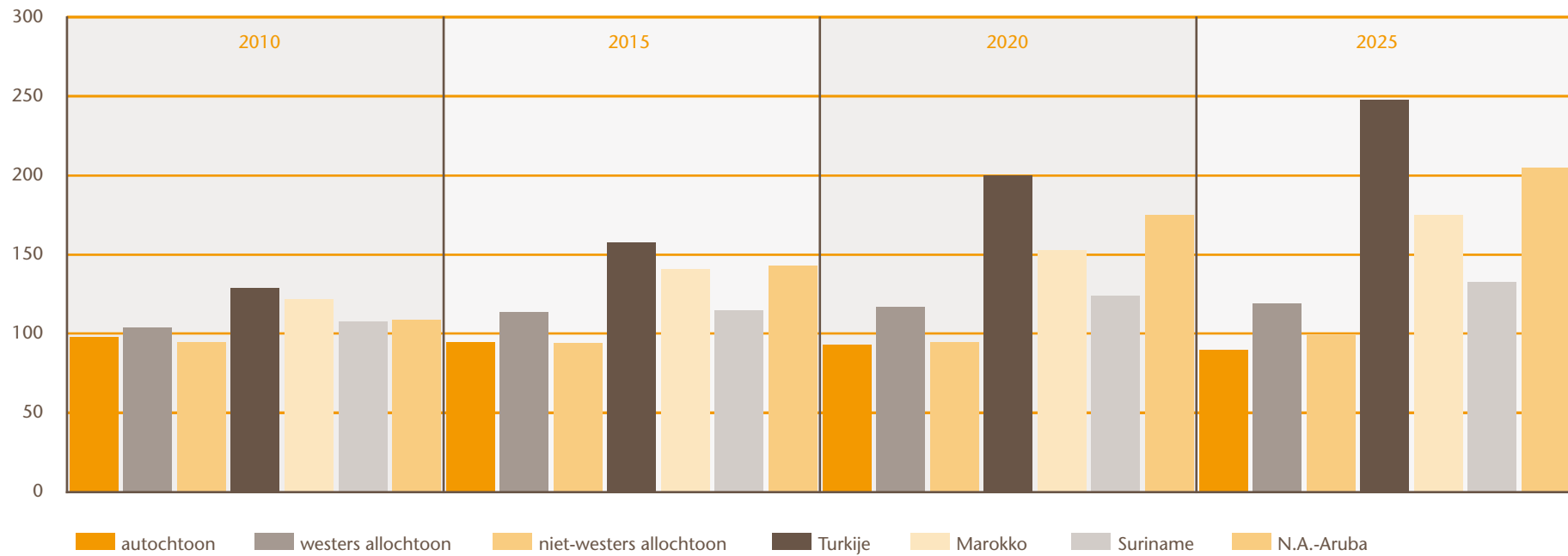
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Tiel naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

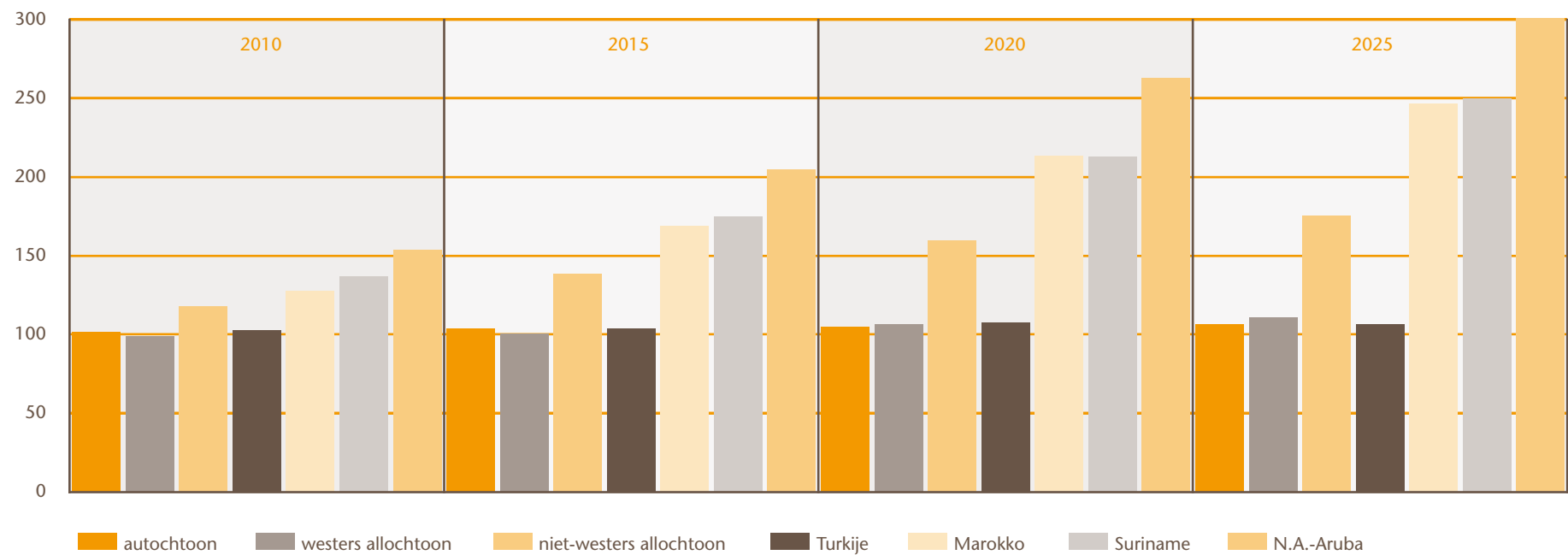
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Wageningen naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Indexcijfers van de bevolking van Zutphen naar herkomst in 2010, 2015, 2020 en 2025 (2006=100)

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek 2006, bewerking Gidz 2007

Bijlage 3 Percentage allochtone leerlingen per school in Apeldoorn

Gemeente Apeldoorn	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
J.F. Kennedy, 7323 BM	87	82
Martin L. King, 7323 JJ	87	89
Pestalozzi, 7333 JW	71	74
Spitsbergen, 7312 KC	82	83
Zuiderpark, 7331 PH	63	73
De Gentiaan, 7322 BN	76	75
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
Comenius, 7316 LB	45	40
De Bongerd, 7326 BD	11	11
De Horst, 7328 TK	27	25
De Marke, 7327 DJ	14	13
De Mheen, 7322 KH	9	10
Rietendakschool, 7335 DC	22	20
Het Gilde, 7326 KP	28	23
Het Woudhuis, 7325 NT	14	15
Heuvellaan, 7314 BM	6	10
Mr. Lugtmeijer, 7331 MR	38	38
De Wegwijzer, 7312 JR	30	31
Het Anker, 7323 DG	52	47
Het Kompas, 7333 KA	13	13
Ichthus, 7302 EP	17	21
Koningin Emma, 7331 RG	18	21
Montessorisch Passé-Partout, 7321 ZC	18	12
Prinses Margriet, 7322 EL	13	17
Jenaplan Shalom, 7323 MB	25	26
De Zevensprong, 7323 HW	26	22
Sebastiaan, 7333 AE	17	21
De Kosmos, 7328 CA	14	17

Gemeente Apeldoorn	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Witte scholen (< 10%)		
Sprengpark, 7312 AD	9	7
De Fakkel, 7331 CL	4	6
De Gong Matendonk, 7326 HM	5	5
De Gong Matengaarde, 7329 CG	6	8
De Korenaar, 7314 LN	1	1
De Kring, 7328 CA	4	5
De Ploeg, 7327 CA	3	2
De Rank, 7316 LE	7	8
De Regenboog-Osseveld, 7302 HE	3	3
De Regenboog-Woudhuis, 7325 NR	2	4
De Sjofar, 7328 TK	2	1
De Terebint, 7326 TH	4	3
Vrijeschool Apeldoorn e.o., 7312 HR	0	1
Koningin Juliana, 7315 BG	2	3
Koningin Wilhelmina, 7311 AM	3	3
't Schrijvertje, 7322 CL	6	6
Willem van Oranje, 7334 AL	7	7
Anne Frank, 7316 AG	8	6
De Korf, 7328 CJ	9	9
De Schakel, 7326 TH	5	5
De Zonnewende, 7325 ET	8	8
Hertog van Gelre, 7322 JS	2	3
St. Victor, 7312 CA	0	2
Berg en Bos, 7313 EJ	1	1
De Bundel, 7321 HG	6	6
De Eendracht, 7335 JC	4	4
De Parkenschool, 7316 BM	5	9

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 4 Percentage allochtone leerlingen per school in Arnhem

Gemeente Arnhem	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
Annie M. G. Schmidtschool, 6826 EH	87	86
Burg. De Monchyschool, 6833 CE & 6841 EP	68	68
Dr. W Dreesschool, 6825 JA	55	63
Het Mozaïek, 6832 HG	92	97
Hugo De Grootsschool, 6828 TT	60	59
Johannesschool, 6864 CZ	58	60
O.L.V. van Lourdesschool, 6825 TA	79	78
Pastoor van Arsschool, 6835 HZ	59	64
St. Annaschool, 6821 LD	84	82
St. Margaretha, 6833 CE	63	60
St. Paulus, 6828 WS	88	91
Ibn-I Sina, 6822 JP	94	98
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
Anne Frankschool, 6845 JE	18	18
Blinkertschool, 6843 JM	21	24
De Boomhut, 6824 LE	12	10
De Schatgraaf, 6846 DX	14	11
De Witte School, 6824 KP	35	28
Dr. Aletta Jacobsschool, 6835 CD	43	42
Jan Ligthartschool, 6821 GJ	51	46
Jeroen Boshschool, 6844 GA	32	29
Lea Dasbergschool, 6836 GA & 6836 MH	31	33
Arnhemse Schoolvereniging, 6811 MB	17	15
De Arabesk, 6846 DX	7	11
De Arcade, 6811 CB	18	24
De Kringloop, 6843 JM	12	15
De Laarakker, 6844 GA	17	18

Gemeente Arnhem	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
De Laarhorst, 6845 JE	13	17
De Ommelander, 6835 CD	18	23
De Troubadour, 6843 JM	20	19
De Vlindertuin, 6823 DL	39	48
De Rank, 6811 LA	11	17
Van Loben Selsschool, 6821 JP	19	19
Pieter de Jongschool, 6836 GA & 6836 MH	13	15
John F. Kennedyschool, 6825 HN	31	33
Jozef Sartoschool, 6824 EG	15	12
Witte scholen (< 10%)		
Julianaschool, 6824 PC & 6824 KX	3	4
Montessorischool, 6814 LB	0	0
St. Jozef, 6842 BA	1	1
Heyenoordschool, 6813 ES & 6813 GE	6	5
Pieter Breughelschool, 6815 GD & 6813 KZ	8	5
't Panorama, 6813 GS	0	0
P. Jongeling, 6814 CJ	4	1
Parcivalschool, 6832 HG	1	1
De Toermalijn, 6845 JE	10	9
Emmaüschool, 6815 GT	1	0
Het Klinket, 6836 MH	6	4

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 5 Percentage allochtone leerlingen per school in Culemborg

Gemeente Culemborg	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
De Regenboog	58	60
Prins Bernhard	97	98
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
't Praathuis	17	13
De Palster	16	18
Prins Willem Alexander	23	21
De Kaardebol	17	23
Koningin Beatrixschool	15	19
Augustinusschool	18	20
Josefschool	16	18
Witte scholen (< 10%)		
De Distelvlinder	5	6
Oranje Nassauschool	9	8
Parijsch	4	4

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 6 Percentage allochtone leerlingen per school in Doesburg

Gemeente Doesburg	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Grijze scholen ($\geq 10\%$ en $< 50\%$)		
De Horizon	19	20
Montessori Basisonderwijs Doesburg	11	10
De Wetelaar	13	12
De Ark	14	13

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 7 Percentage allochtone leerlingen per school in Doetinchem

Gemeente Doetinchem	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
Het Palet, 7009 GR	80	56
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
Hogenkamp, 7003 DJ	18	13
Overstegen, 7002 KA	30	24
De Haven, 7009 ND	16	10
De Pas, 7001 GL	10	14
De Vijverberg, 7004 AP	8	10
Wilhelminaschool, 7002 LN	19	20
Witte scholen (< 10%)		
Canada, 7006 AD	8	7
De Huet, 7006 DG	8	9
De Plattenburg, 7006 SM	1	1
Dichteren Mozaïek, 7007 LA	9	9
Hagen, 7009 CZ	18	9
De Mate, 7006 DG	1	4
De Wijngaard, 7009 DZ	0	0
Dichterbij, 7007 LA	4	4
Julianaschool, 7004 AN	3	1
De Wegwijzer, 7006 DG	2	1
De Kleine Prins, 7007 BK	*	*

* Gegevens niet beschikbaar

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 8 Percentage allochtone leerlingen per school in Harderwijk

Gemeente Harderwijk	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
Al-Islaah, 3842 ZZ	100	100
De Delta, 3843 CG	76	74
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
De Brug, 3843 EZ	23	21
Vrije School Valentijn, 3844 EL	6	10
Het Baken, 3844 EL	15	20
Het Kompas, 3841 KE	26	22
De Schakel, 3842 EH	23	23
De Driemaster, 3844 HT	11	17
Willem Alexander, 3843 BG	15	13
De Bogen, 3845 CG	17	17
De Veste, 3841 XC	16	16
Witte scholen (< 10%)		
Fontanusschool, 3844 CL	2	0
De Bron, 3848 DE	1	1
Het Startblok, 3845 CM	0	4
Alfons Ariens, 3844 HT	3	3
De Wegwijzer, 3844 BA	2	3
Dominicus Savio, 3842 EH	9	7
De Rank, 3841 CV	6	4
De Triangel, 3845 CT	3	7

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 9 Percentage allochtone leerlingen per school in Nijmegen

Gemeente Nijmegen	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
De Bloemberg, 6546 HB	48	58
Michiel de Ruyter, 6542 VJ	55	52
De Wieken, 6542 KB	66	69
Groot Nijeveld, 6531 KT	69	70
Het Octaaf, 6544 NS & 6544 TN	54	56
De Klumpert, 6535 PS	64	66
De Meiboom, 6537 HD	55	61
Hidaya, 6533 PA	95	100
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
Vossenburcht, 6535 TK	33	33
De Dukendonck, 6537 PR	28	30
Montessorischool Lindenholt, 6546 XN	12	15
Nutsschool Lankforst, 6538 GN	39	43
Prins Maurits, 6538 TN	33	33
Aquamarijn, 6541 ZE	36	37
De Lindenhoeve, 6546 HC	22	23
De Luithorst, 6545 LX	11	14
De Kleine Wereld, 6533 HV	22	25
De Aldenhove, 6537 DG	45	49
De Kampus, 6545 LX	31	28
De Wingerd, 6546 XN	12	14
De Zonnewende, 6543 RN	40	41
Petrus Canisius, 6511 XR	17	16

Gemeente Nijmegen	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Witte scholen (< 10%)		
St. Nicolaas, 6532 CW	5	4
Brakkenstein, 6525 TH	5	6
De Akker, 6533 BL	7	9
De Hazesprong, 6531 PT	6	6
De Lanteerne, 6543 KR	11	9
De Sterredans, 6522 HE	6	6
Klein Heyendaal, 6524 NP	2	2
Montessori, 6524 TM	7	7
De Klokkenberg, 6522 KB	5	4
Prins Claus, 6536 CT	6	8
De Buut, 6522 DD	2	2
Montessorischool Dukenburg, 6538 DJ	3	8
NSV 2, 6531 PP	4	5
Vrijeschool, 6524 DN	0	1
De Muze, 6523 RZ	13	7

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 10 Percentage allochtone leerlingen per school in Tiel

Gemeente Tiel	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
De Moespot, 4006 GE	28	25
De Molenwerf, 4003 TL	37	41
De Regenboog, 4005 VH	43	43
De Waaijer, 7007 TS	16	17
Prins Clausschool, 4003 TL	8	10
Prins Mauritschool, 4007 PJ	21	21
Prins Willem-Alexander, 4005 AH & 4001 VV & 4001 JB	36	34
Prinses Margrietschool, 4003 AL	24	23
De Achtbaan, 4005 VX	37	35
De Adamshof, 4001 DB	48	53
De Dagobert, 4003 AL	16	16
Rotondaschool, postcode onbekend	17	23
Stefanuschool, 4003 TL	15	17
Witte scholen (< 10%)		
De Bataaf, 4007 PJ	-	3

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 11 Percentage allochtone leerlingen per school in Wageningen

Gemeente Wageningen	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen ($\geq 50\%$)		
De Nude	55	58
Grijze scholen ($\geq 10\%$ en $< 50\%$)		
De Tarthorst	29	26
Montessori school	11	11
Ireneschool	42	44
Witte scholen ($< 10\%$)		
Kardinaal Alfrinkschool	9	7
Margrietschool	4	6
St Jozef	6	7
De Zwaneridder	0	0
Johan Frisoschool	1	2
De Nijenoord	8	9
G. J. van den Brinkschool	0	0
H. J. Piekschool	1	1

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 12 Percentage allochtone leerlingen per school in Zutphen

Gemeente Zutphen	Percentage allochtone leerlingen	
	schooljaar 2005-2006	schooljaar 2006-2007
Zwarte scholen (≥ 50%)		
De Waaier, 7204 KM	75	72
Grijze scholen (≥ 10% en < 50%)		
Walter Gillijns, 7201 GJ	14	16
De Achtsprong, 7206 KD	12	12
Basischool J.F. Kennedy, 7203 JD	9	11
De Condor, 7206 CS	19	19
Montessorisch Zutphen, 7204 HK & 7204 CV	24	21
Jan Ligthart, 7203 JB	14	11
Witte scholen (< 10%)		
Vrije School De IJssel, 7201 EV	1	0
Vrije School De Berkel, 7206 BR	1	1
De Wegwijzer, 7204 BL	8	9
Lea Dasbergschool, 7207 KA & 7207 PA	1	1
De Bongerd, 7201 NV	4	2
Theo Thijssen, 7205 BZ	2	1
Prins Clausschool, 7206 CS	2	2

Bron: CFI 2007, bewerking Osmose 2007

Bijlage 13 Een fijne school! Buurtonderzoek naar het imago van een zwarte school

Een openbare basisschool in Gelderland met meer dan 80% niet-westerse allochtone leerlingen zou het leerlingenaantal graag zien groeien met vooral leerlingen uit de eigen wijk. Zij streeft ernaar de school een afspiegeling te laten vormen van de wijk. Het is de schoolleiding echter niet duidelijk welk imago de school in de wijk heeft. De school heeft daarom Osmose in 2006 de opdracht gegeven een imago-onderzoek uit te voeren onder de buurtbewoners van hun wijk en dit imago te vergelijken met de indruk die de medewerkers van de school zelf zouden willen maken. Er zijn 104 buurtbewoners en 16 medewerkers van de school ondervraagd.

Op de vraag of mensen overwegen om hun eigen kinderen in de toekomst naar deze school te laten, antwoordde 9% van de bewoners dit te overwegen, 29% zei het niet te weten. Ook blijkt 28% van de ondervraagden de school niet te kennen. Door meer naamsbekendheid zou de school meer leerlingen kunnen ontvangen.

De belangrijkste reden dat mensen niet kiezen voor deze school is het aantal allochtone leerlingen dat op de school zit. Dit wordt door zowel allochtone als autochtone bewoners genoemd. De meeste bewoners zijn bang dat het aantal allochtone leerlingen effect heeft op de taalontwikkeling van hun kind. Daarnaast wil een aantal ouders gewoon niet dat hun kind met zoveel allochtone kinderen in de klas zit. Een tweede belangrijke factor in de schoolkeuze van de bewoners is de afstand van de school. Een derde factor van belang is dat kinderen vaak naar een school gaan waar al vriendjes of familieleden heen gaan. Dit betekent dat met tevreden leerlingen en hun ouders scholen meer nieuwe kinderen binnen kunnen halen.

Zevenenzestig procent van de ondervraagden is in de loop van de tijd niet van mening veranderd over het imago van de school. De mensen die wel van mening veranderd zijn, geven aan dat met name de verhouding

allochtone-autochtone leerlingen en de verandering van een christelijke naar openbare school hun mening over de school heeft veranderd.

Uit de resultaten kunnen we concluderen dat de indruk die de medewerkers willen maken, onvoldoende aansluit bij de indruk die de school op de bewoners maakt. Zo blijkt dat beide groepen wel dezelfde onderwerpen belangrijk vinden maar dat zij verschillende waarde hechten aan deze onderwerpen. Bij de medewerkers staan de sfeer op school en de resultaten van de leerlingen bovenaan. Terwijl bij de bewoners de verhouding allochtone-autochtone leerlingen en het mogelijke risico voor de taalontwikkeling bovenaan staan, staat dit bij leerkrachten onderaan het lijstje van wat zij voor imago willen uitstralen. Het is belangrijk dat wat ouders en leerkrachten willen, op elkaar aansluit.

Het rapport werd afgesloten met een aantal praktische aanbevelingen voor de school die samenhangen met het vergroten van de naamsbekendheid in de wijk en het bevorderen van de tevredenheid van de leerlingen en ouders van de school zelf.

Bijlage 14 Sociale cohesie in de wijk: onderzoek naar de effecten van vier wijkprojecten

Tussen 2004 en 2006 heeft Osmose onderzoek verricht naar projecten die gericht zijn op het bevorderen van sociale contacten in de wijk en daarmee een bijdrage leveren aan integratie. Het doel van het onderzoek was inzicht te geven in projecten die ingezet kunnen worden om integratie in wijken te stimuleren door middel van het bevorderen van de sociale cohesie. Voor dit onderzoek zijn vier projecten bezocht die tot doel hebben de sociale cohesie op wijkniveau te bevorderen, namelijk: Opzoomeren, Gilde SamenSprak, Wederzijdse Erkenning- en Acceptatiemethode (WEA) en Web in de Wijk (Naoberschapsbank). Vervolgens hebben we aan de hand van zeven indicatoren vastgesteld of deze projecten ook effectief bijdragen aan de sociale cohesie. Zo hebben we gekeken of buurtbewoners naar aanleiding van deze projecten elkaar vaker herkennen, groeten, een praatje met elkaar maken en dergelijke.

Uit de analyse van de projecten blijkt dat in alle gevallen geprobeerd wordt bewoners met elkaar in contact te brengen. Bij het Opzoomeren en de WEA-methodiek is dit gedaan door straatbewoners samen iets te laten doen tijdens verschillende activiteiten zoals een feest organiseren, schoonmaken en opknappen. Web in de Wijk is anders van opzet. Via de webpagina kunnen bewoners hun interesses, problemen, hobby's, enzovoorts, aangeven. Andere bewoners kunnen dit vrijblijvend bekijken, eventueel reageren, elkaar misschien ontmoeten. Dit heeft tot gevolg dat mensen wel eens bij elkaar op bezoek gaan en dat wijkbewoners zich soms gaan organiseren in kleine groepjes, bijvoorbeeld in een hobbyclub.

Bij Gilde SamenSprak worden directe contacten gelegd tussen een anderstalige en een vrijwilliger (autochtoon). Het zijn alleen contacten tussen individuen en niet tussen groepen (wijkbewoners). Bij de WEA-methodiek wordt er bewust voor gezorgd dat de allochtone bewoners betrokken worden bij plannen en de uitvoering. Bij het Opzoomeren ligt dat anders. Daar wordt het initiatief overgelaten aan de bewoners zelf. Wanneer

er activiteiten worden georganiseerd, brengen zij de rest van de bewoners op de hoogte. Voor Web in de Wijk geldt dat er waarschijnlijk wel allochtonen zijn die de webpagina's bekijken, maar of zij ook betrokken zijn bij andere initiatieven die hieruit voortkomen, is niet bekend.

Deze projecten laten zien dat het mogelijk is contacten tot stand te laten komen tussen allochtonen en autochtonen in de wijk. Het is dus niet altijd nodig om in wijken gedifferentieerd te bouwen, zolang er nog steeds autochtonen in de wijk wonen. Het inzetten van projecten, zoals hier besproken, kunnen ook bijdragen aan een versterkte sociale cohesie.

Bijlage 15 Opgroeien in de wijk: een inventarisatie onder bewoners en beroepskrachten in de gemeente Doesburg

In opdracht van de gemeente Doesburg heeft Osmose in 2006 de behoeften onder bewoners en welzijnsinstellingen gepeild in de wijken De Ooi en Zuidelijk Molenveld op het gebied van onderwijs- en opvoedingsondersteuning, ouderbetrokkenheid, wijkvoorzieningen en participatie. Het doel van het project was om de vragen en behoeften van bewoners en instellingen beter op elkaar af te stemmen. Zo zijn er gesprekken gehouden met sleutelfiguren van verschillende instellingen (zoals peuterspeelzalen, basisscholen, het consultatiebureau, de bibliotheek en Stichting Wind) en 47 ouders van Nederlandse en Turkse herkomst.

Naar aanleiding van een lijst met activiteiten die verschillende instellingen in de wijken aanbieden, gaven de ouders aan van welke voorzieningen zij gehoord hadden, welke ze gebruikten en welke zij in de toekomst zouden willen gebruiken. Zij gaven aan dat een aantal activiteiten minder wordt gebruikt dan de rest, zoals: de activiteiten die door de peuterspeelzaal ondernomen worden, de Medezeggenschapsraad en huiswerkbegeleiding van de basisschool, de projecten Tieners actief en Jeugd en Jongerenwerk van Stichting Wind en de SCW en huiswerkbegeleiding van het Steunpunt Vrijwilligers Werk. Opvallend was dat vooral Turkse ouders aangaven in de toekomst gebruik te willen gaan maken van de meeste voorzieningen. De Nederlandse ouders gaven dit, met uitzondering van een enkeling, alleen aan voor de informatieve activiteiten van de basisschool.

Daarnaast hebben de ouders behoefte aan meer contact met de leerkrachten van zowel de basisschool als het voortgezet onderwijs. Ook is er behoefte aan meer contact met andere ouders. De Turkse ouders geven aan ook behoefte te hebben aan contact met de directeur van de school. Tevens zouden de ouders graag meer informatie willen ontvangen over: waar ouders hun kinderen thuis bij kunnen helpen en schooladvies voor voortgezet onderwijs. De Turkse ouders zijn daarnaast vooral geïnteresseerd in de taalontwikkeling bij kinderen en wat het kind op school doet.

Toen we de ouders in een open vraag vroegen wat zij zelf het belangrijkste vonden voor hun kinderen, noemden de meeste mensen zaken die gerelateerd zijn aan veiligheid. Op de tweede plaats kwamen speelmogelijkheden. Als derde zijn aspecten die samenhangen met de sociale omgeving genoemd. Activiteiten voor jongeren werden het minst genoemd.

Gevraagd naar de sterke punten van hun instellingen wezen de medewerkers van de peuterspeelzalen op de signaleringsfunctie van achterstanden en het eerste contact dat zij met de ouders leggen. De medewerkers van de basisscholen noemden onder andere de gemengde samenstelling van hun school als sterk punt en de manier van onderwijs geven zelf. De bibliotheek wees op haar informatieverschaffende functie en Stichting Wind noemde onder andere haar goede samenwerking met andere instellingen binnen de wijk.

De medewerkers van de instellingen gaven aan waar zij behoefte aan hadden om goede voorzieningen te kunnen leveren op het gebied van opgroeien in de wijk, zoals:

- contact met ouders uit lagere sociale klassen, Turkse ouders en ouders met een taalachterstand;
- meer informatie krijgen over taalproblemen met ouders, de opvoedingsachtergronden van allochtone ouders en taalproblemen met kinderen;
- cursussen of trainingen over ontwikkelingsfasen van kinderen uit twee culturen en aanverwante onderwerpen;
- opvoedingsondersteuning voor ouders zelf, een zorgnetwerk voor 12-, meer tijd om ouders te spreken en geschikte speelruimte.

Het rapport werd afgesloten met een aantal praktische aanbevelingen voor de gemeente Doesburg.

Bijlage 16 Onderzoek naar zorg- en woonwensen van Molukse ouderen in Gelderland

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat ouderen uit de minderheidsgroepen weinig bekend zijn met de reeds bestaande sociaal-maatschappelijke voorzieningen. Dit vormde voor Stichting Ondersteuning Stuurgroep Molukse Ouderen (SOSMO) de aanleiding Osmose de opdracht te geven de woon- en zorgwensen van Molukse ouderen in Gelderland in kaart te brengen. Osmose interviewde twintig ouderen uit de gemeenten Tiel, Elst, Culemborg en Nijmegen. Daarnaast werden bezoeken gebracht aan landelijke bijeenkomsten en de dagopvang van Molukse ouderen in Tiel.

Alle Molukse ouderen spreken de voorkeur uit om in de eigen woning te blijven wonen. Wat de zorg betreft, spreken Molukse ouderen de verwachting en wens uit dat een van de (klein-)kinderen of familie voor hen zal zorgen. Dit wordt echter niet altijd bespreekbaar gemaakt, waardoor er onduidelijkheid is of het ook daadwerkelijk zal gebeuren. Iets minder dan de helft van de ouderen kiest, al dan niet gedwongen door de situatie, voor een verpleeg- en verzorgingshuis wanneer zelfstandig wonen niet meer mogelijk is. Uit ons onderzoek blijkt tevens dat een deel van de Molukse ouderen kiest voor een speciaal verpleeg- en verzorgingshuis voor Molukse, Indonesische en Indische ouderen. Ook zien we dat een gedeelte van de ouderen er geen moeite mee heeft om in een algemeen verzorgingshuis terecht te komen.

Opmerkelijk is dat, ondanks het jarenlange verblijf in Nederland, Molukse ouderen nog altijd gericht zijn op de eigen gemeenschap en met name op de eigen familie-, dorps- en eilandverbanden. Dit heeft gevolgen voor de sociale relaties die men heeft en hun deelname aan de omringende Nederlandse samenleving. Derhalve zijn de zorg- en woonwensen dan ook gericht op de eigen groep; wonen in de eigen woning en zorg door de eigen (klein-)kinderen en familie. Wanneer de zorg thuis door de eigen kinderen en familie niet meer verantwoord is, komt zorg in een verpleeg- of verzorgingshuis pas in beeld.

Het rapport werd afgesloten met een aantal praktische aanbevelingen voor gemeenten en zorginstellingen.

Bijlage 17 Met mijn toekomst voor ogen: onderzoek naar succesfactoren voor Antilliaanse jongeren

Omdat Antilliaanse jongeren in de media vaak in verband worden gebracht met criminaliteit, besloot Osmose in 2006 te onderzoeken wat er voor nodig is om deze jongeren te laten slagen in de Nederlandse maatschappij. Welke succesfactoren spelen daarbij een rol? Om antwoord te krijgen op deze vraag heeft Osmose achtentwintig Antilliaanse jongeren in Arnhem en omgeving geïnterviewd.

Uit de onderzoeksresultaten kunnen we concluderen dat de slaagkansen van Antilliaanse jongeren afhankelijk zijn van verschillende factoren, zoals: hun eigen doorzettingsvermogen en initiatief en de steun van vrienden en familie. Meer dan de helft van de geïnterviewde jongeren is alleen in Nederland en heeft vaak weinig familie in Arnhem of Nederland wonen bij wie zij terecht kunnen. Er is grote behoefte aan laagdrempelige begeleiding, een maatje. Het is opvallend dat veel jongeren niet weten waar ze naar toe moeten en hun vragen en behoeftes niet van groot belang vinden om naar een reguliere instelling te stappen of dat ze niet weten waar ze met hun vragen naar toe moeten.

Eén van de conclusies is ook dat de media veel invloed hebben op de successen van de Antilliaanse jongeren, zowel positief als negatief. De media plaatsen de Antilliaanse jongeren vaak in een negatief daglicht. Dit geeft de meeste geïnterviewde jongeren meer kracht om hoger op te komen. Maar er zijn ook jongeren die zich hierdoor geremd voelen, niet voor Nederland durven te kiezen of bang zijn om een stageplaats in Nederland te zoeken omdat ze bang zijn die niet te krijgen vanwege hun Antilliaanse herkomst.

Ook blijkt dat een aantal zaken belemmerend kan werken, zoals gebrek aan financiële middelen. Sommige jongeren hebben naast hun studie één of soms zelfs twee bijbaantjes om geld te verdienen, om uit de schulden te komen, of om rond te komen. Door veel te werken, raken ze vaak achterop met hun studie, wat veel verzuim en uitval op school tot gevolg heeft. Ook

het gebrek aan steun uit de omgeving werkt belemmerend. Zo groeien de jongeren vaak op in een eenoudergezin. In dergelijke gezinnen is er over het algemeen minder toezicht op de jongere en heeft men minder tijd om de jongere te helpen bij de dagelijkse gang van zaken. Doordat Antillianen en Arubanen over het algemeen op een ander manier de Nederlandse taal hebben geleerd en Nederlanders er vaak van uit gaan dat zij de Nederlandse taal goed beheersen, ontstaan er vaak misverstanden tijdens de communicatie. Deze communicatieproblemen kunnen van invloed zijn op de relatie tussen jongeren en leerkrachten, het vinden van een stage- of werkplek, het begrijpen en invullen van formulieren, etcetera. Het kan er toe leiden dat Antilliaanse jongeren graag binnen de eigen groep blijven hangen.

Van de jongeren die ouder zijn dan 25 jaar en al een carrière hebben, erkent iedereen het belang van een rolmodel en heeft ook elk van deze jongeren een rolmodel (gehad). Wij concluderen hieruit dat het belangrijk is voor jongeren om zich aan een rolmodel van dezelfde etnische afkomst te kunnen spiegelen, zodat ze een voorbeeldfiguur hebben. Antilliaanse jongeren komen vaak uit gebroken gezinnen, waarbij er weinig tot geen goede rolmodellen zijn.

In het rapport is tevens de methodiek *Duna mi un mañ* (letterlijke betekenis: geef mij een hand / help mij ergens mee) opgenomen, die op basis van het onderzoek is ontwikkeld. In de methodiek staan praktische tips om Antilliaanse jongeren te stimuleren en te steunen in het verwezenlijken van hun toekomstplannen.

Bijlage 18 Wat vind je van mij? Onderzoek naar respect en tolerantie onder jongeren in Zutphen

In opdracht van de gemeente Zutphen heeft Osmose in 2005 en 2006 onderzocht hoe allochtone en autochtone jongeren in Zutphen over elkaar denken en met elkaar omgaan. Daarnaast is gekeken naar hun opvattingen over daarmee samenhangende thema's als discriminatie, integratie, tolerantie en respect. Via de website www.zutfun.nl, gericht op jongeren in Zutphen, en de Osmose-site, konden jongeren reageren op stellingen over deze onderwerpen. Daarnaast hebben leerlingen van het Stedelijk Dalton College, het Baudartius College en het Isendoorn College tijdens de lessen de stellingenlijst ingevuld. Over sommige stellingen werd in de klas gezamenlijk gediscussieerd. In totaal werden vijftig jongeren tussen de 14 en 27 jaar bereikt. Van hen was 12% van niet-westerse allochtone afkomst. Dit percentage komt overeen met het percentage niet-westerse allochtone jongeren in Zutphen.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat 87% van de jongeren die mee hebben gewerkt aan het onderzoek, vindt dat mensen van verschillende afkomst gewoon met elkaar om moeten kunnen gaan. Ook is het geen probleem als mensen met een andere afkomst naast hen komen wonen (vindt 81%). Twee stellingen gingen wat meer in op de gelijkheid tussen autochtone en allochtone Nederlanders. Hieruit blijkt dat de jongeren enigszins verdeeld zijn over de stelling dat alleen allochtone Nederlanders die hier geboren zijn, Nederlanders zijn. Van de jongeren blijkt 47% het hier niet mee eens te zijn.

In het gedeelte waarin gesproken wordt over het contact tussen de jongeren hebben we met opzet ook andere groepen jongeren opgevoerd, naast alleen de groepen jongeren van een andere afkomst. De resultaten laten zien, dat dit niet voor niets is geweest. In de verschillende stellingen die we hebben voorgelegd over vrienden waar jongeren mee om (willen) gaan, komen steeds twee conclusies duidelijk naar voren. Ten eerste blijkt dat allochtone en autochtone jongeren goed met elkaar omgaan. De helft

van de jongeren geeft aan regelmatig of erg vaak om te gaan met jongeren met een andere afkomst of religieuze overtuiging. Van deze jongeren heeft weer de helft dagelijks contact.

Ten tweede blijken de meeste jongeren minder om te gaan en om te willen gaan met jongeren met een andere seksuele voorkeur en jongeren met een handicap.

De jongeren die meewerkten aan het onderzoek vinden ook dat mensen veel verschillende rechten hebben, maar dat deze rechten ingeperkt moeten worden als deze rechten aanleiding geven voor storend gedrag. Zo vinden de jongeren over het algemeen niet dat je alles moet kunnen zeggen of doen, als je daar anderen mee kwetst. Tevens vindt 67% van deze jongeren dat je niet mag discrimineren. Ze zijn echter verdeeld over de vraag of je wel positief mag discrimineren. Daarnaast hebben we gezien dat de jongeren verdeeld zijn over situaties die mogelijk op discriminatie wijzen. Zo geven de jongeren verschillend antwoord op de stellingen over het deurbelid in uitgaansgelegenheden en regels die scholen aan leerlingen mogen stellen. De meeste leerlingen zijn het er echter over eens dat er geen regels gesteld zouden mogen worden aan het taalgebruik in de pauzes. Bij het regels stellen aan het dragen van religieuze symbolen zijn er evenveel voor- als tegenstanders.

Met betrekking tot het onderwerp integratie zien we dat de meerderheid van de jongeren (71%) vindt dat de gemeente ervoor zou moeten zorgen dat allochtone Nederlanders zich meer verspreiden over de stad. Van de jongeren vindt 49% dat de Nederlandse regering een streng toelatingsbeleid voor vluchtelingen moet hanteren. Over de stelling of alleen de allochtonen moeten integreren of ook de autochtonen, zijn de jongeren sterk verdeeld.

